

संकल्प

वार्षिकांक २०२४-२०२५

युगप्रवर्तक महापुरुष स्व.रतन टाटा यांना समर्पित

अतुल विद्या मंदिर, वर्धा संचालित
राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज

चांदुर रेल्वे, जिल्हा अमरावती - ४४४ ९०४

नॅक पुर्न: अधिस्वीकृती 'अ' श्रेणी प्राप्त (सीजीपीए ३.०१)

Email : rajarsheshahucollege@rediffmail.com

Website : rssc.edu.in

राष्ट्रीय मूल्यांकन एवं प्रत्यायन परिषद

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग का स्वायत्त संस्थान

NATIONAL ASSESSMENT AND ACCREDITATION COUNCIL

An Autonomous Institution of the University Grants Commission

Certificate of Accreditation

*The Executive Committee of the
National Assessment and Accreditation Council
is pleased to declare*

*Rajarshee Shahu Science College, Chandur Railway
Chandur Railway, Dist. Amravati,
affiliated to Sant Gadge Baba Amravati University, Maharashtra as
Accredited*

*with CSPA of 3.01 on four point scale
at A grade
valid up to October 26, 2028*

Date : October 27, 2023

Muni
Director

EC(SC)/171/ 2nd Cycle/MHCOGN27024

संकल्प

वार्षिकांक

२०२४-२०२५

प्रकाशक

प्राचार्य,

राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज, चांदूर रेल्वे

मुख्य संपादक

डॉ. प्रविण रा. सरदार

सहाय्यक प्राध्यापक - वनस्पतीशास्त्र

सह संपादक

प्रा. ममता पळसपगार

प्रा. कुलदीप सोळंके

प्रा. प्रविण चव्हाण

संपादक मंडळ

कु. कोमल काळे (बी.एस्सी. भाग ३)

कु. सानिया शेख (बी.एस्सी. भाग २)

कु. कोमल आत्राम (बी.एस्सी. भाग १)

मुद्रक

सान्वी बुक्स अँड झेरोक्स, रुख्मिणी नगर, अमरावती

या अंकात व्यक्त झालेल्या विचारांशी संपादक मंडळ सहमत असेलच असे नाही.
ते मत त्या त्या लेखकाचे समजावे.

आमचे प्रेरणा-थान

Homage to the Memories of

*Founder President
Late Annasaheb Jagtap*

Late Atul W. Jagtap

अतुल विद्या मंदिर (वर्धा)

रजि.नं. महा. ८७/९१ व एफ - १३३५ वर्धा

कार्यकारी समिती

१.	प्रा. सौ. उत्तराताई वी. जगताप	अध्यक्षा
२.	डॉ. मिलिंद वा. जगताप	उपाध्यक्ष
३.	डॉ. वैष्णवी पी. जगताप	उपाध्यक्षा
४.	डॉ. विरेंद्रभाऊ वा. जगताप	सचिव
५.	प्रा. डॉ. राजीव एम. जाधव	सहसचिव
६.	श्री. परिक्षीत वि. जगताप	कोषाध्यक्ष
७.	डॉ. वर्षा एम. जगताप	सदस्य
८.	श्री. सुविर व. जगताप	सदस्य
९.	श्री. गोपाल एम. चौधरी	सदस्य
१०.	श्री. मिहीर एम. जगताप	सदस्य

Atul Vidya Mandir, Wardha's
RAJARSHEE SHAHU SCIENCE COLLEGE

Hon'ble Prof. Sau. Uttaratai V. Jagtap
President

Hon'ble Dr. Milindbhau W. Jagtap
Vice- President

Hon'ble Dr. Vaishnavi P. Jagtap
Vice- President

Hon'ble Dr. Virendrabhau W. Jagtap
Secretary

Mr. Parikshit V. Jagtap
Treasurer

Dr. Parag R. Wadnerkar
Principal

उद्योगपती रतन टाटा यांना विनम्र अभिवादन.....

“आयुष्यात फक्त चांगली शैक्षणिक पात्रता किंवा चांगले करिअर पुरेसे नाही.
त्यापेक्षा संतुलित आणि यशस्वी जीवन जगणे हे आपले ध्येय असले पाहिजे.”

संतुलित जीवन म्हणजे आपले चांगले आरोग्य, लोकांशी चांगले संबंध आणि मनःशांती. असा विचारात्मक संदेश देणारे उद्योगपती, ज्ञानपती सोबतच आपल्या उघड्या हातानी निस्वार्थवृत्तीने समाजाच्या विकासासाठी सदैव तत्परतेने मदतीचे हात आपले आदर्श रतन टाटा यांना समर्पित करण्यात आला आहे. आज रतन टाटा यांच्या सारखे कर्तृत्वशील व्यक्तिमत्व आपल्यात नाहीत याची खंत संपूर्ण देशाला जाणवत राहणार परंतु त्यांच्या कार्याचा ठसा सदैव प्रत्येक व्यक्तीच्या मनात त्यांना जिवंत ठेवणार आहे. आज संस्थेच्या अध्यक्षा या नात्याने मला अत्यानंद होत आहे की या वर्षीचा वार्षिकांक हा रतन टाटा यांना समर्पित करण्यात आला आहे.

महाविद्यालय हे असे ज्ञानदानाचे दालन आहे जिथे विविध प्रकारचे संस्कार विद्यार्थ्यांमधी रुजविण्यात येतात. विद्यार्थ्यांचा शैक्षणिक विकास होत असताना सोबतच सर्वांगीण विकास होणे अत्यंत गरजेचे आहे. विविध नाविन्याची भर घालत असताना सामाजिक दृष्टिकोनात सकारात्मक बदल घडवून आणणे अतिशय महत्वाचे आहे. २००८ साली स्थापन झालेलं इवलंसं रोपटं म्हणजे राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज, चांदुर रेल्वे परंतु सर्वांच्या अथक प्रयत्नांतून आणि परिश्रमातून महाविद्यालय वटवृक्षाप्रमाणे फैलावत चालले आहे. ज्ञानाची, गुणाची आणि कर्तृत्वाची झेप घेत महाविद्यालय दिवसेंदिवस प्रत्येक क्षेत्रात उंची गाठत आहे याचा मला सार्थ अभिमान आहे आणि याचा दाखला म्हणजे आज महाविद्यालयाला राष्ट्रीय मूल्यांकन आणि मान्यता परिषद (NAAC) यांच्या मूल्यांकनातून श्रेणीचा उत्तम दर्जा प्राप्त झाला आहे.

पुस्तकी ज्ञानाबरोबरच विविध कौशल्यपूर्वक आणि विद्यार्थ्यांनुरूप उपक्रम महाविद्यालयात आयोजित केल्या जातात आणि यातीलच एक उपक्रम म्हणजे महाविद्यालयाचा वार्षिकांक. या वार्षिकांत सर्वच घटक आपला सहभाग नोंदवितात त्यामुळे याला वेगळीच उंची प्राप्त होते. विद्यार्थ्यांमधी असणाऱ्या विविध कला या वार्षिकांकात अंतर्भूत केल्या जातात, प्रत्येक विभागाच्या कामाचा अहवाल यात नमूद असतो, विविध क्षेत्रातील प्राविण्य प्राप्त विद्यार्थी आणि शिक्षक, समाजाभिमुख उपक्रम, विद्यार्थ्यांच्या उज्वल भवितव्याकरिता राबणीत येणारे उपक्रम आणि बरेच काही यांचा एकंदरीत संपूर्ण लेखाजोखा म्हणजे हे दरवर्षीचे वार्षिकांक.

या मासिकातून रतन टाटा यांच्या जीवनावर प्रकाश टाकण्याचा आपला सर्वांचा प्रयत्न खरोखरच वाखाण्याजोगा आहे. या अंकाच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांची विचारशैली मार्गी तर लागलेच सोबतच चिकित्सक आणि संशोधक वृत्ती वाढीस लागते. म्हणून या वार्षिकांकाकरिता विद्यार्थी वर्ग, प्राध्यापकवृंद आणि संपादकीय समिती यांना मनःपूर्वक शुभेच्छा देते.

धन्यवाद !

Utagta P
(प्रा. सौ. उत्तराताई वी. जगताप)
अध्यक्षा, अतुल विद्या मंदिर, वर्धा

प्राचार्यांचे मनोगत.....

अतुल विद्या मंदिर संस्थेचे संस्थापक अध्यक्ष स्वर्गीय अण्णासाहेब उर्फ वाल्मिकराव जगताप यांच्या अथक प्रयत्नांतून साकारलेले हे ज्ञान दानाचे मंदिर.चांदूररेल्वे तालुक्यातील सभोवतालला वसलेले खेडेगावी आणि येथील सामान्य कुटुंबात राहणारा आपला तरुण वर्ग यांना शिक्षणाच्या संधी तालुक्याच्या ठिकाणीच उपलब्ध व्हाव्यात म्हणून राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज ची स्थापना २००८ साली सर्वांच्या प्रयत्नातून करण्यात आली.इवल्याश्या रोपट्याचं वटवृक्षात रूपांतर होत असताना मनाला आल्हाददायक आनंद आणि अभिमान सुद्धा होत आहे.आज महाविद्यालय प्रगतीकडे वाटचाल करीत असताना या प्रगतीशील वाटचालीकडे महाविद्यालयातील प्रत्येक घटकाचा तेवढाच अमूल्य वाटा आणि प्रामाणिक प्रयत्न असल्याचे नमूद करीत असताना अत्यंत आनंद होत आहे.आज महाविद्यालयाला राष्ट्रीय मूल्यांकन आणि मान्यता परिषद (NAAC) यांच्या मूल्यांकनातून श्रेणीचा उत्तम दर्जा प्राप्त झाला असून हा दर्जा महाविद्यालयाची असणारी गुणवत्ता आणि उत्तम प्रकारची कार्यप्रणाली निदर्शनास आणून देते.

कोणत्याही शिक्षणक्षेत्रातील प्रथम केंद्रबिंदू हा विद्यार्थी असून त्याचा सर्वांगीण विकास आणि त्याच्याअंगी असणाऱ्या सुप्त गुणांना वाव देणारे महाविद्यालय हे सर्वात मोठे व्यासपीठ आहे.विद्यार्थ्यांच्या सृजनशीलतेला चालना देणारे या सत्रातील मासिक आपल्यासमक्ष घेऊन येत आहोत.या मासिकाचे वैशिष्ट्य म्हणजे यशाचे खरे मोजमाप केवळ तुम्ही आयुष्यात किती मिळवले हे नाही,तर तुम्ही इतरांच्या जीवनावर किती सकारात्मक प्रभाव टाकला हे महत्वाचे आहे असा ज्ञानाचा अमूल्य बोधात्मक संदेश देणारे आणि व्यावसायिक क्षेत्रात उत्तुंग भरारी घेणारं व्यक्तिमत्व आणि उत्कृष्ट उद्योजक आणि उद्योगपती मान.रतन नवल टाटा यांना समर्पित आहे.या मासिकात रतन टाटा यांच्या जीवनकार्याचा आढावा विद्यार्थ्यांच्या माध्यमातून मांडणीकृत करण्यात आला आहे.

विद्यार्थ्यांच्या अंतरंगांतील सुप्त गुण यांना वाव देत या मासिकात विविध भाषेतील विद्यार्थ्यांचे साहित्यिक लेखन,कविता,चारोळी,शायरी आणि चित्ररेखाटन कला या सर्वच उत्कृष्ट रित्या पारेषित करण्यात आले आहेत.सोबतच महाविद्यालयीन स्तरावर विद्यार्थ्यांनुरूप विविध कार्यक्रम आयोजित करण्यात येत असून त्या सर्व कार्याचा आराखडा या मासिकात अंतर्भूत करण्यात आला आहे.

महाविद्यालय वर्षभर सांस्कृतिक, कलात्मक,स्पर्धात्मक आणि खेळ या संबंधी विविध उपक्रम राबवित असतो आणि सोबतच विद्यापीठस्तरीय,राज्यस्तरीय स्पर्धेत सुद्धा महाविद्यालयातील विद्यार्थी सतत सहभाग नोंदवित असतात त्यांच्या गुणगौरव सुद्धा या मासिकात करण्यात आला आहे. महाविद्यालयात घेण्यात येणारे समाजप्रबोधनात्मक उपक्रम राष्ट्रीय सेवा योजना, विज्ञानाशी निगडीत राष्ट्रीय विज्ञान दिवस आणि विद्यार्थ्यांच्या करियर साठी दिशादर्शक ठरणारा उपक्रम करिअर कट्टा,निसर्गाच्या संरक्षणासाठी SIGNature समिती अश्या विविध कार्यरत समित्या या मासिकात नमूद करण्यात आल्या आहेत. या मासिकात प्राध्यापक वृंद यांचा सुद्धा सहभाग झालेला आहे.

वर्षातून तयार होणारे हे मासिक आजच्या विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी एक उत्तम दिशादर्शक ठरते.या वर्षिकांक निर्मितीकरिता सहभाग घेणारे विद्यार्थी,प्राध्यापक वृंद तसेच वर्षभरातील प्रत्येक घटकेचा आढावा घेत या मासिकाला वेगळ्या स्वरूपात मांडणी करण्याकरिता अथक परिश्रम घेणाऱ्या संपादकीय समितीचे मनःपूर्वक अभिनंदन.

धन्यवाद!

डॉ. पराग वडनेरकर
प्राचार्य

संपादकीय.....

या वर्षातील विविध क्षेत्रातील कला, साहित्य, गुणात्मक, कल्पनात्मक, गौरवात्मक, सन्मानात्मक आणि रंगछटांणी बहरलेला वार्षिकांक आपल्या सर्वासमक्ष घेऊन येत आहोत. वार्षिकांक हा एकप्रकारचा महाविद्यालयाचा आरसा असून विद्यार्थ्यांमधील असलेल्या विविध सृजनशील कलागुणांना वाव देण्याचा हा उत्तम मार्ग आहे आणि सोबतच महाविद्यालयात वर्षभरातील चालत असलेल्या उपक्रमांची माहिती आणि सर्वांच्या कार्याची ओळख करून देण्याचं हे उत्तम माध्यम आहे. या अंकाचे विशेष म्हणजे हा अंक देशातील प्रसिद्ध उद्योगपती रतन टाटा यांना समर्पित आहे. उद्योग क्षेत्रात कमालीची क्रांती घडवून आणणारे आणि सोबतच तेवढंच प्रामाणिक व्यक्तिमत्व, सामाजिक कार्यात असणारा त्यांचा अमूल्य वाटा आणि निःस्वार्थ वृत्ती आणि उदार व्यक्तिमत्व सर्वांना भावून टाकणारी असून आज ते आपल्यात नाहीत याची खंत मात्र सर्वांना जाणवत राहणार. त्यांच्या कार्याचा ठसा हा संपूर्ण जगावर उमटलेला असून त्यांच्या कार्याची दखल या मासिकात घेण्यात आली आहे.

या मासिकात विद्यार्थ्यांच्या विविध कला त्यांचे साहित्यपर लेखन, कविता, चारोळ्या आणि चित्रे अंतर्भूत करण्यात आली आहेत. सोबतच महाविद्यालयातील कार्यरत विविध शैक्षणिक विभाग आणि समित्या यांच्या कार्याचा अहवाल सुद्धा नमूद करण्यात आला आहे. महाविद्यालयात राष्ट्रीय सेवा योजना हा समाजपयोगी उपक्रम विविध नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबवित असतो त्यांच्या कार्याचा अहवाल आणि इतर समाजपयोगी आणि नाविन्यपूर्ण उपक्रमांची छायाचित्रे प्रदर्शित करण्यात आली आहेत. विद्यार्थ्यांना स्पर्धा परीक्षा विषयीचे मार्गदर्शन सत्रांचे क्षण यामधी नमूद करण्यात आले आहेत. शाहू महाराज यांच्या विचारांचा वारसा जपत महाविद्यालयाला लोकराजा राजर्षी शाहू महाराज यांचे नाव देण्यात आले आहे आणि महाविद्यालयाच्या प्रांगणात पुतळ्याचा थाटात झालेला अनावरण सोहळा सुद्धा या मासिकात नमूद करण्यात आला आहे. सोबतच महाविद्यालयाने आयोजित केलेली एक दिवसीय आंतरराष्ट्रीय परिषद ज्याला अमरावती विद्यापीठाचे कुलगुरु स्वतः उपस्थित होते या परिषदेचा अहवाल आणि क्षणचित्रे अंतर्भूत केली गेली आहेत.

अश्या विविध नाविन्यपूर्ण उपक्रमांनी तयार झालेला यावर्षीचा वार्षिकांक आपल्या सर्वासमक्ष घेऊन येत असताना आनंद द्विगुणित होत आहे. तयार झालेला वार्षिकांक महाविद्यालयाचा नाविन्याचा, कल्पकतेचा आणि सृजनशीलतेचा आरसा असून आपल्या सर्वांना सुद्धा मोहित करेल अशी आमच्या संपादकीय समितीतर्फे विश्वासाची ग्वाही देतो. या वार्षिकांकरिता लाभलेल्या सर्व सहकारी घटकांचे मनापासून आभार.

धन्यवाद !

डॉ. पी. आर. सरदार
संपादक

सह-संपादक

प्रा. ममता पळसपंगार

प्रा. कुलदीप सोळंके

प्रा. प्रविण चव्हाण

अनुक्रमणिका

मराठी विभाग

- भारतातील एक यशस्वी उद्योजक - रतन टाटा
- स्त्री-पुरुष समानता
- रतन टाटा यांच्या जीवनातील किस्से
- भारतीय राज्यघटनेची ओळख
- आयुष्य
- रतन टाटा - एक प्रेरणा
- स्त्री पुरुष समानतेत भारतीय संविधानाची भूमिका
- स्वामी विवेकानंद जीवन, विचार आणि कार्य
- रतन टाटा - एक उद्योजक
- भारतीय शिक्षण व्यवस्था
- स्त्री पुरुष समानतेत भारतीय संविधानाची भूमिका
- भारताचे संविधान : एक लोकशाही स्तंभ
- यशस्वी उद्योजक : रतन टाटा
- महात्मा ज्योतिबा फुले
- भारतीय संविधानाचे महत्त्व
- भारतीय उद्योगपती आणि सामाजिक बांधिलकी बाळगणारा महान विभूती
- बुद्ध आणि त्यांचा धम्म
- श्री संत गाडगे बाबा
- माझे आवडते पुस्तक - अग्निपंख
- संगीत
- पर्यावरण
- रतन टाटा एक प्रेरणा
- आई - जगातील सर्वात सुंदर व्यक्ती
- रतन टाटा - एक प्रेरणास्रोत

- कु. दुर्गा कैकाडे १
- कु. सोनाली कडव २
- कु. तृती टेंभुर्णे ४
- कु. खुशी विलास शिंदे ५
- कु. साक्षी जिचकार ६
- कु. साक्षी जिचकार ६
- कु. प्रतिक्षा पाटणे ७
- कु. गौरी सोळंके ८
- कु. परिणिती निहाटकर ९
- कु. श्रेया वाठोडकर १०
- कु. श्रावणी नाटाळ ११
- कु. आंचल डवले १२
- कु. कोमल काळे १३
- कु. मनस्वी मकेश्वर १४
- कु. आकांक्षा गजबे १५
- कु. प्रिती फटींग १६
- कु. आचल दवाळे १७
- कु. कोमल आत्राम १९
- कु. तनवी शेळके २१
- कु. गौरी सोळंके २२
- कु. अनुष्का मकेश्वर २३
- कु. लक्ष्मी मारबदे २३
- कु. आस्था गांजरे २४
- कु. कोमल भगत २४

हिंदी विभाग

- ए.पी.जे. अब्दुल कलाम
- भारत का संविधान
- भारतीय संस्कृती
- सोशल मिडिया का प्रभाव
- भारतीय संस्कृती की विशेषताएँ
- स्त्री पुरुष में समानता
- पर्यावरण
- प्रकृति की पुकार

- कु. धनश्री गाढवे २५
- कु. मनस्वी मकेश्वर २६
- कु. लक्ष्मी मारबदे २६
- कु. परिणिता निहाटकर २७
- कु. आकांक्षा गजबे २८
- कु. अनुष्का मकेश्वर २९
- कु. सानिया शेख ३०
- कु. सानिया शेख ३०

संस्कृत विभाग

● संस्कृत अध्याय पहिला	कु. साक्षी जिचकार	३१
● रामायणम्, काव्यप्रयोजन, संगणक, वासराणां नामानि	विलास पाटील	३५
● संस्कृत ध्वनियों के विशेष संदर्भ में मानवीय ध्वनी यंत्र	कु. मोहिनी नागोसे	३६
● वनस्पती विज्ञानम्	कु. वेदांती देशमुख	३६

उर्दु विभाग

● रतन टाटा की जिंदगी	कु. अफिफा पठाण	३७
● गजल, अशर, नज्म	कु. सानिया शेख	३९
● नज्म	कु. सानिया उरोज	४४

इंग्रजी विभाग

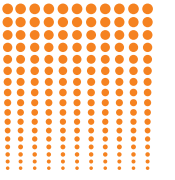
● Ratan Tata Information System	Ku. Bhakti Wankhade	45
● Being Human Foundation	Ku. Astha Wankhade	47
● Ratan Tata Material and Communication	Ku. Tanvi Todase	48
● Women Empowerment - The Pillar of Tomorrow	Ku. Vaishnavi Kadu	49
● Struggle is Essential for Success	Ku. Aastha Ganjare	49
● Ratan Tata : A Visionary Leader and Philanthropist	Ku. Pratiksha Korde	50
● Gender Equality in Modern Society	Ku. Laxmi Marbade	51
● Women Empowerment in Rural Area	Ku. Akanksha	52
● Ratan Tata Memorial Centre	Ku. Pratiksha Korde	53
● Climate Change and Youth Responsibility	Ku. Pratiksha Nihatkar	54
● Gender Equality in Modern Society -	Ku. Aastha Wankhade	55
● AI : A Boon or a Threat to Humanity ?	Ku. Aastha Wankhade	56
● Rata Tata Energy Engineering	Ku. Bhakti Suryawanshi	57
● Pollution	Ku. Shreya A. Wathodkar	59
● Ratan Tata Employee s	Ku. Shreya P. Sawant	60
● Rata Tata Early Life and Education	Astha J. Wankhade	61
● Artificial Intelligence (AI)	Ku. Kaweri Gajbhiye	62

प्राध्यापकांचे लेख

● श्री रुख्मिणी देवीचे माहेरघर – श्री क्षेत्र कौंडण्यपूर	श्री. सुनील आंबटकर	६३
● कर्तृत्वाची ढाल ती नारी मशाल	प्रा. ममता पळसपगार	६४
● Ratan Tata : Success Story of Tata Group Legacy	Ms. B. G. Belsare	66
● वार्षिक अहवाल		६९
● कला दालन		१११

मराठी विभाग

भारतातील एक यशस्वी उद्योजक - रतन टाटा

► कु. दुर्गा ईश्वर कैकाडी
बी.एससी. भाग १

योग्य निर्णय घेण्यावर माझा विश्वास नाही, मी निर्णय घेतो आणि मग त्यांना योग्य करण्याचे काम करतो. असे प्रेरणात्मक विचार देणारे भारताचे यशस्वी उद्योजक, भारतातील प्रतिष्ठित पुरस्कारांनी सन्मानित तसेच टाटा समुहाचे अध्यक्ष, ज्यांनी आजपर्यंत लाखो लोकांना रोजगार देण्याचे काम त्यांनी केले.

संकटकाळात त्यांच्या आत्मसन्मानाला ठेच पोचली होती, आणि ती परत मिळविण्यासाठी त्यांनी अफाट मेहनत घेऊन आपला आत्मसन्मान परत मिळवला होता असं व्यक्तिमत्व आपण समजूनच गेले असाल की, मी कोणाविषयी बोलत आहे; हो त्या व्यक्तिमत्वाच नाव आहे रतन नवल टाटा..!

आज भारतामध्ये कोणताच व्यक्ति नसेल ज्याला 'टाटा' या शब्दाविषयी माहिती नसेल. एवढेच नाही तर लहान मुला-पासून तर वयोवृद्ध व्यक्तिपर्यंत सगळ्यांना माहिती असलेला शब्द म्हणजे 'टाटा' ! १८ डिसेंबर १९१७ हा तो दिवस आहे. ज्या दिवशी भारताच्या व्यापाराची धरती ओळखल्या जाणाऱ्या सुरत शहरामध्ये एका पारशी घराण्यात रतन टाटा यांचा जन्म झाला. त्यांच्या आईचे नाव सुनी तर वडीलांचे नाव नवल होते. रतन टाटा जेव्हा १० वर्षांचे होते त्याचे आईवडिल काही कारणास्तव वेगळे झाले होते. तेव्हा जमशेदजी टाटांचा मुलगा रतनजी आणि त्यांची पत्नी नवाजबाई यांनी रतन टाटा यांचे संगोपन केले. हे दोघे रतन टाटांचे आजी-आजोबा होते.

रतन टाटा यांचे कॅथेड्रल, जॉन कॉनन स्कूल (मुंबई) आणि बिशॉप कॉटन स्कूल (शिमला) मधून प्रारंभिक शिक्षण पूर्ण झाले. त्यानंतर १९६१ साली ते आर्किटेक्चर मधील बी.एससी. पूर्ण करण्यासाठी कॉर्नेल विद्यापीठाकडे गेले. त्यानंतर १९७५ मध्ये हार्वर्ड बिजनेस स्कूलमधून प्रगत व्यवस्थापनाचा अभ्यास पूर्ण केला. त्यांना पाळीव प्राणी खुप आवडत.

टाटा समुहात आपल्या करीअरची सुरुवात केली. १९९१ मध्ये ते टाटा समुहाचे अध्यक्ष झाले आणि २०१२ मध्ये निवृत्त झाले.

रतन टाटा यांनी आपल्या २१ वर्षांच्या कारकिर्दीत कंपनीला सर्वोच्च शिखरावर आणले. त्यांच्या कारकिर्दीत कंपनीचा नफा हा पाच पटीने वाढला. सुरुवातीला त्यांनी जे काही निर्णय घेतले होते ते त्यांनी सिद्ध करून दाखवले. रतन टाटा यांना २००८ मध्ये 'पद्मविभूषण' भारताचे दुसरे सर्वोच्च मानवंदन पुरस्कार देऊन सन्मानित करण्यात आले.

२००८ मध्ये २६/११ च्या हल्ल्यात हॉटेल मध्ये जखमी झालेल्या सर्वांचे उपचार टाटा यांनीच केले होते. हॉटेलच्या शेजारी असलेल्या दुकानात जखमी झालेल्या लोकांना टाटा यांनी मदत केली होती. त्यांना त्या दिवसांचे पूर्ण वेतन दिले. मुंबईच्या ताज हॉटेलचे बांधकाम जमशेदजी यांनी केले. टाटा समुहाची स्थापना पण त्यांनीच केली होती. हे हॉटेल १९०३ मध्ये ४ कोटी २९ मध्ये लाख रुपयांच्या बजेट मध्ये बांधले गेले होते.

रतन टाटा हे भारताचे किंवा जगातील सर्वात श्रीमंत व्यक्ती का नाहीत ? असा प्रश्न एका पत्रकाराने विचारला होता, उत्तर असे की, ते एक उद्योजक आहेत. आणि अंबानी बदल बोलायचे झाले तर हा एका कुटुंबाचा व्यवसाय आहे. आणि टाटा सन्स ट्रस्टद्वारा चालवले जाते. ट्रस्टमध्ये कोणत्याही एका माणसाचा हिस्सा नाही सर्वजण समान आहेत.

अंबानीला आपले व्यवसाय अधिकार आहेत, त्यांचा व्यवसाय ते आपल्या मुलाच्या किंवा मुलीच्या हातात सोपवू शकतात आणि म्हणूनच रतन टाटा सर्वात श्रीमंत नाहीत. अशा या खऱ्या भारतीयाचा मृत्यू ९ ऑक्टोबर २०२४ रोजी झाला. त्यांच्या स्मृतीस माझे कोटी कोटी प्रणाम...।।

स्त्री-पुरुष समानता

कु. सोनाली लक्ष्मण कडव

बी.एस्सी भाग २

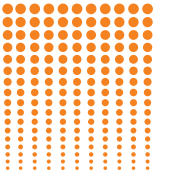

स्त्री-पुरुष समानता म्हणजे स्त्री आणि पुरुष यांना समान हक्क, समान संधी आणि आदर मिळवून देण्याचा मुलभूत विचार होय. एक सुदृढ, प्रगत आणि सशक्त समाज निर्माण करण्यासाठी स्त्री-पुरुष समानता ही अत्यावश्यक आहे. परंतु, आजही अनेक समाजात लिंगभेदाचा प्रश्न गंभीर आहे. समानतेसाठी प्रत्येकाने एकत्रितपणे

प्रयत्न केले पाहिजेत. स्त्री-पुरुष समानता ही आधुनिक समाजाची अत्यंत महत्वाची गरज आहे. समानता म्हणजे स्त्री आणि पुरुषांना समान हक्क, संधी आणि आदर मिळणे. परंतु आपल्या समाजात अनेक शतकांपासून स्त्रियांचा दर्जा दुय्यम समजला जातो. शिक्षण, नोकरी, संपत्तीवर हक्क आणि सामाजिक अधिकार या बाबतीत स्त्रियांना पुरुषांच्या तुलनेत कमी मानले गेले आहे. समाजात प्रगती घडवण्यासाठी स्त्री-पुरुष समानता अत्यावश्यक आहे. स्त्री ही केवळ कुटुंबाची जबाबदारी पार पाडणारी नसून ती समाजाच्या प्रत्येक क्षेत्रात योगदान देऊ शकते. शिक्षण, विज्ञान, तंत्रज्ञान, राजकारण, क्रीडा आणि कला अशा विविध क्षेत्रात स्त्रिया चमकत आहेत. परंतु त्यांना खऱ्या अर्थाने समानतेचा अनुभव देण्यासाठी मानसिकतेत बदल होणे गरजेचे आहे. समाजात समानतेची भावना रुजविण्यासाठी स्त्री-पुरुष दोघांनीही एकमेकांना आदराने वागवायला हवे. शिक्षण आणि जनजागृतीच्या माध्यमातून मुलांवर लहानपणापासून समानतेचे संस्कार होणे महत्वाचे आहे. घरकाम, मुलांची जबाबदारी आणि निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेत दोघांचा समान सहभाग असायला हवा.

स्त्री-पुरुष समानता ही केवळ महिलांचा प्रश्न नाही, ती संपूर्ण समाजाच्या प्रगतीसाठी आवश्यक आहे. समानतेच्या मार्गानेच आपण अधिक न्याय्य, सुसंस्कृत, आणि शांततामय समाज निर्माण करू शकतो. स्त्री आणि पुरुष एकत्र हातात हात घालून चालल्यासच एक सशक्त आणि सुंदर समाज घडेल. स्त्री आणि पुरुष यांना समान हक्क, अधिकार आणि जबाबदाऱ्या मिळाल्यात यालाच समानता म्हणतात. यामध्ये शिक्षण रोजगार, कुटुंब, राजकारण आणि सामाजिक जीवनातील समानतेचा समावेश होतो. समानतेचा अर्थ समानतेच्या आधारावर समाज घडवणे आहे, जिथे लिंग हा भेदभावाचा आधार ठरत नाही. प्राचीन भारतात स्त्रियांना शिक्षण, कला, आणि धार्मिक जीवनात मोठे स्थान होते. परंतु मध्ययुगीन काळात स्त्रियांवर अनेक बंधने लादली गेली. स्त्रियांची भूमिका केवळ घरकामापुरती मर्यादित ठेवली गेली. आधुनिक काळात, समाजसुधारकांनी स्त्री समानतेसाठी प्रयत्न केले. ज्यामुळे परिस्थितीत हळुहळु बदल झाला. स्त्री-पुरुष समानता म्हणजे समाजात स्त्री आणि पुरुषांना सन्मान मिळणे. या समानतेचा विचार शिक्षण नोकरी, कौटुंबिक जबाबदाऱ्या, राजकारण, तसेच सामाजिक व सांस्कृतिक क्षेत्रांमध्ये होतो. समानतेचे तत्व हे मानवतेच्या मूलभूत तत्वांपैकी एक आहे. प्राचीन काळात स्त्रियांना समाजात उच्च स्थान होते. पण कालांतराने सामाजिक, सांस्कृतिक आणि धार्मिक कारणांमुळे स्त्रियांना दुय्यम स्थान दिले गेले. शिक्षण, मालमत्ता आणि सार्वजनिक जीवनात सहभाग या बाबतीत त्यांना मर्यादा घालण्यात आल्या. आजच्या काळात अनेक देशांमध्ये स्त्री-पुरुष समानतेसाठी मोठी पावले उचलली आहेत. शिक्षण क्षेत्रांमध्ये त्यांचा सहभाग वाढत आहे, नोकरीच्या विविध क्षेत्रांमध्ये त्यांचा सहभाग वाढत आहे आणि राजकारणातही त्यांची भूमिका महत्वाची ठरत आहे. परंतु, अजूनही

अनेक ठिकाणी समानतेचा अभाव दिसून येतो.

शिक्षण हे समानतेच्या दिशेने पहिले पाऊल आहे. मुलगा आणि मुलगी दोघांनाही समान शिक्षणाच्या संधी उपलब्ध करून दिल्या तरच खऱ्या अर्थाने समाज प्रगत होईल. शिक्षणामुळे महिलांना स्वावलंबनाची जाणिव होते. आणि स्वतःच्या निर्णयांमध्ये सहभाग घेण्याचा आत्मविश्वास येतो. नोकरीच्या ठिकाणी स्त्रियांना समान वेतन समान संधी आणि समान वागणूक मिळावी यासाठी प्रयत्न केले जात आहेत. पण अनेक ठिकाणी महिलांना दुय्यम वागणुक दिली जाते. त्यांना प्रमोशन, नेतृत्वाची संधी यामध्ये मागे ठेवले जाते. कौटुंबिक जीवनातही स्त्री-पुरुष समानता महत्वाची आहे. घरातील कामे ही फक्त स्त्रियांची जबाबदारी मानण्याची जुनी मानसिकता बदलणे गरजेचे आहे. पुरुषांनीही घरातील जबाबदाऱ्या वाटून घेतल्या पाहिजेत. समाजात स्त्रियांना पुरुषांप्रमाणेच सन्मान मिळायला हवा. त्यांना त्यांचे मत मांडण्याचे आणि निर्णय घेण्याचा पूर्ण हक्क असायला हवा. मुलगा-मुलगी यामध्ये भेदभाव न करता समान वागणुक दिली तरच खऱ्या अर्थाने स्त्री-पुरुष समानता साध्य होईल. भारतीय संविधानाने सर्व नागरिकांना समानतेचा हक्क दिला आहे. स्त्रियांच्या संरक्षणासाठी विविध कायदे लागू करण्यात आले आहेत. जसे की, हक्क संरक्षण कायदे यांमध्ये स्त्रियांवरील अन्याय रोखण्यासाठी महिला हिंसा प्रतिबंध कायदा, महिला आरक्षण, आणि बालविवाह प्रतिबंधक कायदा लागू आहेत. शिक्षणाचा अधिकार यांमध्ये सर्व मुलींना शिक्षणाचा अधिकार प्रयत्न करणारे कायदे स्त्री सक्षमीकरणासाठी महत्वाचे ठरते. तसेच महिलांना कार्यस्थळावर सुरक्षितता आणि सन्मान मिळावा यासाठी विशिष्ट कायदे आहेत. स्त्री सक्षमीकरण म्हणजे महिलांना आर्थिक, शैक्षणिक आणि सामाजिकदृष्ट्या सक्षम करणे. समानतेचा विचार प्रत्यक्षात आणण्यासाठी महिलांना संधी उपलब्ध करून दिली पाहिजे. स्त्रियांना स्वावलंबी बनवणे हे केवळ त्यांचे हक्क नसून समाजाच्या प्रगतीसाठीही आवश्यक आहे. शिक्षण, लहानपणापासून मुला-मुलींना समानतेचे शिक्षण दिले पाहिजे. कुटुंबातील योगदान मध्ये कुटुंबात स्त्री आणि पुरुष दोघांनाही समान वागणूक देणे आवश्यक आहे. सामाजिक मानसिकता मध्ये समाजातील रुढी आणि परंपरा बदलण्यासाठी सर्वांनी पुढाकार घेतला पाहिजे. राजकीय सहभाग, महिलांना राजकारणात समान प्रतिनिधित्व देणे आवश्यक आहे. अलीकडील काळात समानतेसाठी अनेक सकारात्मक बदल झाले आहेत. महिलांनी शिक्षण, खेळ, उद्योजकता आणि राजकारणात आपले स्थान निर्माण केले आहे. परंतु, अजूनही ग्रामीण भागात आणि काही क्षेत्रांमध्ये समानतेच्या बाबतीत मोठ्या सुधारणा आवश्यक आहेत.

समानतेच्या मार्गावर अद्याप अनेक अडथळे आहे, जागतिक स्तरावरील समस्यांमध्ये वेतन विषमता अजूनही मोठी समस्या आहे. गृहीणींना कुटुंबात योग्य मान्यता दिली जात नाही. ग्रामीण भागात मुलींच्या शिक्षणाकडे दुर्लक्ष होते. ग्रामीण भागात मुलींच्या शिक्षणाकडे दुर्लक्ष होते. हे अडथळे दूर करण्यासाठी सरकार आणि समाज दोघांनीही एकत्रित काम करणे आवश्यक आहे. समानता प्राप्त करण्यासाठी पुढील गोष्टी आवश्यक आहेत. यात स्त्री-पुरुष दोघांनाही समान संधी देणे. लिंगभेदाच्या मुद्द्यांवर चर्चा घडवून आणणे, महिलांच्या शिक्षणावर, आरोग्यावर भर देणे. स्त्री-पुरुष समानता ही एक आदर्श संकल्पना नसून समाजाच्या प्रगतीसाठी आवश्यक तत्व आहे. समानतेचा स्वीकार केल्यास समाजात न्याय, स्वातंत्र्य आणि बंधुत्व प्रस्थापित होईल. प्रत्येकाने समानतेसाठी पुढाकार घेतल्यास एक सशक्त आणि प्रगतिशील समाज उभा राहील. स्त्री-पुरुष समानतेचा विचार प्रत्यक्षात आणणे ही आपल्या सर्वांची जबाबदारी आहे.

रतन टाटा यांच्या जिवातील किस्से

कु. तृप्ती टेंभुर्णे ◀
बी.एस्सी भाग ३

मानवावर नाही तर प्राण्यांवरही इतके प्रेम -

प्रसिद्ध उद्योगपती' सुहेल सेठ यांनी रतन टाटा यांच्या जीवनातील एक हृदयस्पर्शी किस्सा शेअर केला होता. सुहेल सेठ यांनी एक मुलाखतीत सांगितले की, ६ फेब्रुवारी २०१८ मध्ये ब्रिटिश राजघराण्याला रतन टाटा यांना लाईफ टाईम अचिव्हमेंट अवॉर्डने सन्मानित करायचे होते. स्वतः प्रिन्स चार्ल्स त्यांचा सन्मान करणार होते. पण, ३ फेब्रुवारी रोजी रतन टाटा यांनी येण्यास नकार दिला. त्यामागे त्यांनी दिलेले कारण प्रिन्स चार्ल्स यांच्या हृदयाला भिडले. रतन टाटा यांनी सुहेल यांना फोन करून सांगितले की मी या अवॉर्ड फंक्शनला येऊ शकणार नाही. कारण टॅगो आणि टिटो हे त्यांचे कुत्रे आजारी आहे. या परिस्थितीत मी त्यांना एकटे सोडून येऊ शकत नाही म्हणजे रतन टाटा मानवावरच नाही तर प्राण्यांवर किती प्रेम करत होते.

कधी सोबत असिस्टंट नसायचा -

सन १९९२ मध्ये एअरलाइन्सचे सर्वेक्षण करण्यात आले. त्यांना विचारण्यात आले, दिल्ली ने मुंबई दरम्यान कोणता प्रवाशी आहे. ज्यांनी तुमच्यावर सर्वाधिक प्रभाव टाकला. त्यात सर्वाधिक कर्मचाऱ्यांनी रतन टाटा नाव सांगितले. जेव्हा त्याचे कारण शोधले तेव्हा समजले ते एकमेव असे व्हीआयपी होते जे नेहमी एकटे जात होते. त्यांच्यासोबत त्याची बॅग आणि फाईल उचलण्यासाठी सुद्धा असिस्टंट नव्हता. विमानाचे उड्डाण होताच ते आपले काम सुरू करत होते, ते कधी फ्लायट अटेंडंटवर रागावले सुद्धा नाही.

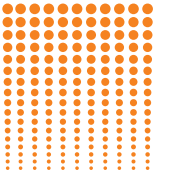
वेळ कधी टळली नाही -

रतन टाटा वेळेचे नेहमी पालन करत होते. ते ठीक ६.३० वाजता आपले कार्यालय सोडत होते. कार्यालयातील कामासंदर्भात घरी कोणी त्यांच्याशी संपर्क केला तर ते रागवत होते. ते घरी एकांतात फाईल्स आणि दुसरी कामे पार पाडत होते. ते मुंबईत असले तर ते विकएण्डमध्ये अलिबाग येथील फार्महाऊस जात असत.

कनिष्ठ अधिकाऱ्यांचाही सन्मान -

गिरीश कुबेर यांनी टाटा समुहावर 'द टाटास हाऊ अ फॅमिली बिल्ट अ बिझनेस अँड अ नेशन' हे पुस्तक लिहिले त्यामध्ये ते लिहितात जेव्हा ते टाटा सन्सचे प्रमुख होते तेव्हा ते जेआरडीच्या खोलीत बसले नाहीत. स्वतःला बसण्यासाठी त्यांनी एक साधी छोटी खोली निवडली ते एक वरिष्ठ अधिकारी आला की त्याला थांबायला सांगायचे. त्यांच्याकडे टिटो आणि टॅगो हे दोन जर्मन शेफर्ड कुत्रे होते. ज्यावर त्याचे अपार प्रेम होते.

भारतीय राज्यघटनेची ओळख....

► कु. खुशी विलास शिंदे
बी.एससी. भाग १

“संविधानाची मोठी शक्ती,
देई आम्हा अभिव्यक्ती.”

भारताचे संविधान हे जगातील सर्वात मोठे लिखित संविधान आहे. २६ नोव्हेंबर १९४९ रोजी संविधान सभेने भारतीय राज्यघटना स्वीकारली. भारताची राज्यघटना हे भारताचे संविधान आहे. २६ जानेवारी १९५० रोजी हे संविधान देशाला लागू करण्यात आले. भारताचे संविधान हा देशाचा सर्वोच्च कायदा आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हे भारतीय संविधानाचे शिल्पकार आहे. हे भारतीय नागरिकांचे मुलभूत अधिकार आणि कर्तव्ये सुनिश्चित करते. ते लोकशाहीचा तीन स्तंभांच्या कार्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे जारी करते. जसे, विधिमंडळ, न्यायपालिका आणि कार्यपालिका.

“भारत माझी माऊली...
संविधान त्याची सावली....
थोर आपुले संविधान....
करुया संविधानाचा सन्मान”

संविधान भारताला सर्वभौम, समाजवादी धर्मनिरपेक्ष आणि लोकशाही प्रजासत्ताक घोषित करते. तेथील नागरिकांना न्याय, समता स्वातंत्र्य आणि बंधुत्वाला चालना देण्यासाठी प्रयत्नांची हमी देते. हे देशाचे संविधान तयार करण्यासाठी २ वर्ष ११ महीने व १८ दिवस लागले होते.

“नको राजेशाही, नको ठोकशाही....
संविधानाने दिली आम्हा, महान लोकशाही....”

भारतात दरवर्षी २६ नोव्हेंबरला संविधान दिन साजरा करण्यात येतो. या दिनाचा मुख्य उद्देश संविधानाबद्दल जागृती करणे हा आहे. आपण एकजुटीने आपले हक्क, कर्तव्ये, आणि जबाबदाऱ्या पार पाडू या. भारतीय संविधान हे जगातील सर्वात मोठे लिखित संविधान आहे. ज्यामध्ये २२ भाग, ३९५ कलमे आणि १२ अनुसूचीत समाविष्ट आहेत. भारतीय संविधानाची एक विशेषता म्हणजे त्याची लवचिकता. वेळोवेळी करण्यात आलेल्या सुधारणा संविधानाला अधिक सुसंगत आणि आधुनिक बनवतात. त्यामुळे संविधान आजही देशाच्या गरजांना अनुरूप राहीले आहे.

“ अंधारच होता नशिबी त्यांच्या,
त्यांना प्रकाशाच दान दिलं.
तुमचे मानावे किती उपकार,
तुम्ही देशाला संविधान हीं दिलं”

भारतीय संविधान केवळ कायद्याचा दस्तावेज नसून, ते आपल्या देशाच्या विविधतेत एकता प्रतीक आहे. यामुळेच प्रत्येक भारतीयाने संविधानाचा आदर करणे, त्यातील मुल्यांचे पालन आणि देशाच्या विकासासाठी योगदान देणे हे आपले कर्तव्य आहे.

‘भारतीय संविधान हे भारताचे आत्मस्वरूप आहे’ असे मानले जाते. कारणे तेच आपल्या देशाला योग्य दिशा आणि प्रगतीचा मार्ग दाखवते.

“दलितांचे ते तलवार होऊन गेले,
अन्यायाविरुद्ध प्रहार होऊन गेले,
होते ते एक गरीबच पण या जगाचा कोहीनूर होऊन गेले.
अरे या लोकांना अजून कळत कस नाही,
वर्गाच्या बाहेर असून सुद्धा त्यांनी या भारताचे संविधान लिहून गेले”.

आयुष्य.....

कु. साक्षी श्रीकृष्ण जिचकार ◀
बी.एस्सी भाग २

आयुष्य म्हणजे एक अनमोल देणगी, आयुष्य म्हणजे अनुभूवाची शाळा, आयुष्याच्या प्रवासाची सुरुवात खरी आपल्या जन्मापासूनच होते. लहान असतांना आयुष्य म्हणजे काय कळत नसतं पण मज्जा, मस्ती, हसणं, रडणं, आनंदात, दुःखात हे आपल्याला आयुष्य दाखवतं. खर तर आपल्या आयुष्याची सुरुवात आपल्या आई वडीलांपासूनच होते. संपूर्ण जग दाखवायला कायमचे सोबत असलेले आपले आई वडीलच असतात. आयुष्याचा खरा अर्थ समजून घेण्यासाठी आपण आपल्या आवडीप्रमाणे जगले पाहिजे, प्रत्येक दिवस नव्या अनुभवाने भरलेला असतो. आणि प्रत्येक क्षण आपल्याला नवीन गोष्टी शिकवून जातो. खरं म्हणायचं झालं तर आई वडील हे आपल्या आयुष्याचे आधारस्तंभ असतात. लहानपणापासून ते मोठ होईपर्यंत ते आपल्या मुला-मुलीसाठी झटत असतात. आईच प्रेम हे निस्वार्थ असतं. आयुष्याच्या प्रत्येक टप्प्यावर आपल्याला अनेक अडचणी येतात पण त्या पार करतांना आई वडील आपल्यामागे उभे असतात. त्यांची शिकवण संस्कार, योग्य निर्णय हेच आपल्याला योग्य निर्णय घेण्यास शिकवतात. जेव्हा जेव्हा आपण यशस्वी होतो, तेव्हा त्यांचा अभिमान असतो आणि जेव्हा अपयश येतं तेव्हा तेच आपल्याला प्रेरणा देतात.

माणसाच आयुष्य हे अगदी क्षणभंगुर आहे, म्हणूनच प्रत्येक क्षण जगतांना त्यांचा पुरेपूर आनंद घेणं महत्वाच आहे. आयुष्यात अनेक अडचणी येतात. पण त्या अडचणींचा सामना करत पुढे जाणं हेच खरं आयुष्य आहे. जसं रात्र झाली की पुन्हा दिवस येतो तसच संकटानंतर सुखाचे क्षणही येतात. कधी कधी मला वाटायचं, आयुष्य खुप कठीण आहे पण मी माझ्या वडीलांपासून खरं आयुष्य जगायला शिकली. मला लहानपणापासून सांगायचे, मोठं व्हायचं असेल तर मनात जिद्द आणि चिकाटी पाहिजे. आयुष्यात यशस्वी होण्यासाठी कठोर परिश्रम आत्मविश्वास आणि धैर्य आवश्यक आहे. आयुष्य थांबत नाही ते वाहत राहतं आपणही त्यासोबत वाहत राहाव, शिकत राहावं आणि जपत राहावं हेच खर आयुष्य''.

रतन टाटा-एक प्रेरणा

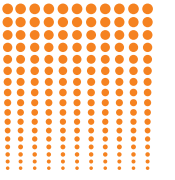
नाही गर्व श्रीमंतीचा, नाही मोह पैशांचा,
सेवेमध्ये शोधले त्यांनी जीवनाचे लोभ॥
नाव मोठं, पण मन मात्र साधं
उगम उदात्त, विचारांचा साज
सदा नव्या धाग्यात बांधा ॥

पैशावर नाही कधी माज केला
माणुसकीचा दीप सदैव तेवला ॥

कधीही कुणावर अन्याय न केला
बेहमी सत्याचा मार्गच निवडला ॥

भारतातले एक हिरकणी रत्न
म्हणूनच ओळखले जातात - रतन टाटा

► कु. साक्षी श्रीकृष्ण जिचकार
बी.एस्सी. भाग २

स्त्री-पुरुष समानतेत भारतीय संविधानाची भूमिका

► कु. प्रतिक्षा गजानन पाटणे
बी.एससी. भाग १

भारतीय संविधानाचे महत्व अनमोल आहे. कारण ते देशाच्या सर्व घटकांना एकत्र बांधून ठेवतो. यामध्ये भारतीय नागरिकांना विविध मुलभूत अधिकारांची शाश्वती म्हणजेच आश्वासन दिले आहे. ज्यामध्ये समानतेचे अधिकार, स्वातंत्र्यतेचे अधिकार, धर्माची स्वतंत्रता, शोषणाविरुद्धचे संरक्षण इ. समाविष्ट आहेत. भारतीय संविधानात सहा मौलिक अधिकार दिले आहेत. या अधिकारांचे पालन देशातील प्रत्येक नागरिकांसाठी अत्यंत महत्वाचे आहे. या अधिकारात समानतेचा अधिकार, स्वातंत्र्यतेचा अधिकार, धर्माची स्वतंत्रता, एकत्र येण्याचा अधिकार, शिक्षणाचा अधिकार आणि दृष्य व संवादाचा अधिकार इ. समाविष्ट आहेत. ज्यामुळे स्त्री असो वा पुरुष यांना यमान वर्तवणुक त्याचबरोबर समान हक्क मिळाला. सुरुवातील महिला ह्या कोणत्याही क्षेत्रात सामोरे येत नव्हत्या. कारण पुरुषप्रदान संस्कृती होती. ज्यामुळे महिलांच्या नशिबी चुल व मुलं हेच होते. परंतु आता मात्र संविधानाने महिलांना समान हक्क दिले आहे.

भारतीय संविधान स्त्री-पुरुष समानतेच्या बाबतीत महत्वपूर्ण भूमिका बजावतो. संविधानाचे उद्दिष्टे समाजात समानता आणि न्याय सुनिश्चित करणे आहे, आणि यामध्ये स्त्री-पुरुष समानतेचा विशेष विचार करण्यात आलेला आहे. भारतीय संविधानातील काही महत्वाच्या तरतुदी, ज्यामुळे स्त्री-पुरुष समानतेला महत्व दिले गेले आहे. त्यामध्ये:

१. **आर्टिकल १४ (समानतेचा हक्क):** यामध्ये सर्व नागरिकांना कायद्यापुढे समान मानले जाते. आणि कोणत्याही व्यक्तीला भेदभावाचा सामना करावा लागू नये असे सुनिश्चित केले आहे.
२. **आर्टिकल १३ (भेदभाव न करणारा अधिकार):** या तरतुदी अंतर्गत, धर्म जाती, लिंग, जन्मस्थान किंवा अन्य कोणत्याही कारणामुळे भेदभाव न करणे आवश्यक आहे. यामुळे स्त्रियांना समान संधी मिळाल्या आहेत.
३. **आर्टिकल १६ (नोकरीत समान संधी):** यामध्ये नोकरीच्या संधीमध्ये भेदभाव होणार नाही, आणि स्त्रियांसाठी रोजगारातील समान अधिकारांची ग्वाही दिली गेली आहे.
४. **आर्टिकल ३९(अ) :** यामध्ये स्त्री-पुरुष समानतेला प्रोत्साहन देणारे प्रावधान आहे. जिथे समाजातील समानता सुनिश्चित करण्यासाठी सरकारने उपाययोजना करणे आवश्यक आहे.
५. **आर्टिकल ४२ :** कामकाजी स्त्रियांसाठी सामाजिक सुरक्षा आणि वयस्क पुरुष/स्त्रियांच्या कल्याणासाठी चांगले कामकाजी परिस्थिती प्रदान करण्याचे आदेश दिले आहेत.
६. **आर्टिकल ५१ अ(ई) :** या अंतर्गत प्रत्येक नागरीकाला लैंगिक समानतेला प्रोत्साहन देण्याचा दायित्व दिला गेला आहे.
७. **मातृत्व लाभ:** भारतीय संविधानाच्या कामकाजी महिला व संरक्षण संदर्भातील कायद्यानुसार गर्भवती महिलांना मातृत्व भत्त्यांची व्यवस्था दिली आहे. हे भत्ते व विश्रांतीचे अधिकार त्यांना गर्भधारणेच्या काळात मिळतात.
८. **मातृत्व लाभ कायदा १९६१ :** यानुसार गर्भवती महिलांना गर्भधारणेच्या काळात २६ आठवड्यांची विशेष विश्रांती मिळते आणि त्यांना यासाठी पगार देखील दिला जातो.

संविधानाच्या या तरतुदी, तसेच काही विशिष्ट कायदे (उदा. मांगला विधेयक, 'धार्मिक विवाह आणि दत्तक कायदा' इ.) स्त्री-पुरुष समानतेच्या दिशेने महत्वपूर्ण पाऊल आहे. तथापि, तिथे असलेल्या भेदभावाच्या काही बाबी सुधारण्यासाठी समाजात आणखी जागरूकता आणि बदल आवश्यक आहे. आपल्या संविधानाने आपल्याला 'मतदान' हा समान हक्क आपल्याला दिला आहे. भारतीय संविधानाच्या उद्देशाच्या पहिल्या वाक्यातच एक महत्वाचा संदेश दिला आहे - '....'. (आम्ही भारताचे लोक...) याचा अर्थ असा की भारतीय संविधान हे केवळ राज्यकर्त्यांच्या किंवा प्रमुखांच्या आदेशावर आधारित नाही, तर सर्व भारतीय नागरिकांच्या संमतीवर आधारित आहे.

स्वामी विवेकानंद जीवन, विचार आणि कार्य

कु. गौरी गजेंद्र सोळंके ◀

बी.एस्सी भाग १

स्वामी विवेकानंदानी वेदांतील सार्वभौमिक विचारांचा प्रसार केला होता. त्याचा परिणाम म्हणूनच आर्य जाती, आर्य धर्म आणि आर्य भूमी या जगाच्या दृष्टीने पवित्र आणि पुजनीय ठरली होती. हिंदु लोक गरीब आहेत पण तिरस्कृत नाहीत. दीन, दुःखी असूनही ते बहुमुल्य पारमार्थिक संपत्तीचे अधिकारी आहेत. असे स्वामी विवेकानंदाचे विचार होते.

हिंदू धर्माची थोरवी जगभर समजावून सांगणारे आणि विश्वधर्म संमेलनात विश्वबंधुत्वाची भूमिका मांडणारे थोर विचारवंत म्हणजे स्वामी विवेकानंद. स्वामी विवेकानंद यांना हिंदू धर्माइतकीच किंवा त्याहून काकणभर अधिक भारताच्या

विकासाची तळमळ होती. त्यांना नवा भारत घडवायचा होता म्हणून त्यांनी भारतभ्रमण केले. काश्मीरपासून कन्याकुमारीपर्यंत फिरताना प्रयत्न केला. महात्मा गांधी यांच्या नेतृत्वाखाली स्वातंत्र्याच्या आंदोलनाचे लोण देशभर पसरले; कारण त्यासाठी अनुकूल मनोभूमी विवेकानंदांच्या विचारांनी आधीच तयार करून ठेवली होती. स्वामीजींना सामान्य माणसांविषयी तळमळ होती. सामान्य माणूस हाच धर्म आणि विकास या संकल्पनेचा केंद्रस्थानी होता. तरुणांना ते संदेश देतात. 'माझ्या तरुण मित्रांनो, शक्तिशाली व्हा, ठाम निश्चयाचे तेजस्वी असे शंभर युवक जग हादरवून टाकू शकतात.' गुरुदेव रवींद्रनाथ टागोर विवेकानंदांचे महत्त्व सांगतांना म्हणतात, "तुम्हाला भारत माहित करून घ्यायचा असेल तर विवेकानंद वाचा. सर्व विवेकानंद आणि सकारात्मक आहेत. त्यांच्यात नकारात्मक असे काहीही नाही. जगण्याला आणि जीवनाला दिशा देणारे त्यांचे विचार स्फूर्तिदायक, प्रेरणादायक आहेत. निःस्वार्थ सेवा, शब्दांचे महात्म, ईश्वरावर श्रद्धा, निर्भीड आणि दयाशील वृत्ती, आत्मत्याग आणि आत्मविश्वास, कर्तव्य, प्रेम, भक्ती आणि विश्वबंधुत्व इत्यादी महत्त्वपूर्ण घटक यात येतात. जीवनाच्या अनेकविध टप्प्यांवर योग्य - अयोग्यतेची जाण देऊन प्रेरणा, चैतन्य, उत्साह यशाकडे नेण्यासाठी या पुस्तकाची मोलाची मदत गेईल. हे जाणून घेण्यासाठी प्रस्तुत पुस्तक वाचायलाच हवे.

आदर्श अनेक आहेत. तुमचा आदर्श कोणता असावा ते सांगण्याचा किंवा एखादा आदर्श तुमच्या गळी उतरविण्याचा मला कोणताच अधिकार नाही. तुमच्यासमोर विविध आदर्श ठेवणे इतकेच माझे कर्तव्य आहे. तुमच्या स्वभावानुसार जो तुम्हाला अधिक अनुकूल वाटेल तोच तुम्ही स्वीकारा आणि त्याच दिशेने अविरत प्रयत्न करा. तेच तुमच्यासाठी 'योग्य', आहे. तोच तुमचा विशेष आदर्श आहे.

प्रत्येक मनुष्याचे हे कर्तव्य आहे की, त्याने त्याचे आदर्श घेऊन त्यानुसार जीवन जगण्याचा प्रयत्न करावा. जे ती कधीच पूर्ण करू शकणार नाही, असे दुसऱ्याचे आदर्श घेऊन चालण्यपेक्षा अनुसरण हाच यशस्वी होण्याचा अधिक चांगला मार्ग आहे.

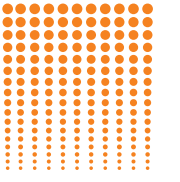
उदाहरणार्थ आपण जर एखाद्या लहान मुलाला २० कि. मी चालायला सांगितले, तर तो बिचारा मरूनच जाईल आणि समजा हजारात एखादा रांगत रांगत तिथपर्यंत पोहोचलाच तर तोही तोपर्यंत अर्धमेला होईल.

कोणत्याच समाजातील सर्व स्त्री-पुरुष एकसारख्या मनाचे, एकसारख्या योग्यतेचे व एकसारख्या शक्तीचे नसतात. म्हणून आदर्शांना मिळविण्यासाठी प्रत्येकाला पाहिजे तेवढे प्रयत्न करू. पुन्हा तुम्हाला माझ्या व मला तुमच्या आदर्शांनी तपासणे, हेही योग्य नाही. सफरचंदाची ओकच्या झाडाशी व ओकची सफरचंदाच्या झाडाशी तुलना करू नये. सफरचंदाच्या झाडाचा विचार करताना त्याला त्याचेच माप घ्यावे लागेल आणि ओकसाठी ओकचेच माप वापरावे लागेल.

आपण आपल्या आदर्शांना कधीच विसरू नये. आदर्श पुरुष तर ते आहेत जे परमशांती व निःस्तब्धेमध्येही तीक कामाचा तसेच प्रेमळ कर्मशीलतेमध्येही वाळवंटातील शांती व निःस्तब्धतेचा अनुभव घेतात.

– स्वामी विवेकानंद

रतन टाटा - एक उद्योजक

► कु. परिणिता प्रशांत निहाटकर
बी.एससी. भाग १

मी अशा व्यक्तिविषयी बोलत आहे, ज्या व्यक्तिला फोर्ड कंपनीच्या मालकाने संकटकाळात आत्मसन्मानाला ठेच पोहचवली होती, अफाट मेहनत घेऊन आपला आत्मसन्मान परत मिळविला असं व्यक्तिमत्व म्हणजे रतन टाटा.

रतन टाटा यांचा जन्म २८ डिसेंबर १९३७ रोजी मुंबईत झाला. त्यांच्या वडीलांचे नाव नवल टाटा आणि आईचे नाव सुनी टाटा होते. रतन टाटा यांनी आजपर्यंत लाखो लोकांना रोजगार देण्याचे काम केले, सोबतच जगामध्ये आपली एक वेगळी ओळख निर्माण केली. रतन टाटा त्यांचे सुरुवातीचे शिक्षण कॉर्नेल विद्यापीठ, न्युयॉर्क येथून पूर्ण केले. नंतर हावर्ड ग्रॅज्युएट स्कूल ऑफ डिझाइनमधून स्थापत्यशास्त्रातील पदव्युत्तर पदवी प्राप्त केली.

टाटा समुहाची स्थापना १८६८ मध्ये झाली. ते १९६२ मध्ये टाटा समुहात सामील झाले. त्यांची कारकीर्द टाटा स्टीलमधून सुरू झाली. समुहातील विविध भूमिका बजावल्या. विविध उद्योगामध्ये अनुभव मिळवला. १९८१ मध्ये टाटा इंडस्ट्रीजचे अध्यक्ष नियुक्त झाले.

१९९१ मध्ये ज्यांचे चुलत भाऊ जे.आर.डी.टाटा यांच्या जागी टाटा सन्सचे अध्यक्ष झाले. टाटा समुहाचे नेतृत्व मोठ्या प्रमाणात वाढ आणि विविधीकरणाच्या काळात केले. त्यांच्या नेतृत्वाखाली समुह नवीन क्षेत्रामध्ये विस्तारला. जसे की दूरसंचार, सॉफ्टवेअर सेवा, ऑटोमोबाईल, एअरलाइन, फायनान्स, टेलिकॉम, होटल, केमिकल्स, एनर्जी, इन्फॉर्मेशन टेक्नॉलॉजी, इतर. टाटा ग्रुपमध्ये खूप मोठे आणि विविध प्रकारचे प्रोजेक्ट्स आहेत. काही महत्वाचे प्रोजेक्ट्स म्हणजे-

- टाटा कन्सलटन्सी सर्विसेस - जगातील सर्वात मोठ्या आयटी कंपन्यांपैकी एक.
- टाटा पॉवर - विद्युत निर्मिती आणि वितरण करते.
- टाटा केमिकल्स - रसायने आणि खरे तयार करते.
- टाटा इंडिकॉम - दूरसंचार सेवा प्रदान करते.
- टाटा स्काय - केबल आणि सॅटेलाईट टेलिव्हिजन सेवा प्रदान करते.

ही फक्त काही उदाहरणे आहेत. टाटा ग्रुपमध्ये अनेक इतर कंपन्या आणि प्रोजेक्ट्स आहेत जे विविध क्षेत्रांमध्ये काम करतात. तसेच टाटा समुहाच्या भविष्यातील योजनांचा समावेश आहे.

- स्वच्छ उर्जा आणि टिकाऊपणा यावर लक्ष केंद्रित करणे.
- डिजिटल सेवा आणि तंत्रज्ञानाचा विकास करणे.
- त्यांच्या व्यवसायाचा विस्तार करणे आणि नवीन बाजारपेठांमध्ये प्रवेश करणे.
- त्यांच्या उत्पादनांमध्ये नवीन तंत्रज्ञान समाविष्ट करणे.
- त्यांच्या ग्राहकांना उत्तम सेवा देण्यासाठी प्रयत्न करणे, इ.

रतन टाटा यांना पद्मविभूषण आणि पद्मभूषण सह अनेक पुरस्कारांनी सन्मानित करण्यात आले होते. अशा या खऱ्या महान भारतीयाचा मृत्यु ९ ऑक्टोबर २०२४ रोजी झाला. त्यांचे नेतृत्व क्षमता आणि दूरदृष्टीने टाटा समुहाला नवीन उंचीवर नेले आहे. ते एक प्रेरणास्त्रोत आहेत आणि त्यांची कथा आपल्याला शिकवते की कठोर परिश्रम, समर्पण आणि दूरदृष्टीने आपण काहीही साध्य करू शकतो.

भारतीय शिक्षण व्यवस्था

कु. श्रेया अशोकराव वाठोडकर ◀
बी.एस्सी भाग २

भारतीय शिक्षण व्यवस्था, ज्यामध्ये बालपणीचे शिक्षण: प्राथमिक, माध्यमिक, उच्च आणि व्यवसायिक असे विविध स्तर आहेत. ती भारताच्या विकासासाठी एक महत्वाची बाब आहे. या व्यवस्थेत शहरी आणि ग्रामीण भागामध्ये तसेच लिंग, जात, धर्म आणि अपंगत्व यासारख्या घटकांमध्ये मोठी विविधता आढळते.

प्राचीन शिक्षण पद्धती : प्राचीन भारतात शिक्षण गुरुकुल प्रणालीमध्ये दिले जात होते. जिथे शिक्षक आणि विद्यार्थी एकत्र राहत असत. या काळात तक्षशिला आणि नालंदा या मोठी विद्यापीठे होती. जिथे विद्यार्थ्यांचा सर्वांगीण विकास साधला जात होता.

मध्ययुगीन शिक्षण पद्धती : मध्ययुगीन मदरसा आणि मकतब सारख्या संस्था होत्या. ज्या धार्मिक शिक्षण आणि भविष्यातील नेतृत्वाची तयारी करण्यावर लक्ष केंद्रित करत होत्या.

आधुनिक शिक्षण पद्धती : भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर शिक्षण क्षेत्रात अनेक बदल झाले. १९८६ च्या शिक्षण धोरणाने शिक्षणामध्ये समानता आणि सर्वासाठी शिक्षण यावर जोर दिला. राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० (NEP) शिक्षण पद्धतीत आमूलाग्र बदल घडवून आणत आहे. या धोरणामुळे ५+३+३+४ अशी नवीन शिक्षण प्रणाली आली आहे. जी विद्यार्थ्यांचा समग्र विकासावर भर देते.

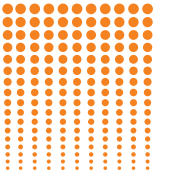
शिक्षणाच्या व्यवस्थेपुढील आव्हाने :

- १) शिक्षणाच्या गुणवत्तेत सुधारणा करण्याची गरज आहे.
- २) ग्रामीण आणि शहरी भागांतील शिक्षणाच्या संधीमध्ये समानता आणणे आवश्यक आहे.
- ३) शिक्षण क्षेत्रातील पायाभूत सुविधांचा विकास करणे आवश्यक आहे.
- ४) शिक्षकांसाठी योग्य प्रशिक्षण आणि सुविधा उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे.
- ५) शिक्षण हे सर्वासाठी सहज उपलब्ध आणि परवडणार असावे.

निष्कर्ष :

शिक्षण ही एक निरंतर चालणारी प्रक्रिया आहे. जी व्यक्ती आणि समाजाच्या विकासासाठी आवश्यक आहे. भारतीय शिक्षण व्यवस्था तिच्या प्राचीन आणि आधुनिक दोन्ही स्वरूपात देशाच्या प्रगतीमध्ये महत्वाची भूमिका बजावते.

स्त्री-पुरुष समानतेत संविधानाची भुमिका...

► कु. श्रावणी नाटाळ
बी.एस्सी. भाग २

स्त्री-पुरुष समानता म्हणजे काय? स्त्री-पुरुष समानता म्हणजे स्त्री आणि पुरुष यांना समान हक्क, संधी आणि पुरुष यांना मुलभूत विचार देण्याची क्षमता असावी. एक सुदृढ, प्रगत आणि सशक्त समाज निर्माण करण्यासाठी स्त्री-पुरुष समानता ही अत्यावश्यक आहे. परंतु आजही अनेक समाजात लिंगभेदाचा प्रश्न गंभीर आहे. समानतेसाठी प्रत्येकाने एकत्रीतपणे प्रयत्न केले पाहिजेत.

स्त्री-पुरुष समानता ही एक आधुनिक समाजाची अत्यंत महत्वाची गरज आहे. समानता म्हणजे स्त्री आणि पुरुषांना समान हक्क, समान संधी आणि आदर मिळविणे. परंतु आपल्या समाजात अनेक शतकांपासून स्त्रियांचा दर्जा दुय्यम समजला जातो. शिक्षण, नोकरी, संपत्तीवर हक्क आणि सामाजिक अधिकार या बाबतीत स्त्रियांना कमी मानले गेले आहे. समाजात प्रगती घडवण्यासाठी स्त्री-पुरुष समानता अत्यावश्यक आहे. स्त्री ही केवळ कुटुंबाची जबाबदारी पार पाडणारी नसुन ती समाजाच्या प्रत्येक क्षेत्रात योगदान देऊ शकते. शिक्षण, विज्ञान, तंत्रज्ञान, राजकारण, क्रीडा आणि कला अशा विविध क्षेत्रात स्त्रिया चमकत आहेत. परंतु त्यांना खऱ्या अर्थाने समानतेचा अनुभव देण्यासाठी मानसिकतेत बदल होणे गरजेचे आहे. समाजात समानतेची भावना रुजविण्यासाठी स्त्री-पुरुष दोघांनाही एकमेकांना आदराने वागायला हवे. शिक्षण आणि जनजागृतीच्या माध्यमातून मुलांवर लहानपणापासून समानतेचा संस्कार होणे महत्वाचे आहे. घरकाम, मुलांची जबाबदादी आणि निर्णय घेण्याच्या प्रक्रीयेत दोघांना समान सहभाग असायला हवा.

ऐतिहासिक दृष्टीकोन:

प्राचीन काळात स्त्रियांना समाजात उच्च स्थान होते. पण कालांतराने सामाजिक, सांस्कृतिक आणि धार्मिक कारणांमुळे स्त्रियांना दुय्यम स्थान दिले गेले. शिक्षण, मालमत्ता आणि सार्वजनिक जीवनात सहभाग या बाबतीत त्यांना मर्यादा घालण्यात आल्या. आणि ते याच रितीनुसार वागत, बोलत राहील्या.

आजची परिस्थिती:

आजच्या काळात अनेक देशांमध्ये स्त्री-पुरुष समानतेसाठी मोठी पावले उचलली जात आहेत. शिक्षण क्षेत्रात स्त्रिया पुढे येत आहेत. आज एकही क्षेत्र असे नाही की ज्या ठिकाणी स्त्रिया पोहचल्या नाहीत. बँक, महाविद्यालयातील सुरक्षित (?) नोकरी तर सोडाच; परंतु आव्हानात्मक क्षेत्रातही तिने पाऊल टाकले आहे. आपला ठसा उमटविला आहे. अवकाशयानातून जाणे, त्याच्या निर्मितीत सहभागी असणे, वैज्ञानिक, रेल्वे चालक, क्रीडा, राजकारण इ. पण....हा 'पण'च मोठा जीवघेणा आहे. तिने कोणत्याही क्षेत्रात कितीही उत्तुंग भरारी मारली तरी तिच्या मानगुटीवर पारंपारीक अपेक्षांचे ओझे लादलेलेच असते. मागे काही वर्षांपूर्वी कार्यालय आणि घर या दोन्ही विश्वांचा आनंद समानपणे मिळू शकत नाही. अधिकारपणाचा 'मुकूट' काढूनच घरात प्रवेश करावा लागतो.

समानतेचे कायदे आणि धोरणे :

भारतीय संविधानाने सर्व नागरिकांना समानतेचा हक्क दिला आहे. स्त्रियांच्या संरक्षणासाठी विविध कायदे लागू करण्यात आले आहेत. जसे की हक्क आणि संरक्षण कायदे यांमध्ये स्त्रीयांमधील अन्याय रोखण्यासाठी महिला हिंसा प्रतिबंध कायदा, महिला आरक्षण आणि बालविवाह प्रतिबंध कायदा लागू आहेत. शिक्षणाचा अधिकार यामध्ये सर्व मुलींना शिक्षणाचा अधिकार प्रदान करणारे कायदे स्त्री सक्षमीकरणासाठी महत्वाचे ठरतात, तसेच महिलांना कार्यस्थळावर सुरक्षितता आणि सन्मान मिळावा यासाठी विशिष्ट कायदे आहेत.

स्त्री सक्षमीकरण आणि समानतेचे महत्व:

स्त्री सक्षमीकरण म्हणजे महिलांना आर्थिक, शैक्षणिक आणि सामाजिक दृष्ट्या सक्षम करणे, समानतेचा विचार प्रत्यक्षात आणण्यासाठी महिलांना संधी उपलब्ध करून दिली पाहिजे. स्त्रियांना स्वावलंबी बनवणे हे केवळ त्यांचे हक्क नसून समाजाच्या प्रगतीसाठी आवश्यक आहे. लहानपणापासून मुलामुलींना समानतेचे शिक्षण दिले पाहिजे, कुटुंबातील योगदान मध्ये कुटुंबात स्त्री आणि पुरुष दोघांनाही समान वागणुक देणे आवश्यक आहे. सामाजिक मानसिकता मध्ये समाजातील रुढी आणि परंपरा बदलण्यासाठी सर्वांनी पुढाकार घेतला पाहिजे. राजकीय सहभाग, महिलांना राजकारणात समान प्रतिनिधीत्व देणे आवश्यक आहे. अलीकडील काळात समानतेसाठी अनेक सकारात्मक बदल झाले आहेत. महिलांनी शिक्षण, खेळ, उद्योजकता आणि राजकारणात आपले स्थान निर्माण केले आहे. परंतु अजुनही ग्रामीण भागात आणि काही क्षेत्रांमध्ये समानतेच्या बाबतीत मोठ्या सुधारणा आवश्यक आहेत. समानतेच्या मार्गावर अद्याप अनेक अडथळे आहेत. जागतिक स्तरावरील समस्यांमध्ये वेतन विषमता अजुनही मोठी समस्या आहे. गृहीणींना कुटुंबात योग्य मान्यता दिली जात नाही. ग्रामीण भागात मुलींच्या शिक्षणाकडे दुर्लक्ष होते. हे अडथळे दूर करण्यासाठी सरकार आणि समाज दोघांनाही एकत्रित काम करणे आवश्यक आहे.

निष्कर्ष:

स्त्री-पुरुष समानता ही एक आदर्श संकल्पना नसून समाजाच्या प्रगतीसाठी आवश्यक तत्व आहे. समानतेचा स्वीकार केल्यास समाजात न्याय, स्वातंत्र्य आणि बंधुत्व प्रस्थापित होईल. प्रत्येकाने समानतेसाठी पुढाकार घेतल्यास एक सशक्त आणि प्रगतिशील समाज उभा राहील. स्त्री-पुरुष समानतेचा विचार प्रत्यक्षात आणणे ही आपल्या सर्वांची जबाबदारी आहे.

भारताचे संविधान: एक लोकशाही स्तंभ

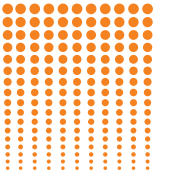
कु. आंचल एस. डवले ◀

बी.एससी भाग ३

भारताचे संविधान हे जगातले सर्वात मोठे आणि सर्वात जटील संविधानापैकी एक आहे. १९५० मध्ये अंमलात आणले गेलेले हे संविधान भारताच्या स्वातंत्र्याच्या लढ्यातून निर्माण झालेल्या स्वप्नांचा एक प्रतिबिंब आहे. हे संविधान ३९५ कलम २२ भाग १२ अनुसूचीसह २२ भाषांमध्ये लिहिले गेले आहे आणि ते भारतात एक लोकशाही, समाजवादी धर्मनिरपेक्ष आणि गणराज्य बनवायला मार्ग दाखविते. भारतीय संविधानाचे मुलभूत तत्व म्हणजे सर्व नागरिकांना समानता, स्वातंत्र्य आणि न्याय देणे. हे संविधान व्यक्तिगत स्वातंत्र्य, अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य, धर्माचे स्वातंत्र्य, शिक्षणाचे हक्क आणि जीवनाचे हक्क यासारखी अनेक मुलभूत हक्क सुनिश्चित करते या हक्कांचा सादर करणे आणि त्यांचे संरक्षण करणे हे संविधानाचे प्रमुख कर्तव्य आहे.

भारतीय संविधान राजकीय पद्धतीसाठी मार्गदर्शक आहे. ते एक संसदीय लोकशाही प्रणाली स्थापित करते जिथे लोक प्रतिनिधीचा राज्यकारभार चालवण्यात महत्वाचा भाग असते. यात संसद राष्ट्रपती आणि न्यायालय यांचा समावेश आहे. संविधानात निवडणुक प्रणाली राज्यशासन आणि न्यायालय व्यवस्था यांची देखील तपशीलवार माहिती आहे. भारताचे संविधान केवळ कायद्याचे संकलन नाही तर समाजातील सर्व घटकांना एकत्र आणण्याचा प्रयत्न करणारा एक दस्ताऐवज आहे.

यशस्वी उद्योजक - रतन टाटा

► कु कोमल सुरेश काळे
बी.एससी. भाग ३

योग्य निर्णय घेण्यावर माझा विश्वास नाही मी निर्णय घेतो आणि मग त्यांना योग्य करण्याचे काम करतो असे प्रेरणात्मक विचार देणारे भारताचे यशस्वी उद्योजक, भारतातील प्रतिष्ठित पुरस्कारांनी सन्मानित ज्यांनी आजपर्यंत लाखो लोकांना रोजगार दिव्याचे काम केले.

रतन टाटा यांचे टाटा घराण्याशी रक्ताच नाते नाही कारण की रतन टाटांच्या वडिलांना अनाथ आश्रमातून दत्तक घेतले गेले होते आणि त्यानंतर त्यांच संगोपन टाटा घराण्यात आले. २८ डिसेंबर १९३७ रोजी जन्मलेले रतन टाटा हे भारतातील सर्वात आदरणीय व्यावसायिक नेत्यांपैकी एक होते. त्यांची टाटा समूहाला जागतिक स्तरावरील समूहात रूपांतरित करण्यात मोलाची भागीदारी आहे. ऑटोमोटीव्ह, स्टील, तंत्रज्ञान आणि आतिथ्य यासारख्या क्षेत्रांमध्ये महत्वाची भूमिका बजावली. त्यांच्या नेतृत्वाखाली टाटा समूहाने जग्वार लँड रोवर आणि कोरस स्टीलसह ऐतिहासिक अधिग्रहण केली. आणि जागतिक स्तरावर आपले स्थान मजबुत केले. रतन टाटा ते त्यांच्या व्यापक परोपकारी प्रयत्नांसाठी देखील ओळखले जातात. त्यांनी नेहमीच समाजकल्याणाला प्राधान्य दिले. शिक्षण, आरोग्यसेवा आणि ग्रामीण विकासासाठी संसाधने समर्पित केली. प्रचंड संपत्ती आणि प्रभाव असूनही, रतन टाटा त्यांच्या नम्रता आणि साधेपणासाठी प्रशंसित होते. नैतिक नेतृत्वाबद्दलचे त्यांचे समर्पण आणि व्यावसायाचा चांगल्यासाठी वापर करण्याच्या त्यांच्या विश्वासामुळे ते सर्वांसाठी एक आदर्श बनले. व्यवसाय आणि परोपकारातील त्यांच्या उत्कृष्ट योगदानामुळे त्यांना अनेक प्रतिष्ठित पुरस्कार मिळाले. ज्यात भारतातील दोन सर्वोच्च नागरी सन्मान पद्मभूषण आणि पद्मविभूषण यांचा समावेश आहे.

टाटा हे फक्त नाव नाही. तर तो विश्वास, विश्वासाहतेला असलेला समानार्थी शब्द आहे. टाटांच्या घराण्यातील प्रत्येकाने तो सार्थ करून दाखवला आहे. याच टाटा समूहातील आणखी एक चकाकता हिरा म्हणजे रतन टाटा. फक्त उद्योग विश्वासासाठीच नव्हे सर्व भारतीय समाजासाठीच आदर्श होते. त्यांच्यापुढे सर्वांनीच आदराने नतमस्तक व्हावं अशा काही मोजक्या व्यक्तिमत्त्वांपैकी ते एक होते. आपल्याला जिवंत ठेवण्यासाठी आयुष्यातलं चढ-उतार महत्वाचे असतात. कारण इसीजीप्रमाणे सरळ रेषा तुम्ही जिवंत नसल्याच दर्शवतो. जे इतरांचे अनुकरण करतात ते थोड्या काळासाठी यश मिळवू शकतात, परंतु आयुष्याच्या अडचणीच्या मार्गावर पुढे जाऊ शकत नाही असे त्यांचे विचार होते.

ज्यांनी फक्त कंपनी नाही, तर संस्कृती उभी केली. फक्त मालाची विक्री नाही, मुल्यांची बांधणी केली. पिढ्यांना रोजगारच नाही तर अगणित स्वप्न दिली, फक्त कंपनीला नाव नाही, तर देशाला किर्ती दिली, ते खरोखरच भारताचे रत्न होते. व्यवसायात नीतिमूल्य जपणारा एक विशाल मनाचा उद्योगपती रतन टाटा यांनी वयाच्या ८६ वर्षी शेवटचा श्वास घेतला. भारताचा रत्न हरपला.

महात्मा ज्योतिबा फुले

कु. मनस्वी जि. मकेश्वर ◀

बी.एस्सी भाग २

महात्मा ज्योतिराव फुले हे भारतातील एक महान समाज सुधारक, क्रांतिकारक, विचारवंत आणि शिक्षणविस्तारक होते. त्यांनी आपल्या कार्यातून भारतीय समाजात सुधारणा घडवून आणली. त्यांचे कार्य विशेषतः शेतकऱ्यांसाठी, महिलांसाठी आणि दलित समाजासाठी होते. त्यांनी जातिवाद, असमानता आणि महिलांच्या शोषणाविरुद्ध आवाज उठवला आणि त्यांना समाजाच्या मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठी संघर्ष केला. त्यांच्या कार्याचा प्रभाव आजही समाजावर दिसून येतो.

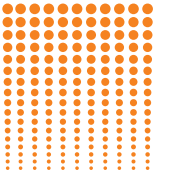
महात्मा फुले यांचा जन्म ११ एप्रिल १८२७ रोजी कटगुण, सातारा या गावात एका शेतकरी कुटुंबात झाला. त्यांच्या कुटुंबाची आर्थिक स्थिती फारशी चांगली नव्हती, तरीही त्यांनी शिक्षण घेण्याचा विचार ठेवला. प्रारंभिक काळात फुले यांना उच्चवर्णीय समाजाच्या भेदभावाचा सामना करावा लागला. त्यावेळी शालेय शिक्षणात त्यांना अनेक अडचणी आल्या, तरीही त्यांनी शिक्षण घेतले आणि पुढे सामाजिक सुधारणेच्या कामात आपले योगदान दिले.

महात्मा फुले यांना समाजातील असमानता आणि शोषणाची तीव्र जाणीव होती. त्यासाठी त्यांनी शिक्षण क्षेत्रात क्रांतिकारी बदल घडवण्याचा निर्धार केला. १८४८ साली, त्यांना त्यांच्या पत्नी सावित्रीबाई फुले यांचा पूर्ण पाठींबा मिळाला आणि दोघांनी मिळून पुण्यात मुलींसाठी पहिली शाळा सुरू केली. त्यावेळी मुलींचे शिक्षण समाजात खूपच कमी होते आणि त्याला विरोध होता. पण फुले दांपत्याने या विरोधाला न जुमानता शालेय शिक्षणाचे महत्त्व समाजास समजावले.

महात्मा फुले यांच्या शिक्षणाच्या विचारधारेत, शिकलेल्यांना स्वतःसाठी आणि समाजासाठी कांहीतरी करावं लागेल हा संदेश असायचा. त्यांचे ध्येय प्रत्येक नागरिकाला योग्य शिक्षण देऊन त्याला स्वतःचा अधिकार ओळखून त्यावर आधारित जीवन जगण्याची प्रेरणा देते.

महात्मा ज्योतिराव फुले हे भारतीय समाज सुधारणेतील एक महान नेते होते. त्यांचे कार्य केवळ समाज सुधारणेपुरते मर्यादित न राहता, त्यांनी एका समतोल, न्यायपूर्ण आणि शिक्षित समाजाची शपथ घेतली होती. त्यांचे विचार आणि कार्य आजही समाजासाठी प्रेरणा देत आहेत. महात्मा फुले यांचे योगदान भारतीय समाजाच्या विकासासाठी अनमोल आहे..

भारतीय संविधानाचे महत्व

► कु. आकांक्षा

बी.एससी. भाग १

आम्ही भारताचे लोक असा भारतीय संविधानाचा उद्देश व पत्रिकेत स्पष्ट उल्लेख करण्यात आला आहे. यावरून असे वाटते की, भारतीय संविधान हे भारतीय जनतेनेच तयार केले आहे. त्याचप्रमाणे आम्ही स्वतःप्रत अर्पण करत आहोत असा स्पष्टपणे संविधानाच्या उद्देश पत्रिकेमध्ये उल्लेख करण्यात आला आहे. म्हणजे भारतातील जनतेने स्वतः संविधान तयार करून ते स्वतःप्रत स्वीकारलेले आहे असे दिसून येते.

स्वातंत्र्यपूर्व स्थितीत मनुष्याला ज्याप्रमाणे वर्तणूक दिल्या जात होती ती परिस्थिती स्वतंत्र भारतातून नष्ट व्हावी हीच घटनाकारांची मनीषा होती. व्यक्तीचा सर्वांगीण विकास करण्याच्या हेतूने व्यक्तीला अनमोल शस्त्राची साथ दिली आहे. ते म्हणजे व्यक्तीचे मूलभूत अधिकार होय. व्यक्तीचा परिपूर्ण विकास होण्यासाठी मूलभूत अधिकार किती महत्वाचे आहेत.

हे स्पष्ट करतांना प्रा. लास्की म्हणतात, 'अधिकार म्हणजे समान जीवनाच्या अशा अटी आहेत की, ज्याशिवाय कोणतीही व्यक्ती स्वतःचा सर्वांगीण विकास करू शकत नाही.' समाजातील एकदम खालच्या स्तरातील व्यक्तीला आपला स्वतःचा सर्वांगीण विकास घडवून आणण्यासाठी मूलभूत अधिकार हे संजीवनी प्रमाणे कार्य करतात. सुरक्षित परिस्थिती प्राप्त होवून नागरिक स्वतःच्या अंगभूत गुणांचा विकास करू शकतो. हे तेव्हाच शक्य होवू शकते जेव्हा ते मूलभूत अधिकारांचा वापर करू शकतील.

सामाजिक, सांस्कृतिक क्षेत्रात न्याय, समता, स्वातंत्र्य व बंधुभाव रुजविण्याचे दायित्व सांभाळावे लागते. जनतेने कल्याण आणि लोकहिताचे संवर्धन व संरक्षण करण्याची हमी मूलभूत अधिकारच देतात. मूलभूत अधिकारांचा उगम सार्वत्रिक मान्यतेतून होतो. न्यायालयाचा निर्णय व संविधानाची चौकट ओलांडणे कुणासही सहज साध्य नाही.

विद्यमान भारतीय संविधानात नागरिकांना सहा प्रकारचे मूलभूत अधिकार प्रदान करण्यात आलेले आहेत. मूळ संविधानामध्ये ते सात प्रकारचे अधिकार होते. १९७८ च्या घटनादुरुस्तीत संपत्तीचा अधिकार बाद करण्यात आलेला आहे. सर्वप्रथम समाजामध्ये समता प्रस्थापित महत्वाचे ठरते. जेणेकरून त्यांना आपल्या संविधानिक अधिकारांचा पुरेपुर उपभोग घेता येईल. व्यक्ती-व्यक्ती मध्ये कुठल्याही प्रकारचा भेदभाव केला जाणार नाही. मग तो कुठल्याही जातीचा, धर्माचा, पंथाचा असो तो निर्भीडपणे आपला विकास साधू शकतो. त्यासंबंधीची तरतूद घटनेमध्ये तिसऱ्या भागात कलम चौदा ते अठरा दरम्यान करण्यात आलेली आहे. सार्वजनिक ठिकाणे, पाणवठे, विहिरी, चित्रपटगृहे, रस्ते, मैदाने इत्यादी ठिकाणी कोणत्याही प्रकारचा भेदभाव केला जाणार नाही.

यासंबंधीचे संपूर्ण विवेचन हे संविधानामध्ये करण्यात आले आहे. समता हा मूलभूत अधिकारांचा प्राण आहे असे म्हणणे अतिशयोक्ती होणार नाही. त्यातूनच आपण आपल्या अधिकारांचा उपयोग मुक्तपणे घेऊ शकतो. सद्यपरिस्थिती पहायची झाल्यास समाजामध्ये अद्यापही संपूर्ण समता प्रस्थापित झाली आहे असे म्हणणे योग्य होणार नाही. रोज अनेक तऱ्हेच्या घटना घडतांना दिसून येतात. कुठे जाती धर्माच्या नावावर भेदभाव केला जात आहे तर कुठे असहिष्णुता या विषयावर माध्यमांमध्ये उगीच वातावरण तापतांना दिसत आहे.

यावरून असे दिसून येते की, समता हे मूल्य समाजातून नष्ट होते की काय? असा प्रश्न निर्माण होतो. भारतीय नागरिकांनी बहाल केलेल अत्यंत महत्वाचे शस्त्र म्हणजे स्वातंत्र्य होय, परंतु स्वातंत्र्य म्हणजे स्वैराचार नव्हे हे लक्षात ठेवूनच व्यक्तीने आपल्या स्वातंत्र्याचा उपभोग घ्यावा असे सर्वांना अपेक्षित असते. आपले स्वातंत्र्य उपभोगतांना दुसऱ्याच्या स्वातंत्र्यावर गदा येणार नाही याची सर्वांनी दक्षता घ्यायला हवी. त्यासाठी सुद्धा संविधानात तरतूद करण्यात आलेली आहे. भारतीय नागरिकांना शोषणाविरुद्धचा अधिकार, म्हणजे वेढबिगारी सारख्या अनिष्ट प्रथा नष्ट व्हाव्यात म्हणून हा अधिकार बहाल केला आहे. त्यासंबंधीची तरतूद कलम तेवीस ते चोवीस दरम्यान करण्यात आली आहे.

व्यक्ती कोणत्याही धर्मातून कोणत्याही धर्मात धर्मांतर करू शकतो. त्यासंबंधीची तरतूद कलम २५ ते २८ मध्ये केली आहे. घटनेने बहाल केलेल्या अधिकारांचे संरक्षण करण्यासाठी घटनेत नमुद करण्यात आलेली आहे. व्यापक दृष्टीकोनातून विचार करायचा झाल्यास असे लक्षात येते की, भारतातील भोव्या लोकांसाठी मूलभूत अधिकार हे आपल्या विकासावर येणारे वार समर्थपणे पेलण्याची संविधानाने दिलेली ढालच आहे.

एकंदरीत आपल्याला असे म्हणता येईल की, राजा असो की रंक यांना समान न्यायाची तरतूद भारताच्या संविधानामध्ये करण्यात आलेली आहे. 'एक मत एक मूल्य' देऊन सर्वांना समान दर्जा बहाल केला आहे. भारतीय संविधान हे व्यापक व सर्वसमावेशक आहे.

भारतीय उद्योगपती आणि सामाजिक बांधिलकी बाळगणारा महानविभूती....

कु. प्रिती फटींग ◀
बी.एस्सी भाग २

रतन टाटा हे एक प्रसिद्ध भारतीय उद्योगपती आशि सामाजिक कार्यकर्त आहेत, टाटा समूहाचे माजी अध्यक्ष म्हणून ओळखले जातात. त्यांनी टाटा समूहाला जागतिक स्तरावर एक मजबूत स्थान मिळवून देण्यास मदत केली, तसेच सामाजिक क्षेत्रातही महत्त्वपूर्ण दिले आहे.

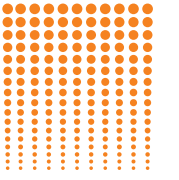
ज्येष्ठ उद्योगपती रतन टाटा यांचे ८६ व्या वर्षी निधन झाले. टाटा यांचे नाव भारतीय इतिहासात सुवर्णाक्षरांनी लिहिले जाईल. खरं तर रतन टाटा यांना भारतीय उद्योगाचे जनक देखील म्हटले जाते. त्यांनी आपल्या व्यक्तिमत्त्वाने लोकांना प्रभावित केले. रतन टाटा यांनी या जगाला अनेक मौल्यवान भेटवस्तू दिल्या. त्यांचे योगदान आज भारतासह संपूर्ण जगासाठी एक उदाहरण आहे, जे विसरता येणार नाही, पण त्यांच्यापैकी काही योगदान असे आहे ज्यांनी काळाच्या क्षितिजावर छाप सोडली आहे. ज्यावेळी संपूर्ण जग कोरोना सारख्या महामारीशी झुंजत होते, त्याचवेळी भारतही आरोग्याच्या संकटाशी लढत होता. या संकटाच्या काळात रतन टाटा पुढे आले. रतन टाटांनी देशाला ५०० कोटी रुपयांची मदत दिली.

रतन टाटा त्यांच्या सौम्य स्वभावासाठी आणि उदार हृदयासाठी ओळखले जात होते. त्यांना श्वानांची खुप आवड होती. काही दिवसांपूर्वीच त्यांनी श्वानांसाठी रुग्णालय उघडले. रुग्णालयाचे उद्घाटन करताना ते म्हणाले होते की, मी श्वानांना माझ्या कुटुंबाचा भाग मानतो. रतन टाटा पुढे म्हणाले होते की मी माझ्या आयुष्यात अनेक पाळीव प्राणी पाळले आहेत. त्यांनी नवी मुंबईत बांधलेले रुग्णालय पाच मजली असून, त्यामध्ये एकाच वेळी २०० पाळीव प्राण्यांवर उपचार करता येतात, हे रुग्णालय १६५ कोटी रुपये खर्चून बांधण्यात आले आहे.

रतन टाटा यांचे पाळीव प्राण्यांबद्दलचे प्रेम यावरूनही समजू शकते की ते एकदा श्वानाला मिनेसोरा विद्यापीठात घेऊन गेले होते. जिथे श्वानाची जॉइंट रिप्लेसमेंट करण्यात आली.

रतन टाटा यांना २००० साली पद्मभूषण आणि २००८ मध्ये पद्मविभूषण, भारत सरकारचा तिसरा आणि दूसरा सर्वोच्च नागरी सन्मान प्रदान करण्यात आला. रतन टाटा यांना २००६ मध्ये महाराष्ट्रातील सार्वजनिक प्रशासनातील त्यांच्या कामासाठी 'महाराष्ट्र भूषण' आणि आसाममध्ये कर्करोगाच्या उपचारात योगदान दिल्याबद्दल 'आसाम वैभव' असे विविध राज्य नागरी सन्मानही मिळाले आहेत.

बुद्ध आणि त्यांचा धम्म

► कु. आचल संजय दवाळे
बी.एस्सी. भाग ३

परिचय -

बुद्ध आणि त्यांचा आणि धम्म, हे पुस्तक पुस्तक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी इंग्रजी भाषेत लिहिलेले आहे. त्याचे मराठीत अनुवाद प्रा. देवीदास घोडेस्वार यांनी केले आहे. हा ग्रंथ गौतम बुद्धांच्या जीवनावर आणि बौद्ध धर्माच्या तत्त्वज्ञानावर आधारित आहे.

भिमराव रामजी आंबेडकर तथा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, हे भारतीय न्यायशास्त्रज्ञ, राजकारणी, तत्त्वज्ञ आणि समाजसुधारक होते. त्यांनी दलित बौद्ध चळवळीला प्रेरणा दिली आणि अस्पृश्य लोकांविरुद्ध होणारा सामाजिक भेदभाव नष्ट करण्यासाठी चळवळ उभारली, तसेच महीलांच्या आणि कामगारांच्या हक्कांचे समर्थन केले. भारतातील कोणत्याही राजकीय नेत्याने केले नाही एवढे अधिक लेखन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केलेले आहे.

सारांश -

बुद्ध आणि त्यांचा धम्म हा ग्रंथ बौद्ध धर्माच्या तत्त्वज्ञानाचा आणि बुद्धांचा शिकवणीचा सारांश देतो. या ग्रंथात बुद्धांच्या जीवनात महत्वाचे घटनांचे वर्णन केले आहे. तसेच शिकवणीचे मुख्य तत्त्वज्ञान समजावून सांगितले आहे. बुद्ध, ज्यांना सिध्दार्थ गौतम म्हणूनही ओळखले जाते, हे एक राजकुमार होते. त्यांनी आपल्या सुखी-आरामाच्या जीवनाला तिलांजली देऊन ज्ञानाच्या शोधात भटकंती सुरु केली. त्यांनी अनेक साधक आणि तत्त्वज्ञानांच्या विचारांचा अभ्यास केला. परंतु त्याचे त्यांना समाधान मिळाले नाही. अखेर बोधी वृक्षाखाली ध्यान साधना करून त्यांना ज्ञान प्राप्त झाले आणि ते बुद्ध झाले. बुद्धांच्या शिकवणीचा मुख्य आधार चार आर्य सत्ये या तत्त्वावर आहे :

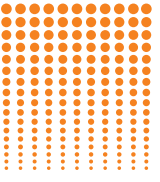
- १) दुःखाचे सत्य : जीवनात दुःख आहे, आणि हे दुःख सर्वत्र आहे.
- २) दुःखाचे कारण : दुःखाचे कारण इच्छाशक्ती आणि आसक्ती आहे.
- ३) दुःखाचा नाश: इच्छाशक्ती आणि आसक्तीला दूर नाश केला जाऊ शकतो.
- ४) आठ अंगांचा मार्ग :- दुःखाचा नाश करण्यासाठी एक मार्ग आहे, ज्यामध्ये योग्य दृष्टिकोन, योग्य विचार, योग्य शब्द, योग्य कर्म, योग्य जीवनशैली, योग्य प्रयत्न, योग्य ध्यान आणि योग्य समाधी यांचा समावेश आहे.

या तत्त्वज्ञानामुळे बुद्धांनी अनुयायांना एक मार्ग दिला ज्यामुळे ते आत्मज्ञान प्राप्त करू शकतात. बुद्धांच्या शिकवणीमध्ये करुणा, सहानुभुती आणि अहिंसा यांचे महत्वपूर्ण स्थान आहे. या सर्व विचारांचा सारांश म्हणजे बुद्धांचे धम्म म्हणजेच ज्ञान आणि शांती प्राप्त करण्याचा मार्ग आहे. जो प्रत्येक व्यक्तीसाठी उपलब्ध आहे. हे सर्व विचार बुद्ध आणि त्यांचा धम्म या ग्रंथात सुसंगतपणे मांडलेले आहे.

बौद्ध धर्माचा इतिहास प्राचीन भारतात सुरु झाला. याची स्थापना गौतम बुद्धाने (सिध्दार्थ गौतम) यांनी केली, ज्यांचा जन्म सुमारे ५६३ इ.स. पूर्व मध्ये लुम्बिनी, नेपाळमध्ये झाला. बुद्धांच्या शिक्षणाची सुरुवात त्याच्या राजकुमाराच्या जीवनाने झाली, पण ऐश्वर्य आणि सुखाचा त्याग करून ज्ञानाच्या शोधात भटकंती सुरु केली.

मूल्यमापन -

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी या ग्रंथात प्रभावी भाषा वापरली आहे. आणि प्रा. देवीदास घोडेस्वार यांनी अतिशय चांगल्याप्रकारे अनुवाद मराठी मध्ये केला आहे.

बुद्धाच्या जीवनातील महत्वाच्या घटना त्यांनी दिलेले मार्ग. शांततेचा मार्ग, सत्य वाणी अश्या गोष्टींचे विश्लेषण आणि वाचणाऱ्या पटवून देण्यासारखे आहे. ग्रंथामध्ये मांडलेली प्रत्येक रचना सुसंगत पणे वाचणाऱ्याच्या मनावर प्रभाव पाडते.

मानव जीवन जगत असतांना त्याला प्रत्येक पावलावर आलेल्या अडचणी आणि त्याला समोरे कसे जावे तसेच सत्याचा मार्ग नेहमी चांगला असतो बुद्धांच्या प्रत्येक धम्म विचारांमध्ये महत्वाच्या विचार सरणी मांडल्या आहे.

माणसाच्या एकाग्रतेमुळे आणि ध्यान साधनामुळे त्याला पडलेल्या प्रश्नांचा उलगडा कसा होतो. हे बुद्धांच्या चरित्रावरून स्पष्टपणे उत्कृष्ट पद्धतीने मांडली आहे. डॉ. बाबासाहेब यांनी लिहिलेला हा ग्रंथ महत्वपूर्ण मानला जातो. ग्रंथातील भाषा मंद असली तरी प्रभावी आहे.

व्यक्तिगत मत -

‘बुद्ध आणि त्यांचा धम्म’ हे पुस्तक वाचण माझ्यासाठी प्रभावी आहे. मला पडलेल्या खुपसाऱ्या प्रश्नांचा मला उलगडा झालेला आहे. बुद्धांची शिकवण आहे की, नेहमी अहिंसेच्या मार्गावर चाला, खोटे बोलू नका तसेच, शिष्टाचार पाळणे, लोभ आणि तृष्णा करू नका. कोणाचाही क्लेश आणि द्वेष करू नका, क्रोध आणि वैर समूळ नष्ट करा, या गोष्टींचे विस्तारण मला वाचल्यानंतर कळले.

‘चित्त जसे घडवितो तसा माणुस घडतो.’

हे वाक्य मला खुप प्रभावी वाटले.

‘स्वला स्वत्व असेल तर स्वप्ने स्वत्वावर विजय संपादन करण्याचे प्रयत्न करावे.’ हा बौद्ध जीवन मार्ग आहे.

सुझ व्हा, न्यायी व्हा आणि सुसंगत व्हा. अशा प्रभावी शब्दांचा समावेश या ग्रंथात आहे. मला हे पुस्तक वाचतांना अतिशय चांगले वाटले, वाचत असतांना खुप काही समजले. बुद्धांनी दिलेला मार्ग, तत्वे डॉ. बाबासाहेबांनी लेखनात मांडलेले आहे. मला हे पुस्तक वाचायला मिळाले हे माझे नशीब आणि मला या पुस्तकावर निबंध लिहायला मिळाला. त्यामुळे लिहिण्याआधी मी प्रत्येक वाक्य ध्यान लावून वाचले.

निष्कर्ष -

‘बुद्ध आणि त्यांचा धम्म’ या पुस्तकात बुद्धांचे चरित्र आणि तत्वे आहे. मी हे पुस्तक आवडीने वाचले हे पुस्तक वाचून मी प्रेरित आणि प्रभावी झाली. बुद्धाने सर्व एशो आरामाचे जीवन त्यामागून, ज्ञानप्राप्ती केली ही खुप महत्वाची बाब ठरते. लोक बुद्धाला भगवान देवासमान मानत, पण बुद्ध म्हणाले मी देव नसुन मार्गदाता आहे. हे उत्तर खुप प्रभाविपणे माझ्या मनावर पडला. बुद्धांच्या मते तृष्णात्याग म्हणजे धम्म, कर्म हे मानवी जीवनाच्या नैतिक व्यवस्थेचा आधार आहे. यावर विश्वास म्हणजे धम्म.

धम्म आणि धर्मातला स्पष्टपणे विस्तार आणि वेगळेपणा या पुस्तकात समजून सांगितला आहे. शील परिशीलनाची आवश्यकता प्रतिपादित करणारी प्रवचने यामध्ये दिली आहे.

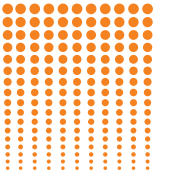
या ग्रंथातील बुद्धाची शिकवण, बुद्ध आणि त्यांचे समकालीन, बुद्ध महामानव कसे झाले ही सगळी माहिती मला अत्यंत उपयुक्त ठरली आणि प्रवृत्त करणारी आहे. प्रत्येक वाचकास महत्वाचे पुस्तक म्हणजे ‘बुद्ध आणि त्यांचा धम्म’

आणि तुझा प्रकाश सर्व व्यापी, सुर्य चंद्राचे जणू रूप दर्पणच माझी अशी प्रार्थना

येथे जन्म घेतलेले समस्त प्राणिमात्र तुझ्यासम करोत सत्य घोष, हे बुद्धा

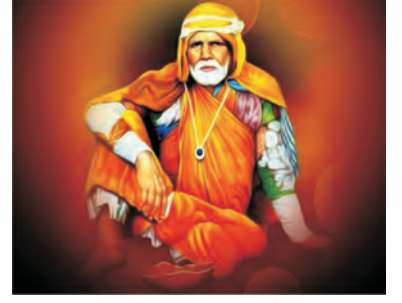
- डॉ. आंबेडकर

श्री संत गाडगे बाबा

► कु. कोमल सतिश आत्राम
बी.एस्सी. भाग १

संत गाडगेबाबा हे एक थोर संत व समाजसुधारक होते. त्यांचा जन्म २३ फेब्रुवारी १८७६ रोज अमरावती जिल्ह्यातील शेंडगाव येथे झाला होता. त्यांचं पुर्ण नाव डेबुजी झिंगराजी जानोरकर असे होते. त्यांच्या वडिलाचे नाव झिंगराजी व आईचे नाव सखुबाई होते.

लहान वयात पित्याचे छत्र हरपल्याने ते मामाकडे राहिले. त्यांना अध्यात्म व समाजसेवेची आवड असल्यामुळे त्यांनी आपले संपूर्ण जीवन लोकसेवेमध्ये घालवले.

संत गाडगेबाबा फाटके कपडे घालत. त्यांच्या एका हातात गाडगे व दुसऱ्या हातात खराटा असे. त्यांच्या हातात नेहमी गाडगे असायचे म्हणून त्यांना गाडगेबाबा म्हणत संत गाडगेबाबांनी समाजातील वाईट रुढी व परंपरांना विरोध केला. किर्तन करत असत. ते आपल्या किर्तनातून समाजातील दांभिकपणा, रुढी, परंपरा यावर टीका करत. समाजाला शिक्षण व स्वच्छतेचे महत्व पटवून देत असत. समाजातील अज्ञान, अंधश्रद्धा दुर करण्याचा प्रयत्न करीत होते. संत गाडगेबाबा म्हणत की देव हा दगडात नसून माणसात असतो. तहानलेल्यांना पाणी, भुकेल्याल्यांना अन्न, गरजूंना मदत, निरक्षरांना शिक्षण देण्यातच खरी सेवा आहे. त्यांनी धर्मशाळा, दवाखाने, सामाजिक संस्था इ. स्थापन केले. गाडगे महाराज मिशन ही संस्था आजही समाजसेवेत आहे.

संत गाडगेबाबा जन्मशताब्दी समितीने गाडगेबाबांच्या चरित्रग्रंथाच्या संपादनाचे कार्य 'संत गाडगेमहाराज चरित्रग्रंथ संपादन उपसमिती' वर सोपविले. मुख्य शताब्दी समितीत असे ठरले होते की, निरनिराळ्या व्यक्तींकडून महाराजांच्या जीवनकार्यावर प्रकाश टाकणारे लेख लिहून घेऊन 'लोकराज्या' चा एक विशेष अंक काढावा. त्याप्रमाणे 'लोकराज्या' चा विशेष अंक सुंदर स्वरूपात पुर्वीच निघाला आहे. उपसमितीला 'चरित्रग्रंथ' संपादन समिती म्हटले असले तरी 'लोकराज्या' च्या विशेष अंकाप्रमाणे अनेकांचे लेख गोळा करून त्यांचे संपादन करण्यात केवळ पुनरावृत्ती झाली असती. मुख्य समितीच्या चर्चेचा तसा संकल्पही नव्हता. 'चरित्रग्रंथ' निर्मितीवर तिचा विशेष कटाक्ष होता. हा चरित्रग्रंथ लहान व आबालवृद्ध सुबोध असून तो विशेषतः विद्यार्थ्यांना उपयुक्त व्हावा, अशी इच्छा मुख्य समितीने व्यक्त केली होती. हे सर्व लक्षात घेऊन उपसमितीने प्रा. मधुकर केचे यांच्यावर सोपविले.

हे चरित्रग्रंथ लिहिल्याचे काम उपसमितीने प्रा. मधुकर केचे हे सिद्धहस्त लेखक आहेत. डॉ. पंजाबराव देशमुख यांचे असेच लहान; पण सर्वांगसुंदर चरित्र लिहून या क्षेत्रातील आपली कुशलता त्यांनी पुर्वीच सिद्ध केली आहे. त्यांच्या लेखनात सुबोधतेबरोबरच विचारमंथन असते. त्यात उपहास, विनोद इत्यादीचा सुगंध दरवळलेला असतो. भाषेवर विशेषतः जानपद भाषेवर त्यांचे चांगले प्रभुत्व आहे. पण याशिवाय महत्वाची गोष्ट अशी कि, संत गाडगेबाबा च्या मातीत जन्मले, ज्यां परिसरात वाढले, ज्या क्षेत्रात त्यांचे कार्य आरंभी विकसित झाले. त्या सर्वांशी त्यांचा घनिष्ठ संबंध आलेला आहे. महाराजांचे कार्य त्यांनी जवळून पाहिले आहे.

मुल्यमापन-

गाडगेबाबा साऱ्या भारतात गाजले ते गाडगेबाबा या नावानं चापऱ्या म्हणजे शिंदीच्या पानांची चटई हिच्याशी त्यांचे सख्य म्हणून अनेकजण त्यांना चापरेबुवा याही नावानं ओळखत. ते चिंघा पांघरत म्हणून अनेकांना चिंघेबाबा व गोधडेबाबा याही नावानं परिचित आहेत. म्हणजे काय कि त्या-त्या वैशिष्ट्यानं त्यांना मिळत गेली. गाडगे, चिंधी व चापऱ्या या भारतातल्या सर्वात स्वस्त वस्तु आजच्या भिकाऱ्याजवळही सहसा आढळत नाहीत. गाडग्याऐवजी टिनपाट डबा, चापऱ्याऐवजी फाटकी सतरंजी व चिंध्यांच्या ऐवजी त्यातल्या त्यात बरा सदरा एवढे तरी येथे भिकाऱ्याची नशिवात आहेत. त्यामुळेच त्या स्वस्त व साध्या वस्तुंमुळे ते पांढरपेशाच नव्हे तर बहुजन समाजाच्या

भिकाऱ्यांच्या देखील नजरेत भरले त्या वस्तुंचे सतत स्मरण करण्यासाठी लोकांनी ती नावानं त्यांना देऊन टाकली. तुकडोजी महाराज हेही नाव असंच, त्यांच खरं नाव माणिक; पण ते आता कोणालाच माहीत नाही. माहीत असलं तरी आठवत नाही. अडकोजी महाराजांस तुकडे खाणारा म्हणून तो तुकड्यादास झाला. लोकांनी पुढं आदरानं त्यांच तुकडोजी केलं.

गाडगे वगैरचंही गाडगोजी, चापरेराव किंवा चिंधोधर्य करता आलं असत; पण त्यात लोकांचा आदराचा हेतु दिसला तरी परिणाम कोणता वेगळा होणार? त्या वस्तुच मुळात इतक्या क्षुद्र आहेत, की त्यांना पंत वगैर बिरुद लावून काही त्या मोठ्या होणार नाहीत. आणि त्यांना मोठ्या होणार नाहीत. आणि त्यांना मोठं कशाला करायचं कशाला? त्यांच्या लहानपणामुळच बाबा लाखोंच्या मनात भरले. बाबांना सारे बाबा म्हणुनच हाका मारीत. गाडगे वगैरे कोणी म्हणत नसत, पण या नावामुळं त्या वस्तु आठवतात आणि त्या टाकाऊ वस्तुंशी बाबांच नातं लागल्यानं बाबा अधिक मोठे होतात. माणुस मोठा होण्यासाठी त्या क्षुद्र वस्तु कामी पडल्या. आजच्या संतांमध्ये हे सामर्थ्य नाहीत. ते आपला मोठेपणा टिकवण्यासाठी रेशमी वस्त्र वापरतात. शेटांच्या प्रासादात उतरतात. अत्तराच्या पाण्यान स्नान करतात. मोटारीत किंवा विमानात बसतात. नुसते बसत नाहीत, तर त्यायोगे आपल्या मोठेपणाची जाहीरात करतात आणि हा म्हणता साधुचे तत्त्वज्ञ आणि नंतर लवकरच भगवान वगैरे होतात.

व्यक्तीगत मत-

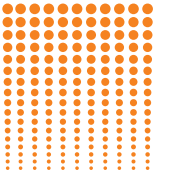
माझ्या मते गाडगेबाबा यांचे चरीत्र हे अतिशय प्रेरणादायी होते. गाडगेबाबा हे एक थोर संत व समाजसुधारक होते. त्यांचा जन्म अमरावती जिल्ह्यातील शेंडगाव येथे झाला होता. त्यांचे पुर्ण नाव डेबुजी झिंगराजी जानोरकर असे होते. लहान वयात पित्याचे छत्र हरपल्याने ते मामाकडे राहिले आणि त्यांना अध्यात्म व समाज सेवेची आवड होती. त्यामुळे त्यांनी आपले संपुर्ण जीवन लोकसेवेमध्ये घालवले. गाडगेबाबा फाटके कपडे घालत असत. त्यांच्या हातात सतत गाडगे असायचे म्हणून लोकं त्यांना गाडगेबाबा म्हणत. त्यांनी समाजातील वाईट व रुढी परंपराचा विरोध केला. आणि गाडगेबाबा गावोगावी किर्तन करत आणि आपल्या किर्तनातून समाजातील दांभिकपणा रुढी परंपरा त्यावर टीका करत. समाजाला शिक्षा व स्वच्छतेचे महत्व पटवून देत असत. आणि बाबा समाजातील अज्ञान, अंधश्रद्धा दुर करण्याचा प्रयत्न करीत होते. गाडगेबाबा म्हणत की देव दगडात नसून माणसात असतो. तहानलेल्यांना पाणी भुलेल्यांना अन्न गरजूंना मदत निरक्षरांना शिक्षण देण्यातच खरी सेवा आहे. त्यांनी समाजामध्ये धर्मशाळा दवाखाने, सामाजिक संस्था इ. स्थापन केले. असे होते श्री. संत गाडगेबाबा यांचे चरित्र आणि माझे त्यांच्या बदलचे मत.

निष्कर्ष -

श्री संत गाडगेबाबा यांच्या व्यक्तीमत्वाबद्दल कितीही सांगितले तर कमीच आहे. गाडगेबाबा हे असे संत होते की त्यांनी समाजासाठी खूप काही कार्य केले. श्री. संत गाडगेमहाराज हे महाराष्ट्रज्ञातील अलौकिक विभूतिमत्व होते. सामान्य कुळात जन्मलेल्या या पुरुषाने आपल्या अनुभूतीतून अंतःकरणाची केवढी उंची गाठली हे पाहीले म्हणजे अंतःकरण आश्रयमुद्द होते. त्यांचे सर्व कर्तृत्व त्यांच्या जीवनातून साकारलेले आहे. गाडगेबाबांचा आदर्श आजच्या स्वार्थाने बरबटलेल्या समाजाला उत्तम मार्गदर्शक असे आहे. इतके त्यागमय निस्वार्थ, सेवाभावी जीवन सापडणे दुर्मिळ अशा या अलौकिक महापुरुषांच्या जीवनाने वाचकांच्या मनात नवीन प्रेरणा उत्पन्न होईल व आपले एक जीवन उत्पन्न करण्याची स्फुर्ती त्यांना मिळेल. चरित्रग्रंथाचा मुख्य हेतु आहे.

गाडगेबाबा समाजकार्य करणाऱ्या गांधीनंतर ही काही वर्षे जगले. त्यांचं मिशन गांधीजीनंतरही उरलेलंच होतं. ग्रामसफाई, साधी राहणी, कमी गरजा वगैरे गोष्टी त्यांच्या स्वतःच्या असल्या तरी त्यांच्या कार्याशी जुळत होत्या. म्हणून गांधीजींबरोबरच गाडगेबाबांनीही अवतार संपवयाला हवा होता. पण ज्याअर्थी ते उरले त्याअर्थी त्यांची काही आगळी कार्य उरलेली होती हे मानावंच.

माझे आवडते पुस्तक - अग्निपंख

► कु. तनवी अजय शेळके
बी.एससी. भाग १

‘अग्निपंख’ हे अतिशय सुंदर पुस्तक आहे. आणि हे पुस्तक केवळ डॉ. अब्दुल कलाम यांचे आत्मचरित्र नसून स्वतंत्र भारताच्या तंत्रज्ञानविषयक लढाईचे एक स्पंदन आहे.

‘अग्निपंख’ हे पुस्तक भारताचे माजी राष्ट्रपती आणि प्रसिद्ध शास्त्रज्ञ डॉ. ए. पी. जे. अब्दुल कलाम यांच्या जीवनप्रवासावर आधारित आहे. हे भारतीय तरुणाना त्यांच्या जीवनात उच्च ध्येय गाठण्यासाठी प्रेरणा देण्यासाठी लिहिले गेले आहे. हे पुस्तक कलाम यांचे विचार, तत्त्वज्ञान आणि जीवनातील अनुभव याचे अनुकरण आहे ज्यामुळे वाचकांना त्यांचे ध्येय साध्य करण्यासाठी नवा दृष्टिकोन मिळतो. या पुस्तकात त्यांच्या बालपणापासून ते राष्ट्रपती पदापर्यंतचा संपूर्ण प्रवास लिहण्यात आला आहे. आणि या आत्मचरित्रात त्यांनी एका बाजूने आपल्या आयुष्यातील व्यक्तिगत आणि व्यावसायिक संघर्ष चितारली आहे.

मी वाचलेल्या पुस्तकामध्ये मला सर्वाधिक आवडणाऱ्या पुस्तकाचे नाव अग्निपंख आहे. हे पुस्तक भारताचे माजी राष्ट्रपती डॉ. डॉ. एपीजे एपीजे अब्दुल कलाम यांनी लिहिले आहे. यामध्ये तुलम यांची कौटुंबिक माहिती त्यांनी सहन केलेली पीडा, त्यांनी लावलेला शोध सर्व काही अत्यंत प्रशंसनीय आहे. हे पुस्तक फार प्रभावित करणारे आहे.

अग्निपंख हे पुस्तक आपल्याला आयुष्यातील संकटांशी लढण्यासाठी योग्य दिशा दाखवते. अग्निपंख या पुस्तकाच्या मुखपृष्ठावर त्यांच्या विषयी थोडक्यात माहिती दिलेली आहे. भारताची सैन्य क्षमता वाढविण्यासाठी त्यांना अनुचाचणी घेतली म्हणूनच त्यांना मिसाईल मॅन म्हणूनही संबोधले जाते. २००२ सालापर्यंत ते अत्यंत लोकप्रिय झाले होते, म्हणूनच त्यांना भारताच्या राष्ट्रपती पदासाठी निवडण्यात आले.

‘अग्निपंख’, या पुस्तकात अब्दुल कलाम बनते राष्ट्रपती यांनी यांचे बालपणाचे जीवन ते राष्ट्रपती पदासाठी करण्यात आलेली निवड पर्यंतचा संपूर्ण जीवन परिचय रेखाटला आहे. हा मोठा धडा वागायला पाहिजे? आणि शिकलो. डॉक्टर अब्दुल कलाम यांची एक गोष्ट मला खूप आवडली साधी राहणे व उच्च विचारसरणी तसेच स्वतःमध्ये असलेल्या अंतर्गत ज्ञानाशी एकरूप होणे.

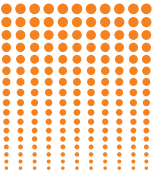
“जर तुम्हाला सुर्यासारखे चमकायचे असेल तर प्रथम सूर्यासारखे जळावे लागेल.”

या चरित्राची सुरुवात एका लहान मुलापासून होते जो नंतर इस्त्रोचा प्रसिद्ध शास्त्रज्ञ आणि भारताचा राष्ट्रपती बनतो. मला या पुस्तकातील सुरुवातीचे घडे जास्तीत जास्त आवडले कारण त्यांनी चरित्राची सुरुवात एका लहान मुलापासून होते जी नंतर इस्त्रोचा प्रसिद्ध शास्त्रज्ञ आणि भारताचे राष्ट्रपती बनतो. या पुस्तकातील सुरुवातीचे धाडे जास्तीच आवडले कारण या धड्यामध्ये भारताच्या १९३०-१९५० या कालखंडातील परिस्थितीचे चित्रण करण्यात आले आहे. अब्दुल कलाम यांचा जन्म धार्मिक नगरी रामेश्वरम् मधील एका मुस्लिम कुटुंबात झाला.

भारताच्या विभाजनापूर्वी असलेली देशातील धार्मिक एकता आणि एकत्मतेचे वर्णन अब्दुल कलाम यांनी पहिल्या दोन धड्यांमध्ये केले आहे. अब्दुल कलाम यांनी आपल्या पुस्तकात लिहिले आहे की, लहान असताना त्याचे स्वप्न पायलट बनण्याचे होते परंतु पायलटसाठी असलेली इंटरव्यू परीक्षा ते अनुत्तीर्ण झाले. परंतु पायलटसाठी निराश न होता त्यांनी दुसऱ्या क्षेत्रात आपले करियर सुरू केले.

पुस्तकात सांगितल्याप्रमाणे सुरुवातीला विमान बनवण्याचे क्षेत्रात कार्य केले. पुस्तकात सांगितल्याप्रमाणे कलाम यांनी नंतर ते भारतीय अंतरिक्ष संस्था इस्त्राकडे वळले. अग्निपंख पुस्तकात अब्दुल कलाम यांनी यशस्वीपणे पूर्ण केलेले सॅटेलाइट आणि मिसाइल कार्यक्रमांची माहिती देण्यात आली आहे. हे पुस्तक तरुण तसेच प्रत्येक वयांतील लोकांसाठी प्रेरणेचा अखंड स्रोत आहे. म्हणून प्रत्येकाने एकदा तरी अग्निपंख पुस्तक वाचायला हवे. या पुस्तकातील मला आवडलेल्या काही ओळी पुढील प्रमाणे आहेत.

जिंकण्याचा सर्वात उत्तम मार्ग म्हणजे जिंकण्याची गरज भासु न देणे. आपण जेव्हा संभ्रमरहित असतो. ताणरहित मनाने प्रश्नांना सामोरे जातो, तेव्हा आपल्यामधील सर्वोत्तम देऊ शकतो.

संगीत

कु. गौरी रा. सोळंके ◀
बी.एस्सी भाग १

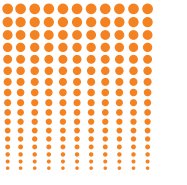
संगीत आपल्या सर्वांच्या जीवनाचा एक भाग आहे. आपण लहान असताना संगीत ऐकायला सुरुवात करतो ते अगदी म्हातारे होईपर्यंत संगीत ऐकतच असतो. लहानपणी आम्ही आमच्या आईच्या सुमधूर आवाजाने झोपी जात असू. संगीत हे सर्वात शांत आणि सुखदायक गोष्टींपैकी एक आहे. हे गाणे आणि वाद्य वाजवणाऱ्या लोकांद्वारे एकत्रित केलेल्या सूरामधून येते.

संगीत हा मानवी जीवनातील विविध क्षणांचा महत्वाचा भाग आहे. ते माणसाच्या जीवनात आनंद पसरवते. संगीत वा जीवनाचा आत्मा आहे आणि आपल्याला अपार शांती देतो. संगीत केवळ माणूसांनीच तयार केलेले नाही, तर ते आपल्या सभोवतालच्या निसर्गातही आहे. सकाळच्या वेळी जेव्हा पक्षी किलबिलाट करतात तेव्हा ते संगीत असते. समुद्रात उसळणाऱ्या लाटांचा मोठा आवाज, वाऱ्याची झुळूक, झाडे आणि पानांचा खळखळाट हे सगळे संगीताचे स्वतःचे प्रकार आहेत.

संगीत हा एक आनंददायी आवाज आहे जो सूराने आणि सुसंवादाचे मिलन आहे आणि जो तुम्हाला प्रसन्न करतो. विविध वाद्य यंत्रांच्या साहाय्याने असे आनंददायी आवाज तयार करण्याच्या कलेचा संदर्भही संगीत असू शकतो.

संगीत जाणणारी व्यक्ती संगीतकार असते. संगीतामध्ये सरगम, राग, ताल इत्यादींचा समावेश असतो. संगीत हे केवळ पुरुषांनीच बनवलेले नसून ते निसर्गातही असते. तुम्ही कधी धबधब्याचा किंवा वाहणाऱ्या नदीचा आवाज ऐकला आहे का? तुम्हाला तिथे संगीत ऐकु येईल, संगीत सर्वत्र आहे आणि ते ऐकण्यासाठी तुम्हाला फक्त तुमचे कान उघडायचे आहेत. संगीतामध्ये व्यक्तीला भावनिक आणि मानसिकदृष्ट्या बरे करण्याचे मोठे गुण आहेत. संगीत हे ध्यानाचा एक प्रकार आहे. संगीत तयार करताना किंवा ऐकत असताना व्यक्ती त्याचा सर्व चिंता, दुःख आणि वेदना विसरून जातो. असे म्हणतात की, द्वापरयुगात भगवान श्रीकृष्णाच्या बासरीतून निघणाऱ्या संगीताने गोपी मंत्रमुग्ध होत असत. ते स्वतःला त्याच्या स्वाधीन करतील. तसेच संशोधनातून हे सिद्ध झाले आहे की, जी झाडे संगीत ऐकतात त्यांची वाढ इतरांच्या तुलनेत जलद गतीने होते. संगीतामध्ये चिंता, नैराश्य, निद्रानाश इत्यादी रोग बरे करण्याचे सामर्थ्य आहे. संगीताच्या सामर्थ्याची साक्ष तानसेनने राग मेघमल्हार गाऊन पाऊस आणून आणि राग दीपकने दिवे लावून दाखवून दिली आहे. संगीत एकाग्रता सुधारण्यास मदत करते आणि त्यामुळे विद्यार्थ्यांना खूप मदत होते. संगीत हे आपल्या जीवनात खूप महत्वाचे आहे. आपण असे म्हणू शकतो की, प्रत्येक मनुष्यामध्ये किंवा सजीवांमध्ये संगीत आहे. संगीतामध्ये सर्व प्रकार भावना लोकांपर्यंत पोचवण्याची क्षमता असते. संगीत हे देवाशी जोडण्याचे एक अतिशय शक्तिशाली माध्यम आहे. संगीत ही एक सार्वत्रिक भाषा आहे, याचा अर्थ संगीताचा आनंद घेण्यासाठी तुम्हाला गाण्यातले शब्द समजून आवश्यक नाही. संगीतामध्ये लोकांना एकत्र आणण्याची, शांतता अनुभवण्याची, समजून घेण्याची शक्ती आहे. संगीत म्हणजे फक्त आवाज नाही, ती स्वतःची भाषा आहे आणि ती एकाच वेळी अनेक लोकांशी संवाद सुध्दा साधते.

पर्यावरण

► कु. अनुष्का श. मकेश्वर
बी.एससी. भाग २

पर्यावरण म्हणजे आपल्याभोवती असलेला निसर्ग किंवा आपण असेही म्हणू शकतो की आपल्याभोवती असलेले हवा, पाणी, माती म्हणजेच पर्यावरण.

पृथ्वीवरील अथवा पृथ्वीच्या कोणत्याही प्रदेशातील मानव तसेच इतर सजीव ज्या परिसरात राहतात, त्या परिसरातील सर्व घटकसमूह मिळून तयार झालेली परिस्थिती म्हणजे पर्यावरण होय.

पर्यावरणात तापमान, सुर्यप्रकाश, जल, वातावरण इत्यादी अजैविक घटकांबरोबरच वनस्पती, प्राणी, सुक्ष्मजीव इत्यादी जैविक घटकदेखील असतात. पर्यावरणातील घटक उदा., तापमान, सुर्यप्रकाश यांच्यापासून जैविक या घटकांच्या आंतरक्रियेतून सजीवांचे आणि निर्जीवांचे मिळून पर्यावरण बनते.

मनुष्य आणि पर्यावरण एकमेकांवर अवलंबून आहे. प्रदूषण किंवा झाडांची कमतरता या पर्यावरणीय प्रदूषणाचा थेट परिणाम मानवी शरीरावर आणि आरोग्यावर होतो. मानवाच्या चांगल्या सवयी जसे की झाडांची जोपासना करणे, प्रदूषण रोखणे, स्वच्छता राखणे या सान्या गोष्टी पर्यावरणाला प्रभावित करतात. मानवाच्या वाईट सवयी जसे की पाणी घाण करणे, पाण्याचे अपव्यय करणे, झाडे कापणे पर्यावरणाला प्रभावित करतात. याचा परिणाम म्हणजेच नैसर्गिक आपत्तींना सामोरी जावे लागते.

वातावरणाच्या अजैविक घटकांमध्ये निर्जीव घटक आणि त्यांच्याशी संबंधित प्रक्रिया असतात, जसे की पर्वत, खडके, नदी, वारं आणि हवामान घटक. सर्वसाधारणपणे, हे सर्व जैविक आणि अजैविक घटक, प्रक्रिया आपल्या जीवनावर परिणाम पाडणाऱ्या घटनांचा समावेश असलेले एक घटक आहे. हे आपल्या सभोवताली व्यापलेले आहे. आपल्या जीवनातील प्रत्येक प्रसंग या पर्यावरणावर अवलंबून आहे, आणि तसेच ते संपादित केले जाते. मानवांनी केलेल्या सर्व कृतींचा पर्यावरणावर थेट किंवा अप्रत्यक्ष परिणाम होतो. अशा प्रकारे, प्रकारे जीव आणि पर्यावरणामध्ये देखील एक संबंध आहे, जो परस्पर अवलंबून आहे.

प्रदूषण, हवामान बदल इत्यादी पर्यावरणीय समस्या मानवाला त्यांच्या जीवनशैलीबद्दल पुनर्विचार करण्यास प्रवृत्त करता आहे आणि आता पर्यावरण संरक्षण आणि पर्यावरण व्यवस्थापन करणे आवश्यक आहे. आज आपल्याला सर्वात जास्त गरज आहे ती म्हणजे सर्वसामान्यांना आणि सुशिक्षित वाचकांना पर्यावरणाच्या संकटाची जाणीव करून देण्याची आणि पर्यावरणाच्या रक्षणाची प्रतिज्ञा घेण्याची. आपण आपल्या पर्यावरणाचा सांभाळ करू.

रतन टाटा एक प्रेरणा

रूपनोंचा रंग ठेवून, कठीण मार्गावर पाऊल ठेवले,
धैर्याने हृदयात ज्वाला जाळून, विश्वाशाने रत्नतःचे भविष्य घडवले।

दुरदृष्टीने पाहिल जेव्हा, नवीनतेचा मार्ग दाखवला.
ननोच्या छोट्या काटपासून, जगात आपला ठरा उमटवला।

श्रीमंतीचे नव्हे, मानवतेचे कार्य जपले,
टाटा ट्रस्टच्या माध्यमातून, समाजासाठी योगदान दिले।

कठीण काळातही हार मानली नाही, शिक्षेच्या शिखरावर पोहचले,
रतन टाटा, तुम्ही यशाच्या मार्गावर आम्हाला मार्गदर्शन दिले।

“धैर्य, नवा विचार, आणि सैवा भावना,
हाच आहे रतन टाटा यांचा महान वारसा।”

कु. लक्ष्मी शालीक मारबदे ◀
बी.एससी भाग ३

‘आई’ - जगातील सर्वात सुंदर व्यक्ती

कु. आस्था नि. गांजरे ◀

बी.एस्सी भाग २

‘देव सर्वत्र असु शकत नाही म्हणून त्याने आई निर्माण केली.’ ही ओळ ऐकली की लगेच मनात आईचं रूप डोळ्यासमोर उभ राहते. आई म्हणजे प्रेम, त्याग, समर्पण आणि माया याचा मूर्त रूप. जगात अनेक सुंदर गोष्टी आहेत, पण आईसारखी सुंदर व्यक्ती दुसरी कोणीच नाही.

आई आपल्या लेकरासाठी कितीही कष्ट सहन करते. पण तिच्या चेहऱ्यावर कधी थकव्याची रेषा दिसत नाही. सकाळी लवकर उठून संपूर्ण घर सांभाळणं, मुलांची काळजी घेणं, शिक्षणासाठी त्यांना प्रोत्साहन देणं हे सगळ ती कुठल्याही अपेक्षा न ठेवता करते. तिच्या प्रेमाला किंमत करत येत नाही.

आईचं महत्त्व आपल्याला खऱ्या अर्थाने तेव्हाच कळतं, जेव्हा आपण घरापासून दूर जातो. तिच्या हातचं अन्न, तिचं मायेने विचारणं, थोडसं आजारी पडलं तरी काळजीने विचारणं, या सर्व गोष्ट आयुष्यभर लक्षात राहतात. आई केवळ शारीरिक गरजा नाही तर मानसिक आधारही असते. अडचणीत, संकटात, दुःखात आपण सर्वप्रथम आईची आठवण काढतो.

आज कितीही मोठं तंत्रज्ञान विकसित झालं, पण आईच्या मायेचा स्पर्श आणि तिचं हृदय यांच्यापुढे ते सर्व क्षुल्लक आहे. आई म्हणजे निसर्गाचं सर्वात सुंदर देणं आहे. ती आपल्या आयुष्यातली पहिली गुरू, पहिली सखी आहे. त्यामुळेच असं म्हणावंसं वाटतं - “आई हिच जगातील सर्वात सुंदर व्यक्ती आहे !”

रतन टाटा - एक प्रेरणास्रोत

सोल्या मनाचा, उंच विचारांचा,
रतन टाटा हा माणूस, खरा हिरा सळाळणारा।
संपत्तीपेक्षा माणुसकीला दिला मान,
देशसेवेचं त्यांचं आयुष्य महान ।

शब्द कमी, पण कृती बोलकी,
सामान्यांसाठीही होती त्यांची मनःस्थिती खोल की।
उद्योगपती असला, तरी अंतःकरण मवाळ,
त्याच्या कामातून उमगते एक वेगळं चाल।

जेव्हा देशावर आली होती आपत्ती,
तोच पुढे झाला, दिली मदतीची अत्त्ववृत्ती ।
टाटा नावात असतो विश्वासाचा अर्थ,
त्यांचं व्यक्तिमत्त्व म्हणजे प्रामाणिकपणाचा गर्भ ।

तरुणांना दिला नवा दृष्टिकोन,
उद्योजकतेचा घडबळा नवा सुर-ताल।
पैसे येतील-जातील तो म्हणो,
पण माणुसकी मात्र आयुष्यभर टिकते।

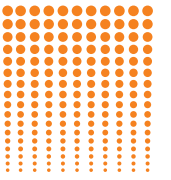

कु. कोमल अरविंद भगत ◀

बी.एस्सी भाग ३

हिंदी विभाग

ए.पी.जे. अब्दुल कलाम

► कु. धनश्री गजानन गाढवे
बी.एस्सी. भाग १

एक व्यक्ति जो पायलट बनना चाहता था परंतु कहीं से नहीं बन पाया। ऋषिकेश जाकर उसने नई उड़ान के बारे में सोचा और अपने करियर को अंतरिक्ष के क्षेत्र की ओर मोड़ लिया। यह व्यक्ति और कोई नहीं बल्कि भारत में क्षेपणास्त्र के जनक एपीजे अब्दुल कलाम है। अब्दुल कलाम भारत के राष्ट्र निर्माता में से एक है।

जीवन परिचय :

अब्दुल कलाम का जन्म १५ अक्टूबर १९३१ के तामिळनाडु राज्य के रामेश्वरम् जिले के धनुषकोडी गांव में हुआ था। अब्दुल कलाम एक बहुत बड़े परिवार के हिस्सा थे जिसमें पांच भाई और पांच बहने थी। अब्दुल कलाम का पुरा नाम अबुल पाक्कीर जैनुलाब्दीन अब्दुल कलाम था। उनका बचपन आर्थिक अभावों में बीता। इनके पिता मछुआरों को बोट किराये पर देते थे। अब्दुल कलाम के पिता जैनुलाब्दीन भले ही पढ़े-लिखे नहीं थे लेकिन उच्च सोच वाले व्यक्ति थे। उन्होंने अपनी आरम्भिक शिक्षा रामेश्वरम् में पूरी की। सेंट जोसेफ कॉलेज से ग्रॅज्युएशन की डिग्री ली और मद्रास इन्स्टीट्यूट ऑफ टेक्नोलॉजी से एरोनॉटिकल इंजिनियरींग की डिग्री प्राप्त की।

अब्दुल कलाम बेहद सादगी से जीवन जीनेवाले व्यक्ति थे। अनुशासन और दैनिक रूप से पढ़ना इनकी दिनचर्या में था। अपने गुरु से उन्होंने सीखा था कि यदि आप किसी भी चीज को पाना चाहते हैं तो अपनी तीव्र इच्छा रखनी होगी। कलाम शानो-शौकत के बिल्कुल भी हिमायती नहीं थे। एक बार राष्ट्रपति भवन में उनके परिजन रहने के लिए आए उनका स्वागत उन्होंने बहुत अच्छे से किया। परिजन एक दिन तक राष्ट्रपति भवन में रहे जिसका खर्च साढ़े तीन लाख रुपए हुआ, जिसका बिल उन्होंने अपनी जेब से भरा।

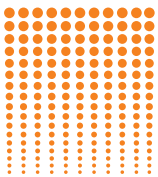
पुरस्कार एवं पुस्तकें:

एक महान व्यक्ति वही होता है जो कि अपने जाने के बाद भी लोगों को राह दिखाता रहें। उनकी लिखी हुई पुस्तकें विंग्ज ऑफ फायर, इंडिया २०२०, इग्राईटेड माइंड, माय जर्नी आदि हैं। अब्दुल कलाम को ४८ युनिवर्सिटी और इन्स्टीट्यूशन से डॉक्टरेट की उपाधि मिली है। भारत में अब्दुल कलाम उन चुनिंदा लोगो में से हैं, जिन्हें सभी सर्वोच्च पुरस्कार मिले। १९८१ में पद्म भूषण, १९९० में पद्म विभूषण, १९९७ में भारत रत्न से सम्मानित हुए। एक अच्छी सोच और कर्मोपर विश्वास करने वाले एपीजे अब्दुल कलाम ने अपनी पुस्तक द विंग्ज ऑफ फायर में युवाओं को प्रेरित करनेवाली बातों की व्याख्या की है।

निधन:

एक प्रखर बुद्धि के धनी, ओजस्वी वक्ता, थिंक टैंक के चले जाने से उनकी कमी सदा रहेंगी। ऐसे महान मिसाईल मैन डॉ. एपीजे अब्दुल कलाम का २७ जुलाई २०१५ को आयआयटी गुवाहाटी में संबोधित करते समय कार्डिअक अटैक से हुआ और देहान्त हो गया। ऐसे राष्ट्रपति पर पुरे देश को हमेशा गर्व रहेगा।

भारत का संविधान

कु. मनस्वी जि. मकेश्वर ◀

बी.एससी भाग २

संविधान भारत का सर्वोच्च कानून है। यह एक लिखित दस्तावेज है जो सरकार और उसके संगठनों के मौलिक बुनियादी संहिता, संरचना, प्रक्रियाओं, शक्तियों और कर्तव्य और नागरिकों के अधिकारों और कर्तव्यों का निर्धारण करनेवाले ढांचे को निर्धारित करता है। २६ नवंबर १९४९ को संविधान सभा द्वारा अंगीकृत किया गया था और यह २६ जनवरी १९५० को लागू हुआ। इसको अंगीकृत किये जाने के समय संविधान में ३९५ अनुच्छेद और ८ अनुसूचित थी और इसमें लगभग १,४५,००० शब्द थे, जिससे यह अब तक का अंगीकृत किया जानेवाला सबसे लंबा राष्ट्रीय संविधान बन गया। संविधान के प्रत्येक अनुच्छेद पर संविधान सभा को सदस्यों द्वारा बहस की गई जिनकी संविधान के निर्माण के लिए २ वर्ष और ११ महीने की अवधि में ११ सत्रों में और १६७ दिनों के दौरान बैठक हुई।

संविधान का स्वरूप गणतंत्रीय तथा ढांचा संघीय है और उसमें संसदीय प्रणाली के प्रमुख तत्व विद्यमान हैं। इसमें संघ के लिए एक संसद का प्रावधान है जिसमें राष्ट्रपति और दो सदन अर्थात् राज्यसभा और लोकसभा सम्मिलित है; इसमें संघ के लिये कार्यपालिका का भी प्रावधान है जो संसद के दोनों सदनों के सदस्यों में से सदस्य लेकर बनती है और वह सामुहिक रूप से लोकसभा के प्रति उत्तरदायी होती है, इस प्रकार संघ की कार्यपालिका और संसद के बीच घनिष्ठ संबंध सुनिश्चित हो जाता है। इसमें यह भी प्रावधान है की एक राज्याध्यक्ष होगा जिसे भारत का राष्ट्रपति कहा जाएगा और वह केन्द्रीय मंत्रीपरिषद की सहायता तथा सलाह से काम करेगा; भारतीय संविधान में अनेक राज्यों का प्रावधान है जिनकी कार्यपालिकाओं और राज्य विधानमंडलों के बारे में वैसे ही मूल उपलब्ध है जैसे कि संघ के बारे में है।

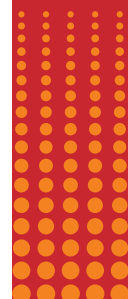
भारतीय संस्कृति

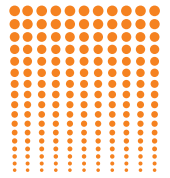
कु. लक्ष्मी मारबदे ◀

बी.एससी भाग ३

भारत एक ऐसा देश है जिसकी संस्कृति विश्व की सबसे प्राचीन और समृद्ध संस्कृतियों में गिनी जाती है। भारतीय संस्कृति विविधता, सहिष्णुता, आध्यात्मिकता और मानवता की मिसाल है। यहाँ विभिन्न धर्म, जातियाँ भाषाएँ और परंपराएँ होने के बावजूद एक गहरी दिखाई देती है। भारतीय संस्कृति की जड़े हजारों वर्षों पुरानी हैं। वेद, उपनिषद, महाभारत, रामायण और गीता जैसे ग्रंथों ने इसे दिशा दी है। इतनी पुरानी होने के बावजूद यह संस्कृति आज भी जीवित है और लगातार विकसित हो रही है। भारत में विभिन्न धर्मों, भाषा, त्योहारों और परंपराओं का समसावेश है, फिर भी सभी भारतीय एक साथ रहते हैं। यही भारतीय संस्कृति की सबसे बड़ी विशेषता है। भारतीय संस्कृति आत्मा, मोक्ष, धर्म और कर्म पर आधारित है। यहाँ योग, ध्यान और भक्ति की परंपरा है जो पूरे विश्व में अपनाई जा रही है। भारतीय संस्कृति में अतिथि को देवता के समान माना गया है। किसी भी मेहमान का स्वागत आदर और प्रेम से करना हमारी परंपरा का हिस्सा है। भारतीय समाज में संयुक्त की परंपरा रही है जहाँ सब मिलजुल कर रहते हैं और एक-दूसरे का सहारा बनते हैं। बड़ों का आदर छोटी से स्नेह हमारी संस्कृति की नींव है। भारत को त्योहारों का देश कहा जाता है। होली, दिपावली, ईद, गुरुपर्व, क्रिसमस, पोंगल, ओणम आदि यहाँ के प्रमुख त्योहार हैं, जो विभिन्न धर्मों के लोग मिल जाते हैं।

सोशल मिडिया का प्रभाव

► कु. परिणिता निहाटकर
बी.एस्सी. भाग १

सोशल मिडिया आज के युग का सबसे प्रभावशाली माध्यम बन चुका है। यह एक ऐसा मंच है, जो लोगों को इनकी राय व्यक्त करने विचार साझा करने और अन्य लोगों के साथ जुड़ने का अवसर प्रदान करता है। फेसबुक, इन्स्टाग्राम, ट्विटर, व्हाट्सअप और युट्युब जैसे प्लॉटफॉर्म न केवल संवाद का साधन है, बल्कि विज्ञान, व्यापार और मनोरंजन के लिए भी उपयोग किए जाते हैं। हालांकि जिस प्रकार हर सिक्के के दो पहलु होते हैं, इसी प्रकार सोशल मिडिया के भी सकारात्मक और नकारात्मक प्रभाव हैं। हमारी जिंदगी को आसान बनाना है, बल्कि कई चुनौतियाँ भी उत्पन्न करता है।

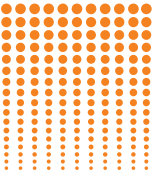
सोशल मिडिया का परिचय और महत्व:

सोशल मिडिया का अर्थ है एक ऐसा डिजिटल प्लॉटफॉर्म, जिसका उपयोग हर नागरिक कर सकते हैं। अपनी राय, जानकारी, फोटो और वीडियो साझा कर सकते हैं। यह व्यक्तिगत सामाजिक और व्यावसायिक जीवन में एक अहम भूमिका निभा रहा है। आधुनिक समाज में इसकी महत्ता इस तथ्य से समझी जा सकती है की यह शिक्षा व्यापार और सरकारी योजनाओं तक की जानकारी का प्रमुख स्रोत बन गया है। इसके माध्यम से लोग न केवल अपने मित्रों और परिवार से जुड़े रहते हैं, बल्कि वैश्विक मुद्दों पर भी अपनी राय व्यक्त कर सकते हैं। सोशल मिडिया का सबसे बड़ा लाभ यह है कि यह लोगों को भौगोलिक सीमाओं से परे जोड़ता है। इसका उपयोग सरकारी योजनाओं के प्रचार-प्रसार ऑनलाइन शिक्षा और सामाजिक जागरूकता अभियानों में किया जा रहा है। व्यापारिक दृष्टि से यह उत्पादों और सेवाओं के प्रचार का एक सशक्त माध्यम है। इसके अतिरिक्त यह समाज में नई सोच और विचारों का बढ़ावा देने में भी सहायक है।

सोशल मिडिया के सकारात्मक प्रभाव:

सोशल मिडिया ने हमारे जीवन को कई मायनों में आसान और बेहतर बनाया है। सबसे पहले यह एक सशक्त माध्यम है। जो दूर-दराज के लोगों को जोड़ता है। यह भौगोलिक सीमाओं को समाप्त कर देता है। और लोगों को एक वैश्विक मंच प्रदान करता है। इसके माध्यम से हम अपने मित्रों और परिवार के सदस्यों को जुड़ सकते हैं। भले ही वे कितनी भी दूरी पर क्यों न हों। शिक्षा के क्षेत्र में सोशल मिडिया ने अभूतपूर्व योगदान दिया है। छात्रों को ऑनलाइन लेक्चर नोट्स और शैक्षिक सामग्री उपलब्ध कराने के साथ ही यह विषयों पर चर्चा है। इसके अतिरिक्त यह विचित्र संस्कृतियों और समाज को समझने का अवसर भी प्रदान करती है। व्यापारिक दृष्टि से भी सोशल मिडिया बहुत प्रभावी है। छोटे और बड़े व्यवसाय अपने उत्पादों और सेवाओं को प्रचारित करने के लिए सोशल मिडिया प्लॉटफॉर्म का उपयोग करते हैं। यह ग्राहकों तक पहुँचाने और उनकी प्रतिक्रियाएँ जानने का एक सरल और किफायती तरीका है।

भारतीय संस्कृती की विशेषताएँ....

कु. आकांक्षा गजबे

बी.एस्सी भाग १

भारतीय संस्कृती जिसे दुनिया की सबसे पुरानी संस्कृतियों में से एक माना जाता है। ये संस्कृति कई विशेषताओं से समृद्ध है। यह प्राचीनता, निरंतरता, विविधता, सार्वभौमिकता और अध्यात्मिकता और भौतिकता के बीच समन्वय के लिए जानी जाती है। भारतीय संस्कृती विश्व की प्राचीनतम संस्कृतियों में है लेकिन आज विश्व में कोई भी संस्कृती इस रूप में सुरक्षित नहीं है जैसे भारतीय संस्कृती। किसी भी देश की संस्कृती से उस राष्ट्र की उन्नति एवं अवनति का पता चलता है। संस्कृती मानव के भौतिक, नैतिक एवं अध्यात्मिक व्यक्ति का ही नहीं वरन् सम्पूर्ण राष्ट्र एवं विश्व का कल्याण संस्कृति पर निर्भर है। संक्षेप में यह कह सकते हैं 'संस्कृति सभ्यता की सुक्ष्म उदात्त तत्वों की रचनात्मक विकास एवं पल्लवन का नाम है।'

विश्व की अनेक संस्कृतियों – बेबीलोनिया, मिश्र, क्रीट युनान असीरिया में भारतीय संस्कृती सबसे महत्वपूर्ण है। इसकी प्रथम विशेषता रही है जैसे प्राचीनता जहाँ विश्व की अन्य संस्कृती समय के साथ गर्त में दब गई, और समाप्त हो गई लेकिन भारतीय संस्कृती अपनी हजारों साल पुरानी प्राचीनता के साथ आज भी निरन्तर अग्रसर है। भारतीय संस्कृतिने मानवता के विकास को अपना परम लक्ष्य माना। विश्व बन्धुत्व की भावना को अपनाते हुये इसने सभी धर्मों बौद्ध, जैन, हिन्दु, मुस्लिम, ईसाई के अनुयायियों को शरण दी। आज भारत में सभी जाती, ब्राह्मण, जैन, हिंदू, मुस्लिम, ईसाई, तुर्क सभी निवास करते हैं, लेकिन धर्म या मजहब को लेकर कभी कोई विवाद नहीं हुआ है। एक एखादं अपवाद स्वरूप हुये हैं लेकिन वह भारतीय संस्कृती की विशेषताओं के बाधक नहीं बने। भारतीयोंने कभी कट्टरता को नहीं अपनाया बल्कि सौहार्दपूर्ण विदेशियों के अच्छे सिद्धांतों को सहृदय अपनाया यही ग्रहणशीलता उसकी महत्वपूर्ण विशेषता भी है। इसी प्रकार सर्वांगीणता, कर्मवाद, शान्ति अहिंसा, त्याग, तपस्या, अवतारवाद, पुनर्जन्मवाद एवं आशावाद भारतीय संस्कृती की विशेषता रही है।

भारतीय संस्कृति की विशेषताएँ–

प्राचीनता : भारतीय संस्कृती विश्व की प्राचीनतम संस्कृतियों में मानी जाती है। विश्व की अनेक संस्कृतिया मिश्र, असीरिया, बेबीलोनिया, क्रीट, यूनान आदि संस्कृतिया समय के साथ नष्ट होती गयी। आज इन प्राचीन संस्कृतियों का नाम लेनेवाला कोई नहीं बचा है लेकिन भारत की संस्कृती आज भी भारतीय संस्कृती की प्राचीनता वेदों की प्रामाणिकता, महावीर स्वामी एवं गौतम बुद्ध का अहिंसा एवं शान्ति का सन्देश देवी-देवता, समाज संस्कार आदि भारतीय संस्कृति में देखे जा सकते हैं।

निरंतरता: भारतीय संस्कृती में प्राचीन परंपराएँ और मूल्य आज भी जीवित हैं, जो इसे अन्य संस्कृतियों से अलग करती हैं।

सार्वभौमिकता: भारतीय संस्कृती का दृष्टिकोण हमेशा से ही वैश्विक रहा है, 'वसुधैव कुटुम्बकम्' (दुनिया एक परिवार है) की भावना इसके मूल में है।

अध्यात्म और भौतिकता का समन्वय: भारतीय संस्कृती में भौतिक और अध्यात्मिक दोनों पहलुओं को समान महत्व दिया जाता है, जिससे जीवन का समग्र विकास होता है।

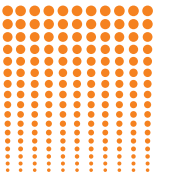
सहिष्णुता और शांति: भारतीय संस्कृती सहिष्णुता और अहिंसा में विश्वास करती है, और शांति के लिए हमेशा प्रयासरत रही है।

कला और साहित्य: भारतीय संस्कृति कला और साहित्य में भी समृद्ध है। प्राचीन ग्रंथों, जैसे कि वेद, उपनिषद और पुराणों का महत्वपूर्ण स्थान है। मुर्तिकला, चित्रकला और स्थापत्य कला में भी भारत का महत्वपूर्ण योगदान रहा है।

पारिवारिक और सामाजिक मूल्य: भारतीय संस्कृती में परिवार और सामाजिक मूल्यों को बहुत महत्व दिया जाता है। संयुक्त परिवार, अतिथि सत्कार और सामाजिक सदभाव इसके महत्वपूर्ण पहलू हैं।

निष्कर्ष : भारतीय संस्कृती, एक समृद्ध और विविध संस्कृती है जो अपने प्राचीन इतिहास निरंतरता और अध्यात्मिक मूल्यों के लिए जानी जाती है। यह संस्कृती आज भी दुनियाभर के लोगों को प्रेरित करती है।

स्त्री और पुरुष में समानता

► कु. अनुष्का श. मकेश्वर
बी.एससी. भाग २

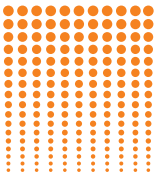
भारतीय समाज एक पुरुषप्रधान समाज रहा है, जहां पुरुषों को महिलाओं की तुलना में ज्यादा अधिकार दिए गए हैं। पितृसत्तात्मक समाज के अंतर्गत भारतीय

समाज में पुरुषों को महिलाओं की तुलना में सामाजिक, आर्थिक, राजनैतिक सांस्कृतिक और धार्मिक रूप में श्रेष्ठता दी गई है। इसमें हमेशा से पुरुषों का वर्चस्व रहा है। हालांकि समय समय पर महिलाओं ने अपनी हुनर, काबिलियत और मेहनत से यह साबित किया है कि वह किसी भी रूप में पुरुषों से कम नहीं हैं और समाज को उसे भी बराबरी का अक्सर और सोच प्रदान करनी चाहिए। जमीन से लेकर अंतरिक्ष तक महिलाओं ने सुनहरे अक्षरों में अपनी सफलता की गाथा लिख दी है। लेकिन इसके बावजूद २१ वीं सदी के इस दौर में भी उसे अपने मौलिक अधिकारों के लिए भी संघर्ष करनी पड़ रही है।

ऐसे में प्रश्न उठता है कि पुरुष और महिला के मध्य जो असमानताएँ देखने को मिलती हैं, क्या प्रकृति ने उसे खुद बनाया है या इस पितृसत्तात्मक समाज के खोखले कानून हैं? दरअसल महिलाओं को कमजोर साबित करने और कमतर आँकने का रुढ़िवादी नजरिया पुरुषप्रधान समाज ने तैयार किया है। इस परंपरा ने स्त्रियों को विवशता की बेड़ियों में जखड़ कर रखा है। ऐसी व्यवस्था जहां पुरुष घर का मुखिया माना जाता है और उसका निर्णय ही प्रभावी होता है।

चाहे उसका निर्णय, एक स्त्री की अस्मिता और उसके अधिकारों को ही क्यों न रेंदता हो। पितृसत्तात्मक समाज में किसी स्त्री का पुरुषों द्वारा लिए गए निर्णयों को विरोध का कोई स्थान नहीं होता है। यदि किसी ने हिम्मत भी दिखाई तो उसके हिस्से में केवल चारित्रिक लान्छन और बहिष्कार ही आता है। समाज में लड़की या स्त्री से अधिक लड़के या पुरुष को महत्व दिया जाता है और वह शक्ति का केंद्र होता है।

स्त्री को स्वतंत्र इन्सान न समझकर उसे पुरुष का गुलाम माना जाता है। यह कारण है कि उसे पुरुषों जैसा सम्मान नहीं दिया जाता है। यह परंपरा और सोंच पिढि-दर-पिढि ज्ञान से हस्तांतरित की जाती रही है। जबकी मान-अपमान का प्रश्न समाज में सभी के लिए समान महत्व रखता है। इसके बावजूद एक स्त्री जब समाज में अपमानित महसूस करती है तो उसके अपमान को सामान्य व्यवहार बताकर बार-बार दोहराया जाता है। यदी कोई स्त्री इस तरह के व्यवहार का विरोध करे भी तो इससे परिवार टुट जाएगा। समाज की व्यवस्था छिन्न-भिन्न हो जाएगी, कह कर चुप करा दिया जाता है। सवाल यह उठता है कि क्या कभी इस समाज में स्त्री को पुरुष के समान अधिकार मिलेंगे? क्या उसे कभी स्वयं घर का निर्णय लेने का भी अधिकार मिल पाएगा? या पितृसत्ता के बोझ तले वह ऐसे ही दबी रहेगी?

पर्यावरण

कु. सानिया सदफ शेख ◀

बी.एस्सी भाग २

भूमिका : पर्यावरण वह प्राकृतिक परिवेश है, जिसमें हम जीते हैं। इसमें वायु, जल, मिट्टी, पशु-पक्षी, वृक्ष, पर्वत, नदियाँ आदि सब कुछ शामिल हैं। पर्यावरण हमारे जीवन का आधार है। क्योंकि हम इससे भी भोजन, जल, वायु और अन्य आवश्यकताएँ प्राप्त करते हैं।

पर्यावरण का महत्व : स्वच्छ और संतुलित पर्यावरण ही मानव जीवन के लिए अनिवार्य है। यदि पर्यावरण शुद्ध होगा, तो हम स्वस्थ रहेंगे। वृक्ष हमें ऑक्सीजन देते हैं, नदियाँ हमें जल देती हैं, और मिट्टी से हमें अन्न उगाते हैं। प्राकृतिक संसाधनों की रक्षा करना हमारी जिम्मेदारी है।

पर्यावरण प्रदूषण की समस्या : आज के समय में पर्यावरण प्रदूषण एक गंभीर समस्या बन गई है। वाहनों से निकलने वाला धुआँ, फॅक्टरीयों का कचरा, पेड़ों की कटाई, प्लास्टिक का अत्याधिक उपयोग ये सब मिलकर पर्यावरण को नुकसान पहुँचा रहे हैं। इससे वायु प्रदूषण, जल प्रदूषण, ध्वनि प्रदूषण जैसी समस्याएँ पैदा हो रही हैं।

पर्यावरण संरक्षण के उपाय:

१. पेड़ लगाना और वृक्षों की रक्षा करना।
२. प्लास्टिक का कम से कम उपयोग करना।
३. जल और बिजली की बचत करना।
४. पुनः उपयोग (Reuse) और पुनर्चक्रण (Recycle) को अपनाना।
५. जागरुकता फैलाना कि, हर नागरिक को पर्यावरण की चिंता करनी चाहिए।

निष्कर्ष : पर्यावरण की रक्षा करना हम सभी का कर्तव्य है। यदि आज हम इसके प्रति सचेत नहीं हुए तो आनेवाली पीढ़ियों को इसका गंभीर परिणाम भुगतना पड़ेगा।

स्वस्थ पर्यावरण – सुरक्षित भविष्य यही हमारा मूल मंत्र होना चाहिए।

प्रकृति की पुकार

हरियाली थी, नदियाँ थी, शीतल बयारे बहती थी।
धरती माँ मुस्काती थी, जब शाखों पर चिड़ियाँ रहती थी।
अब वो हरियाली खो गई, काँक्रीट की दीवारें हैं।
पेड़ों की जगह अब सन्नाटा धुआँ और दमघोंटू फिजाएँ हैं।

प्रकृति कहती, 'अब भी जागो, मुझको तुमसे है उम्मीद।
मुझे संभालो, बचा लो जीवन, वरना होगी तुम पर भी भीड़'।
कटते जंगल, सूखते झरने, ये संकेत हैं विनाश के।
आज नहीं चेतोंगे यदि कल ना बचोंगे प्रलय के।
पेड़ लगाओ, जल बचाओ, पृथ्वी को फिर हरा बनाओ।
प्रदूषण से युद्ध करो, प्रकृति से फिर प्रेम बढ़ाओ।
यह धरती है, जननी हमारी।।

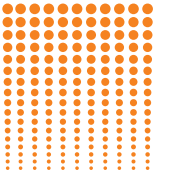

कु. सानिया सदफ शेख ◀

बी.एस्सी भाग २

संस्कृत विभाग

संस्कृत अध्याय पहिला

► कु. साक्षी जिचकार
बी.एस्सी. भाग २

श्लोक धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः॥ मामकाः पाण्डवाश्चैव किमकुर्वत सञ्जय ॥१॥

अर्थ – धृतराष्ट्र म्हणाला, हे संजय! कुरुक्षेत्र या पवित्र धर्मक्षेत्रावर एकत्रित आलेल्या युद्धाची इच्छा करणाऱ्या माझ्या आणि पांडुच्या पुत्रांनी काय केले ?

दृष्ट्वा तु पाण्डवानीकं व्यूहं दुर्योधनस्तदा। आचार्यमुपसङ्गम्य राजा वचनमप्रवीत् ॥२॥

अर्थ – संजय म्हणाला: हे राजन! पांडुपुत्रांनी केलेली सैनिकांची व्यूहरचना पाहून दुर्योधन आचार्याकडे गेला आणि त्याने पुढीलप्रमाणे बोलण्यास आरंभ केला.

पश्यैतां पाण्डुपुत्राणामाचार्य महती चमूम्। व्यूहां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमतां ॥३॥

अर्थ – हे आचार्य! तुमचा बुद्धिमान शिष्य, द्रुपदपुत्र, याने कौशल्याने रचिलेली ही विशाल पांडवसेना पहा.

अत्र शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमा युधि। युयुधानो विशक्ष द्रुपदश्च महाश्वः॥४॥

अर्थ – येथे (या सैन्यामध्ये) भीम आणि अर्जुन यांच्याबरोबरीचे शूर आणि महान धनुर्धर आहेत. तसेच युयुधान, विराट आणि द्रुपद यांच्याप्रमाणे श्रेष्ठ योद्धेसुद्धा आहेत.

धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराज वीर्यवान्। पुरुजित्कुन्तिभोजश्च शैव्यश्च नरपुङ्गवः॥५॥

अर्थ – तेथे श्रेष्ठ शूरवीर आणि बलशाली असे धृष्टकेतू, चेकितान, काशिराज, पुरुजित, कुंतिभोज आणि शैव्य यांच्यासारखे योद्धे आहेत.

युधामन्युश्च विक्रान्त उत्तमौजाश्च वीर्यवान्। सौभद्रो द्रौपदेयाश्च सर्व एव महारथाः॥६॥

अर्थ – तेथे पराक्रमी युधामन्यु, अत्यंत शक्तिशाली उत्तमौजा, सुभद्रापुत्र आणि द्रौपदीचे पुत्र आहेत. हे सर्व योद्धे महारथी लढवय्ये आहेत.

अस्माकं तु विशिष्टा ये नास्त्रिबोध द्विजोन्तम। नायका मम सैन्यस्य संज्ञार्थं तान्वतानि ते ॥७॥

अर्थ – हे ब्राह्मणश्रेष्ठ! तुमच्या माहितीकरीता, माझ्या सैन्याचे नेतृत्व करण्यासाठी विशेष पात्र असणाऱ्या सेनाधिकाऱ्यांविषयी मी तुम्हाला सांगतो.

भवात्भीष्मश्च कर्वाश्च कृपश्च समिनिज्जयः। अश्वत्थामा विकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैव च ॥८॥

अर्थ – येथे आपण स्वतः भीष्म, कर्ण, कृप, अश्वत्थामा, विकर्ण आणि भूरिश्रवा नावाचा सोमदत्तपुत्र असे युद्धात नेहमी विजयी ठरणारे योद्धे आहेत.

अन्ये च बहवःशूरा मदर्थेत्यक्तीजीविताः। नानाशस्त्रप्रहरणाः सर्वेयुद्धविशारदा ॥९॥

अर्थ – माझ्यासाठी स्वतःच्या जीवनाचा त्याग करण्यास सदैव तत्पर असलेले अनेक शूरवीर येथे आहेत. ते सर्व विविध प्रकारच्या शस्त्रास्त्रांनी सुसज्ज असून युद्धकलेत निपुण आहेत.

अपर्याप्तं तदस्माकं बलं भीष्मभिरक्षितम्। पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमाभिरक्षितम्॥१०॥

अर्थ – आमची शक्ती अपरिमित आहे आणि पितामह भीष्म यांच्याद्वारे आपण पूर्णपणे सुरक्षित आहोत; परंतु भीमाने काळजीपूर्वक रक्षिलेली पांडवांची शक्ती ही मर्यादित आहे.

अयनेषु च सर्वेषु यथाभागमवस्थिताः। भीष्ममेवाभिरक्षन्तु भवन्तःसर्व एव हि॥११॥

अर्थ – आता तुम्ही सर्वांनी सैन्यव्यूहरचनेतील नेमक्या ठिकाणी उभे राहून पितामह भीष्मांना पूर्ण साह्य केले पाहिजे.

तस्य सज्जननयन्हर्ष कुरूवृद्धः पितामहः। सिंहनादं विनदयोच्चैः शङ्खं दध्मौ पृतापवान्॥१२॥

अर्थ - नंतर कुरूवंशातील वयोवृद्ध, महापराक्रमी आणि सर्व योद्ध्यांमधील अग्रणी अशा भीष्मांनी मोठ्याने, सिंहगर्जनेप्रमाणे आपला शंख वाजविला आणि यामुळे दुर्योधन आनंदित झाला.

ततः शंखं भैरवं पणवानकगोमुखाः। सहसैवाभ्यहन्यन्त स शब्दस्तमुलोऽभवत् ॥१३॥

अर्थ - त्यानंतर शंख, ढोल, भेरी, नगारे, तुताऱ्या आणि रणशिंंगे एकदम वाजू लागली आणि त्यांचा एकत्रित आवाज अत्यंत भयंकर होता.

ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते महति स्यन्दने स्थितौ। माधवः पाण्डवश्च दिव्यौ शङ्खौ पृथग्दध्मतुः॥१४॥

अर्थ - दुसऱ्या बाजूला शुभ्र अशवांनी युक्त अशा एका महान रथामध्ये बसलेल्या भगवान श्रीकृष्ण आणि अर्जुन यांनी आपापले दिव्य शंख वाजविले.

पाश्चजन्यं ऋषीकेशो देवदत्तं धनञ्जयः। पौण्ड्रं दध्मौ महाशङ्खश्च भीमकर्मा वृकोदरः॥१५॥

अर्थ - भगवान श्रीकृष्णांनी आपला पाश्चजन्य नावाचा शंख वाजविला. अर्जुनाने त्याचा देवदत्त नामक शंख वाजविला आणि अतिदुष्कर कार्य करणाऱ्या वृकोदर भीमाने आपला पौण्ड्र शंख वाजविला.

अनन्तविजयं राजा कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः। नकुलः सहदेवश्च शुघोषमणिपुष्पकौ॥१६॥

काश्यश्च परमेषवासः शिखण्डी च महारथः। दृष्टद्युम्नो विराटश्च सात्यकिश्चापराजितः॥१७॥

दृपदो द्रौपदेयाश्च सर्वशः पृथिवीपते। सौभद्रश्च महाबाहुः शङ्खान्दध्मुः पृथक्पृथक् ॥१८॥

अर्थ - कुन्तीपुत्र राजा युधिष्ठिराने आपला अनन्तविजय नावाचा शंख वाजविला. त्यानंतर नकुल आणि सहदेव यांनी सुघोष व मणिपुष्पक नामक शंख वाजविले. हे राजन! महाधनुर्धर काशीनरेश, श्रेष्ठ योद्धा शिखंडी, दृष्टद्युम्न, विराट, उपराजित सान्यकी, दृपद, द्रौपदीचे पुत्र आणि सुभद्राचा महाबाहू पुत्र व इतरांनी आपापले शंख वाजविले.

धृत स घोषो धृतराष्ट्राणां हृदयानि त्यदाश्रयम्। नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलोऽभ्यनुनादयन्॥१९॥

अर्थ - हा विविध प्रकारचा शंखनिनाद वाढतच गेला. या निनादाने आकाश व पृथ्वीतल दुमदुमून गेला आणि धृतराष्ट्रपुत्रांची हृदये विदीर्ण झाली.

अथ व्यवस्थितान्हृष्टा धार्तराष्ट्रान्कपिध्वजः। प्रवृत्ते शस्त्रसम्पाते धनुरुदयम्य पाण्डवः।

ऋषीकेश तदा वाक्यमिदमाह महीपते ॥२०॥

अर्थ - हनुमानाचे चिन्ह असलेल्या ध्वजाच्या रथावर आरुढ असलेला पांडुपुत्र अर्जुन त्यावेळी धनुष्य हाती घेऊन बाब सोडण्यास सज्ज झाला. हे राजन! व्युहरचनेतील धृतराष्ट्रपुत्रांकडे पाहून अर्जुन भगवान श्रीकृष्णांना पुढीलप्रमाणे म्हणाला.

सेनोरुभयोर्मध्ये रथं श्यापय मेऽच्युत॥२१॥

यावदेतताञ्जिरीक्षेऽहं योद्धुकामानवस्थितान्। कैर्मया सह योद्धव्यमस्मिन्रणसमुदयमे ॥२२॥

अर्थ - अर्जुन म्हणाला, हे अच्युत! कृपया माझा रथ दोन्ही सैन्यांच्या मध्ये घेऊन चल म्हणजे येथे युद्ध करण्याच्या इच्छेने प्रेरित झालेल्या आणि ज्यांच्याबरोबर मला या भयंकर शस्त्रास्त्र स्पर्धेमध्ये संघर्ष करावयाचा आहे. त्या सर्व उपस्थितांना मी पाहू शकेन.

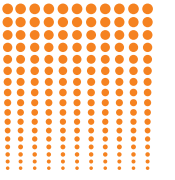
योत्स्यमानानवेक्षेऽहं य मानेऽत्र समागताः। धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेर्युद्धे प्रियचिकीर्षव ॥२३॥

अर्थ - धृतराष्ट्राच्या दुर्बुद्ध पुत्राला खूष करण्याच्या इच्छेने येथे लढण्यास आलेल्यांना मला पाहू दे.

एवमुक्तो ऋषीकेशो गुडाकेशेन भारत। सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा रथोत्तमम् ॥२४॥

अर्थ - संजय म्हणाला, हे भरतवंशजा! या प्रकारे अर्जुनाने म्हटल्यावर भगवान श्रीकृष्णांनी दोन्ही सैन्यांच्या

मध्यभागी तो सर्वोत्तम रथ उभा केला.

भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषांच महीक्षितामं। उवाच पार्थ पश्यैतान्सम वेतान्कुरूनिती ॥२५॥

अर्थ - भीष्म, द्रोण आणि जगातील इतर सर्व राजांच्या उपस्थितीत भगवान म्हणाले, हे पार्थ! येथे जमलेल्या सर्व कुरूवंशीयांना आता पहा.

तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थः पितृनथ पितामहान्।

आचार्यान्मातुलान्भ्रातृन्पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा। श्वशुरान्सुहृदश्चैव सेनयोरूभयोरपि ॥२६॥

अर्थ - त्याठिकाणी दोन्ही पक्षांकडील सैन्यांमध्ये आपले वाडवडील आज्ञे, शिक्षक, मामे, भाऊ, पुत्र, नातवंडे, मित्र तसेच सासरे व हितचिंतक अर्जुनाने पाहिले.

तान्समीक्ष्य स कौन्तेयः सर्वान्बन्धुनवस्थितान्। कृपया परयांविष्टो विषीदन्निदमश्रवीत् ॥२७॥

अर्थ - जेव्हा कुंतीपुत्र अर्जुनाने सर्व प्रकारच्या मित्रांना आणि नातेवाईकांना पाहिले, तेव्हा तो करुणेत व्याकुळ झाला आणि याप्रमाणे म्हणाला.

दृष्ट्वं स्वजनं कृष्ण युयुत्सुं समुपस्थितम्। सीदन्ति मम गात्राणि मुखं च परिशुष्यति ॥२८॥

अर्थ - अर्जुन म्हणाला, हे कृष्ण! याप्रकारे युद्ध करण्याच्या इच्छेने प्रेरित झालेल्या माझ्या नातेवाईकांना आणि मित्रांना पाहून माझ्या शरीराच्या सर्व अवयवांना कंप सुटला आहे. आणि माझे मुख कोरडे पडले आहे.

वेमशुश्च शरीरे मे रोमहर्षश्च जायते। गाण्डीवं स्त्रंसते हस्तात्त्वक्चैव परिदहयते ॥२९॥

अर्थ - माझ्या संपूर्ण शरीराला कंप सुटला आहे, माझ्या शरीरावर रोमांच उभे राहिले आहेत, हातातून गांडीव धनुष्य गळू लागले आहे आणि त्वचेचा दाह होत आहे.

न च शक्नोम्यवस्थातुं भ्रमति व च मे मनः। निमित्तानि च पश्यामि विपरितानि केशव ॥३०॥

अर्थ - मला येथे यापुढे थोडा वेळसुद्धा उभे राहणे शक्य नाही. मला स्वतःचाच विसर पडत चालला आहे. आणि माझे मन चक्रावून गेले आहे. हे केशव, हे कृष्ण! मला केवळ विपरीत घडण्याचीच लक्षणे दिसत आहेत.

न च श्रेयाऽनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहवे। न काऽक्षे विजयं कृष्ण न च सुखानि च ॥३१॥

अर्थ - या युद्धामध्ये माझ्या स्वतःच्याच नातलागांना ठार मारून त्यातून कोणाचे कसे कल्याण होणार आहे हे मला कळले नाही, आणि हे कृष्ण! त्यापासून प्राप्त होणारे विजयसुख आणि राज्य यांची इच्छादेखील मी करू शकत नाही.

किं नो राज्येन गोविन्द किं भो गैर्जीवितेज वा।

येषामर्थेकाङ्क्षितं नो राज्यं भोगाः सुखानि च ॥३२॥

त इमेऽवस्थिता युद्धे प्राणास्त्यक्त्वा धनानि च। आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैव च पितामहाः ॥३३॥

मातुलाः श्वशुराः पौत्राः श्यालाः सम्बन्धिनस्तथा। एतान्न हन्तुमिच्छामि धनतोऽपि मधुसूदन ॥३४॥

अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हे तोः किं नु महीकृते। निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः का प्रीतिः स्याज्जनार्दन ॥३५॥

अर्थ - हे गोविंद! ज्यांच्यासाठी तुम्ही राज्याची, सुखाची व जीविताची देखील इच्छा करावी तेच जर आता या रणांगणावर युद्धाकरीता सज्ज झाले आहेत तर मग आम्हाला त्या सर्वांचा काय लाभ आहे? हे मधुसूदन! जेव्हा गुरुजन, वडील, पुत्र, आज्ञे, मामे, सासरे, नातवंडे, मेहुणे आणि इतर नातलग आपल्या जीवनाचा व संपत्तीचा त्याग करण्यास तयार आहेत आणि माझ्यासमोर उभे आहेत. तेव्हा जरी त्यांनी मला मारले तरी मी त्यांना मारण्याची इच्छा कशासाठी करावी? हे जनदिन! पृथ्वीचा काय तर तिन्ही लोकांच्या राज्याच्या बदल्यातही मी त्यांच्याशी लढण्यास तयार नाही. धृतराष्ट्राच्या पुत्रांना मारून आम्ही कोणता आनंद मिळणार!

पापमेवाश्रयेदस्मान्ह त्वैतानाततसयिनः। तस्मान्नही वयं हन्तुं धूर्तराष्ट्रान्सबान्धवान्।

स्वजनं हि कथं सुखिनः स्याम माधव ॥३६॥

अर्थ: या आततयी आक्रमकांना आम्ही जर ठार मारले तर आम्हाला पापच लागणार आहे म्हणून धृतराष्ट्रपुत्रांना आणि आपल्या मित्रांना मारणे आपल्यासाठी योग्य नाही. यापासून आम्हाला काय लाभ होणार आहे? हे माधव! आपल्याच नातलगांची हत्या करून आम्ही कसे सुखी होऊ?

यह्यप्येते न पश्यन्ति लोभोपहनचेतसः। कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पातकम्॥३७॥

कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तिकम्। कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्विर्जनार्दन॥३८॥

अर्थ : हे जनार्दन! जरी लोभाने प्रभावित झालेल्या या लोकांना आपल्या कुटूंबाची हत्या करण्यामध्ये आणि आल्याच मित्रांशी भांडण करण्यामध्ये दोष दिसत नसला तरी सुद्धा कुटूंबाचा नाश केल्यामुळे होणाऱ्या अपराधांची जाण असतांना आम्ही अशा पापकृत्यामध्ये का सहभागी व्हावे?

कुलक्षये प्रवश्यान्ति कुलधर्माः सनातनाः। धर्मे नष्टे कुलं कृत्स्नमधर्मोऽभिभवत्सुत॥३९॥

अर्थ : कुळाच्या नाशामुळे शाश्वत, वंशपरंपरा नष्ट होते आणि यामुळे उर्वरित कुटूंब अधर्म करण्यात गुंतले जाते.

अधर्माभिभवात्कृष्ण प्रदृषयन्ति कुलस्त्रियः। स्त्रीषु दुष्टासु वाष्णीय जायते वर्णसङ्करः ॥४०॥

अर्थ: हे कृष्ण! कुळामध्ये जेव्हा अधर्माचे प्राबल्य होते. तेव्हा कुळातील स्त्रिया दूषित होतात आणि याप्रमाणे स्त्री जातीचे पतन झाल्यामुळे हे कृष्णीवंशजा! अवांछित संतती उत्पन्न होते.

सङ्कये नरकायैव कुलघनानां कुलस्य च। पतन्ति पितरो हयाषां लुप्तपिण्डोदकक्रियाः॥४१॥

अर्थ : अनावश्यक संततीच्या वाढीमुळे कूळ तसेच कुळपरंपरा नष्ट करणाऱ्यांसाठी निश्चितच नरकमय परिस्थिती निर्माण होते. अशा भ्रष्ट कुळातील पूर्वजांचे पतन होते कारण त्यांना अन्न अथवा पिंड आणि जलअर्पणाची क्रिया पूर्णपणे थांबते.

दोषैरेतैः कुलघनानां वर्णसङ्ककारकैः। उत्साहान्ते जातिधर्माश्च शाश्वताः॥४२॥

अर्थ : वंशपरंपरा नष्ट करणाऱ्या आणि या प्रकारे अनावश्यक संतती उत्पन्न करणाऱ्या दुष्ट कृत्यामुळे सर्व प्रकारच्या सामुदायिक योजना आणि कुटूंबकल्याणाची सर्व कार्ये उद्ध्वस्त होतात.

उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन। नरके नियतं वासो भक्तीत्यनुशुश्रुम॥४३॥

अर्थ: हे प्रजापालक! हे कृष्ण! गुरुशिष्यपरंपरेद्वारे मी असे ऐकले आहे की, कुळपरंपरेचा विध्वंस करणारे नरकातच नित्य निवास करतात.

अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयम्। यद्राज्यसुखलोभेन हन्तुं स्वजनमुहयताः॥४४॥

अर्थ : अरेरे! आम्ही भयंकर पाप करण्यास तयार झालो आहोत हे किती चमत्कारिक आहे! राज्यसुख भोगण्याच्या लोभाने उदयोक्त झाल्यामुळे आम्ही आमच्या नातलगांनाही मारण्यास तयार झालो आहोत.

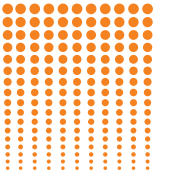
यदि मामप्रतीकारमशस्त्रं शस्त्रपाणयः। धूर्तराष्ट्रा राणे हन्युस्तन्मे क्षेमतर भवेत् ॥४५॥

अर्थ : शस्त्रधारी धृतराष्ट्रपुत्रांनी माझ्यासारख्या निःशस्त्र आणि प्रतिकार न करणाऱ्याची हत्या केली तर तेच माझ्यासाठी अधिक चांगले होईल.

एवमुक्त्वार्जुनः सङ्स्ये रथोपस्थ उपाविशत्। विसृज्य सशरं चापं शोकसंविग्न मानसः ॥४६॥

अर्थ: संजय म्हणाला, रणभूमीवर याप्रमाणे बोलून झाल्यानंतर अर्जुनाने आपले धनुष्यबाण बाजूला टाकले आणि मनामध्ये अत्यंत शोकाकुल घेऊन रथामध्ये खाली बसला.

रामायणम्

रामायणम् इति आदिकाव्य संक्षेपण विचेननीयम्

रामायणं भारतवार्चस्य एक सर्वोत्कृष्ट धार्मिकम् नैतिकम् एवम् ऐतिहासिक ग्रन्थरत्नमस्ति इदम् आदिकाव्य महर्षि वाल्मिकि विरचितं भारतीय साहित्यस्य आद्यं (आदि) महाकाव्यामास्ते। अत्र सनातन वैदिक धर्मस्य एवं संस्कृतेः आदर्श मर्यादापुरुषोत्तमस्य भगवंतः । श्रीरामस्य समग्रजीवनस्य काव्यमयं यावद भव्यरूपमुपलब्ध भवति तावदस्य दुर्लभम् । अतः केवल रामायणयुद्धस्य एवं तयोः विजयाःपरयंयो । एव वर्णनं नास्ति अपितु एतद् भारतीय सभ्दियैकताया अपि एक आदर्श ग्रन्थाः अस्तिः तथा भौगोलिक एकताया अपि प्रतीकत्वेन विराजते ।

काव्यप्रयोजन

प्रयोजनमनुदिदृश्य मन्दोदपि न प्रवर्तते ।

इस न्यास से स्पष्ट है कि सभी कार्य प्रयोजन की अपेक्षा रखते हैं। स्वयं में सुस्पष्ट है। कि काव्य जैसा महान कार्य भी निष्प्रयोजन नहीं हो सकता। आचार्य मम्मट ने काव्यक्ती (कवी) तथा काव्य अध्येता (पाठक) दोनों के दृष्टिकोण से काव्य के कुल प्रयोजनों का उल्लेख दिया है।

काव्यं यशसेह्यकृते व्यवहारविदे शिवेतरक्षतये। सदा परनिर्वृत्तये कान्तासम्मिततयोपदेशयुजे॥

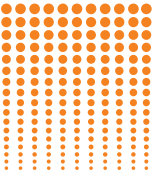
आचार्य मम्मट ने कहा है कि काव्य निर्मिती से कालीदास समास १) यश की प्राप्ति होती है। २) धन की प्राप्ति। ३) लोक व्यवहार का परिज्ञान ४) अनिष्ट का निवारण ५) परमानन्द की प्राप्ति होती है। ६) कान्ता (प्रिया) के समान सरसता उत्पादन के द्वारा अपनी और उन्मुख करके “रामादिवतव्य न रावणादिवतम् ऐसा प्रभावि समुपदेशक ही काव्य से होता है। अपेक्षा आचार्य मम्मट कवि ने अपने काव्यप्रकाश ग्रंथ में काव्य के ६ प्रयोजन लिखे हैं।

संगणक

संगणक एकविंशतितमं शतकं संगणकस्य नाम्ना एवं प्रसिद्ध। संगणकः विविधाः गणन क्रियाः संस्वरं करोति। सः कुशलः अनुवादकः सः काव्यानि करोति। गीतानि गायति। चित्राणि अलिखति। सः बालैः सः क्रिडति। संगणकस्य अनेन भाषा जानान्ति। रुग्णालयेषु सुक्ष्मतयाः रोगचिकित्सां कर्तुं सः उपयुक्तः। विमान चालकानां नौका चालकानां च कृतेपि स संगणक अतीव उपयुक्तः। अश्रुना कार्यालयेषु संगणकाः सर्वत्र उपयुज्यन्ते। व्याकरण शास्त्रेण सुबद्ध संस्कृत भाषा संगणकस्य कृते उपयुक्ता भवेत् इति वैज्ञानिकानां मतम्। संगणकस्य माणवस्य आज्ञापालकः सेवकः।

वासराणां नामानि

१) भानुवासर – रविवार	२) सोमवासर – सोमवार	३) मङ्गलवासर – मङ्गलवार
४) बुधवासर – बुधवार	५) गुरुवासर – गुरुवार	६) शुक्रवासर – शुक्रवार
७) शनिवासर – शनिवार		

संस्कृत ध्वनियों के विशेष संदर्भ में मानवीयध्वनि यंत्र!

कु. मोहिनी नागोसे ◀

बी.एस्सी भाग ३

सुप्रसिद्ध भारतीय वैयाकरण महर्षि पतञ्जली के अनुसार – व्यक्ता वाचि वर्णा येषां त इये व्यक्तवायः

अर्थात् जो वाणी वर्णोंमें व्यक्त होती है। उसे यात्रा कहते हैं। वस्तुतः भाषा शब्द का प्रयोग कई अर्थोंमें होता है। परन्तु सामान्यतः भाषा उन सभी माध्यमों का बोध कराती है। जिनसे भावाभिव्यजन का काम लिया जाता है। कहने का भाव यह है कि भाषा मुख से उच्चारित उस परंपरागत सार्थ एवं व्यक्त ध्वनि संकेतों की समष्टि को कहते हैं। जिसकी सहाय्यता से मानव आपस में विचारों एवं भावों का आदानप्रदान करते हैं। तथा जिसका वे स्वेच्छानुसार अपने दैनिक जीवन में प्रयोग करते हैं।

महर्षि पाणिनि ने अपने शिक्षा ग्रंथ पाणिनीय शिक्षा में भाषा प्रक्रिया बहुत ही सुंदर व सस्पष्ट ढंग में प्रस्तुत दिया है। आत्मा बुद्ध्या समेत्यार्थान मनो युङ्क्ते विवक्षया। मन कायाग्रिमाहुन्ति स प्रेरयति मारुतम्॥ मादतस्नुरासि चरन् मद्रं जनयति स्वरम्....॥ सोदीर्णोमुर्धन्यक्तिहितो वकामापय मारुतः। वर्णाज्जनयते तेषां विभागः पञ्चधा स्मृतः॥

अर्थात् – बुद्धी के साथ आत्मा अर्थोंको देखकर बोलने की इच्छा से मन को प्रेरित करती है तथा मन शारीरिक शक्ति पर दबाव डालती है, जिससे वायु से प्रेरणा उत्पन्न करती है। प्रेरित वायु (श्वासवायु) फेफड़े में चलती हुई कोमल ध्वनि को उत्पन्न करती है। और पुनः बाहर की ओर जाकर तथा मुख के उपरी भाग से अवरुद्ध होकर वह वायुमुख में पहुँचती है। और पञ्चधाविभक्त ध्वनियों को उत्पन्न करती है। इस प्रकार हम देखते हैं की वाणी को उत्पत्ति के लिए आत्मा (चेतनापक्षा) बुद्धी (ज्ञानपक्षा) मन (शारीरिक पक्षा) को ग्रहण करके महर्षि पाणिनी ने अत्यंत वैज्ञानिक प्रक्रीया का अनुकरण करती है। और मानवी मुख से वाणी को उत्पन्न कराती है।

वनस्पति विज्ञानम्

कु. वेदांती देशमुख ◀

बी.एस्सी भाग ३

मनुष्यस्य जीवने वनस्पतीताम् अन न्यसाधारणं स्थानं विद्यते। अस्माकम् उपजीविकाया न्युननमानि मुलभुतानि साधनामिनामं अन्नं, वस्त्र, गृहम् एलानि प्रायशः वनस्पतिजन्यति खन्तुयत वनस्पतिः एवं अस्माकम् आहाराय धान्यं फलमिन्याहि यच्छति, वस्त्राय, कर्पासं यच्छति, गृहनिर्माणाय, काष्ठानिच। एवम् अस्माकम् अन्नं येन इन्धनेन, पचति तद् इधनमपि वनस्पति अन्यम् तथा तैलं शर्करा, औषधं च बहुशः वनस्पतिजन्यम्। सुर्य प्रकाशे वनस्पति कर्षवायु श्वसित्वा प्राणवायु उच्छवसति येन वातावरण शुद्ध भवति।

वनस्पतिर्दिवास्वाहैः कर्षवायुं प्रकर्षति। मन्त्रति प्राणवायुं च प्राणिनापुपकारकम्

वनस्पतिनाम् विविधा प्रकाराः सन्ति यथा दीर्घ वृक्षा मध्यम तरु लघुविटपः, कुलर लता, बामणं गुल्म, कोमलस्फुटः हटितः शाक तृणजातिः.... शैवलम् इत्यादि। वृक्षा बहुशः पत्रं पुष्पं फलं बीजं च यच्छति। क्वचित् निष्फला पुष्पहीना अपि तरव सन्ति। तरी दश अवयवाः सन्ति। पत्रं, पुष्पं, फलं शाखा, काण्डो दण्डस्य कष्टका। कक्षांकुरस्य मुलानि दशाहः खलुपादपः॥

“वनस्पति बीजम्” – सामान्यतः वनस्पतेः शुष्कं बीजं कदाचित् सुप्त मृतप्राय क भासते। परं शुष्कस्य बीजावरणरूप अन्तरडै गर्भःविद्यते। स एवं नुतनाकुरं जनयति। बीजावरणस्य वर्ण बाह्यतः श्वेतः पतिः, कृष्ण, रक्त, व मिश्र वा श्रभवति। बीजरूप फलेन सह संयोगस्य स्थाने बीजावरणणे एक व्रण तिष्कति।

वनस्पतेः मुलानां – वनस्पतिनां मुलानि सामान्यतः भु-गर्भेतिष्ठति। मुलस्य द्वौ प्रकारौ दृश्येते। “कस्मिन् प्रकारे सरलस्य दीर्घस्य मुखमुलस्य शाखापशाखाः भूमौ सर्वासु दिशु प्रसरति यथा कपीसस्य मुलानि द्वितीये प्रकारे तन्तुमयानि पुलानि भूमौ वर्धन्ते। यथागोधम् तृणजातिर्वा।

वृक्षपर्णानि – विविधाकाराणि हरितानि पर्णानि न केवलं वृक्षस्य स्तेथां वर्धयति अपितु तस्य वृक्षस्य कृते प्राणिनां च कृते उपयुक्तमन्नं जनयन्ति। हरितानि पर्णानि सुर्यप्रकाशे पिष्टमथान पदाधम् उत्पादयति। ते एवं पदार्था वृक्षस्य कृते प्राणिनां च कृते स्वादान्न भवन्ति।

वनस्पते पुष्पाणि :- पृष्ठाणि वनस्पतेः सौंदर्य वर्धयन्ति। पुष्पानां रचनाः वर्णाः गन्धाश्च अनोमोहकाः वर्तन्ते। पुष्पाणि बहुधा ऋतु कामोद्भवानि सन्ति केचित् सदापुष्पा वनस्पतयेः॥

वनस्पतेः पुनरुत्पादने कार्य पुष्पाणी उपयुक्तानि सन्ति। यतः पुष्पस्य यथाकालं फलं भवति फलात् वृक्षबीजं च प्राप्यते। पुष्पदिनाः वनस्पतयः स्वमुलात् पर्णानाम् दण्डाणाम् वा पुनरुत्पादनं कुर्वन्ति।

उर्दु विभाग

Amir Khusrau in the 13th century was a famous scholar who wrote his renditions and poems in Hindavi. Though the language was the written and spoken language of the region, it was only at the end of Aurangzeb's rule in the 18th century that it began to be called Zaban-e-Urdu.

رتن لٹال ٹاٹا 28 دسمبر 1937 - ۲ اکتوبر 2017) ایک منظم مہم دہستانی
صنعت کار اور انسان دوست تھے۔ انھوں نے 1991 سے 2012 تک ٹاٹا گروپ
اور ٹاٹا سنٹر کے چیئرمین کی طور پر خدمات انجام دیں
اور اکتوبر 2016 سے سنہ 2017 تک عبوری چیئرمین رہے۔ انھوں نے
ٹاٹا گروپ کو عالمی سطح پر ایک مضبوط شناخت دی جس میں ٹیلی جیگوار لینڈ
روور اور کورس جیسی کمپنیوں کے حصول شامل ہیں۔ انھوں نے ٹاٹا بنیو کار
کا لٹوریٹس پیش کیا۔ جو کہ عام مہمہ رستان صارفین کیلئے دستی گاڑی تھی۔
رتن ٹاٹا کی پیدائش ممبئی میں ایک باری زندگی خاندان میں ہوئی ان
کے والد لٹال ٹاٹا اور والدہ سونو ٹاٹا تھے۔ دس سال کی عمر میں ان کے
والدین کی علیحدگی ہو گئی۔ اور ان کی پرورش ان کی دادی لٹا جیانی ٹاٹا نے کی
انھوں نے 1975 میں یارورڈ لونورسٹی ایڈوالٹس مینجمنٹ پروگرام مکمل
کیا۔

انھوں نے 1962 میں ٹاٹا گروپ میں سہولیت اختیار کی اور ٹاٹا اسٹیل
کے ورکسٹاپ سے ایسے کیئریر کا آغاز کیا۔ 1991 میں JRD ٹاٹا
کے لورڈ ٹاٹا سنٹر کے چیئرمین بنے ان کے دور میں ٹاٹا گروپ کی آمدنی
40 گنا اور منافع 50 گنا بڑھا۔ انھوں نے لٹال صحت اور دیسی ترقی کیلئے
بڑے سبائز پر حیرت انگیز کام بھی کیے۔ اور ٹاٹا ٹرسٹ TATA TRUSTS
کے ذریعے 66 فی صد منافع سماجی بہبود کیلئے عطا کیا
انھوں نے 2009 میں پدم بھوشن اور 2008 میں پدم دلھوشن سے
نوازا گیا۔ جو مہمہ رستان کی اعلیٰ شہری اعزازات ہیں۔ انھوں نے شہری مہم کی۔
ان کی صحت 86 سال کی عمر میں ممبئی کے میریٹ کینیڈیا اسپتال میں بہبودی
رتن ٹاٹا کی زندگی کی حیدر غائبان ٹویپاں مندرجہ ذیل ہیں۔

دیانت داری :- رتن ٹاٹا ایسی اہم داری اور اخلاقی اقدار کیلئے مشہور ہیں۔
انھوں نے ہمیشہ کاروبار میں شفافیت اور دیانت داری کو ترجیح دی۔

دور اندیشی :- ان کی خاندانہ صلاحیت اور تفصیلی رجحانات کو سمجھنے کی
قابلیت نے ٹاٹا گروپ کو عالمی سطح پر پہچایا۔ جیسے کہ JLR ٹاٹا بنیو مہم
کے منصوبے اس کی مثال ہیں۔

سادگی :-

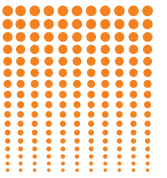
۱۔ لوگوں کی دولت کے مالک ہو کر باوجود حق تنازعہ
و زندگی گزارے۔ وہ عاقبتی اور زمین سے جبراً لئے رہنے کی عظیم مثال بن گئے۔

الناس دوستی :- انھوں نے اپنی دولت کا بڑا حصہ سماجی بہبود کے لیے

مرغ کیا ٹائٹلرین کے ذریعہ صحت، بقاء اور سماجی
بہبود اور دینی ترقی کے سنجوڑ میں ان کی چند کمات ناقابل
غزائش ہیں۔

ملازمین کا خیال :-

۱۷۔ رتن ٹاٹا ایسے ملازمین کے ساتھ طائد ان جیسا سلوک کرتے تھے۔ ٹاٹا گروپ کی فلاحی بالساں اس میں گواہ ہیں۔

*** غزل 'ا' روشنی کا نام ہے ٹاڈا ***

وفا کا، خدمتِ خلق کا، وہی پیغام ہے
رتن ٹاڈا آج بھی، ایک آنرہ ایک نام ہے

نہ سود کی، بوس، نہ غرور کا نام ہے
اشانیت کی راہ پہ، جلا وہ اماں ہے

نرم و لہجہ، روشن دل، سادہ سالباس
وہی تو اعلیٰ ہیں، ہندو کا احترام ہے

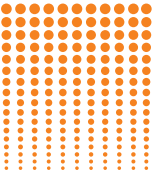
*** غزل 'ب' جو خاموشی میں بولتا ہے ***

وہ الفاظ سے کم، عمل سے کہتا ہے
رتن سا جو ہے، وہی ٹاڈا کہتا ہے

نہ شہرت کا دلوانہ، نہ دولت کا ہنرہ
گھر پر دل میں، اپنا رستہ کہتا ہے

عجیب شخص ہے، عظمت کا سنگار
خاموشی میں وہ، بڑا قصہ کہتا ہے

شاعرہ :- ثانیہ صادق شیخ

*** غزل 'رتن'، رتن، رتن، رتن ***

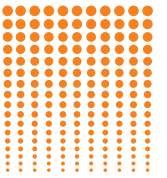
رتن جو پیر، مثال پیر، ہمدردی کی
نرمی، خلوص، اور سادگی کی
بنا کے طاڈا کو ایک خدمت کا نشان
جھک دی اس کو وفا کی چمک سے
نہ لی شہرت، نہ جابجا تاج و محل
دل جیسا اس نے دعا کی رسم سے

*** غزل 'سرمایہ'، سچائی کا سوداگر ***

بازار میں وہ سود نہیں، سچائی بیچتا ہے
رتن طاڈا پر در کو، اپنائی بیچتا ہے
کا مبدائی اس کے در پہ، جھکے آتی ہے
وہ تو صرف نیکی کی، رسوائی بیچتا ہے
کاروبار کو عبادت بناتا ہے
اس نے ہر رشتہ میں، بینائی بیچتا ہے

*** غزل 'رتن'، دلوں کا ***

رتن، نہ صرف لوہے کا نام ہے
بلکہ دلوں میں جو بسے، وہ کام ہے
تو صوفی، ادب، خدمت، سچائی
پہلے میں پچھتا احترام ہے
دولت پہ نہیں ناز اس کو
وہ تو صرف اس اثبات کا پیام ہے
شاعرہ: ثانیہ صادق شیخ

رتن ٹاٹا پر "آ آردو اشعار

۱:- نہ دولت پہ ناز، نہ شہرت کا غرور،
رتن ٹاٹا کا نظر ہے بے حد مشہور۔

۲:- نہ دولت نہ کاروبار کہ عبادت بنایا اُس نے،
اسانیت کا درس سکھایا اُس نے۔

۳:- سنا ہے خاموشی میں بات کر تلے،
رتن دلوں کے بیچ میں راز کرتا ہے۔

۷:- ہر فقیہوں کو عزت دی اُس نے،
امیری میں بھی عاجزی کی حد دی اُس نے۔

۵:- وہ جو کرسی پہ بیٹھا، دل میں اُترا،
رتن ٹاٹا سا شخص نہ جی نظر آیا۔

۶:- پیسے نہیں، دل جینے میں یقین تھا،
ہر نفع سے بچھلے اسانیت کا نگین تھا۔

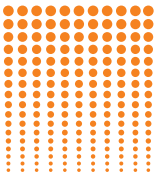
۷:- نہ کوئی ٹی وی شہ، نہ شان و شوکت،
رتن کی مثال ہے سادگی اور حکمت۔

۸:- جہاں رالچ عام، وہاں وہ خاص ہے،
رتن ٹاٹا، ہر دل میں ایک احساس ہے۔

۹:- زام ہے اُس کا مگر کام خاموشی کا،
جراغ ہے وہ روشنی کا، خوشبو وستی کا۔

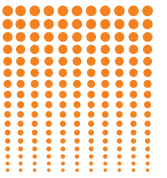
۱۰:- خدمت کا جو پتہ پوچھو، رتن کا نام لے،
جو عظمت کا پتہ پوچھو، ٹاٹا کا کام لے۔

مصنفہ: ثانیہ صادق شیخ

نظم: عظمت کی پہچان

دشمن چہ، خواب کو تغیر ہے
 وہ چراغِ علم و تربیت ہے
 سادگی میں عظمتوں کا رنگ ہے
 خاموشی میں ایک صدائوں کا شک ہے
 کاروبار کا عبادت گاہ بنادے
 نام بھارت کا جو دنیا میں جگادے
 بنائی تیرے غریبوں کی سوا دی
 یہ ہے خدمت، یہ ہے اس کی وفاداری
 شہر یدے جگو (ایلیٹڈ) کو نام
 پرنے آیا بھی تیرے کا گمان اس کو
 نہ جائیداد کا ثمن، نہ محلوں کا نشان
 ۵۹ بس اپنے غریب کی دعا میں یہاں
 دیا تعلیم کو سہارا، غریبوں کو دھماں
 پس پے رتن، یہ ہے بھارت کی شان
 نہ سونا، نہ چاندی، نہ کوئی ہیرے
 رتن ٹاٹا جیسے لوں بھی اعلیٰ ہیروں کا پیار

غزل - رتن ٹاٹا کے نام

نہ تاج چاہا، نہ تخت و نگینہ
بس قوم کی خدمت بننے پر سفینہ -

سمل و سادہ، نظر میں وقار،
پھر بھی جمہکتا نہیں پر وقار -

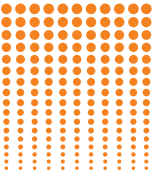
دولت نہیں پر غرور و انجام
خدمت ہی انا و اچھا اصل پیام
جہاں میں جتنی بھی یوں مدراقتیں،
دشمن سا کردار کسم ہی ملے ہیں -

وفا کا پیکر، سخا و انشان،
لہر دل میں بہتا ہے انا و احسان -

نہ شہرت کی ٹھنڈا، نہ نام کا شور،
سجائے سر روشن پران کا طور -

چُپ چاپ جیتے چُپ چاپ رہیں،
یوں روشنی کی مثال بنیں -

زانہ سادیق شیخ

اردو ہے میرا نام

اردو ہے میرا نام میں خسرو کی پہیلی
 میں میر کی ہمراز ہوں غالب کی سہیلی
 دکن کے ولی نے مجھے گودی میں کھلایا
 سودا کے قحیدوں نے میرا حسن بڑھایا
 ہے میر کی عظمت کہ مجھے چلنا سکھایا
 میں داغ کے آنگن میں کھلی، بن کے چھیلی
 غالب نے بلندی کا سفر مجھ کو سکھایا
 حالی نے مروت کا سبق یاد دلایا
 اقبال نے ائینہ حق مجھ کو دکھایا
 مومن نے سجا ئی میرے خوابوں کی حویلی
 میرے ذوق کی عظمت کہ دیئے مجھ کو سہارے
 چکبست کی الفت نے میرے خوب سوارے
 فانی نے سجائے میرے پلوں کے ستارے
 اکبر نے رچائی میری بے رنگ ہتھیلی

نام : شانیہ عروج

جماعت : IIIrd B.Sc

[illegible]

Ratan Tata information System

► **Ku. Bhakti Nareshrao Wankhade**

B.Sc.1

Ratan Tata (born December 28, 1937, died October 9, 2024) was a prominent Indian businessman and philanthropist, Known for his leadership as the former chairman of the Tata Group, a global conglomerate. He transformed the group into a global power house, expanding his revenue and diversifying into various Sectors.

Ratan Tata's life and legacy:

Early Life and Education:

Born in Mumbai (then Bombay) to Naval Tata and Sooni Commissariat. His parents Separated when he was 10, and he was raised by his grandmother, Navajbai Tata. He studied architecture at Cornell University, graduating in 1962. He also completed an advanced management program at Harvard Business School in 1975.

Career:

Joined the Tata Group In 1962, starting on the shop floor of Tata Steel. Became the chairman of Tata Sons in 1991, Succeeding J.R.D. Tata. Led the Tata Group through & period of significant growth and expansion, both domestically and internationally. His tenure Saw the Tata Group, acquire companies like Tetley, Jaguar Land Rover, and Corus. He retired as Chairman of Tata Sons in 2010, but briefly Served as interim Chairman again in 2016-17.

Philanthropy and Social Work:

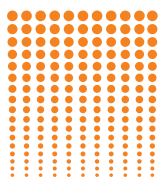
Known for his philanthropic activities and commitment to Social Causes. He was the chairman of the Ratan Tata Trust and the Sir Dorabji Tata Trust, two of India's largest private - Sector-promoted philanthropic trusts. He nitrated the Tata-Cornell institute for Agriculture and Nutrition, focusing on improving food systems and nutrition in India. He also involved in Various other charitable initiatives, including those related to Education, healthcare, and rural development.

Contributions to Education:

He Supported Various educational institutions and initiatives including the Tata Centre for Technology and Design at MIT, and the Tata Hall at Harvard University.

Cancer Care:

Under his stewardship, the Tata Trusts introduced the Cancer Care Programme, expanding the Trusts' efforts in Cancer care facilities and hospitals in India.

Small Animal Hospital:

He also envisioned and supported the establishment of a Specialized small Animal Hospital, reflecting his deep compassion for animals.

Awards and Recognition:

India's second-highest civilian award, in 2008. Received honorary doctorates from several prestigious institutions, including the London School of Economics, Awarded the Padma vibhushan, Cambridge University, and Bombay. He was also appointed Knight Grand Cross of the Most Excellent order of the British Empire.

Endowment Grants:

The Sir Ratan Tata Trust has also developed and used endowments to sustain mission-driven institutions that influence positive change in society.

Life and Times of Ratan Tata -

- 1937 - Ratan Tata is born to Sooni and Naval Tata.
- 1961 - Rejected IBM's offer-started with handling a blast furnace at Tata Steel.
- 1962 - Awarded bachelor of architecture degree.
 - Joins the Tata group as an assistant.
- 1974 - Joins the board of Tata Sons as a director.
- 1981 - Appointed Chairman of Tata Industries: begins the progress of transforming it into a promoter of high-technology businesses.
- 1986 - Serves as Chairman of Air India (1986-1989).
- 1991 - Takes over from JRD Tata as chairman of Tata sons and Chairman of the Tata trusts on March 25.
- 2000 - Receives Padma Bhushan. The growth and globalisation drive of the Tata group yathers pace.
 - Tata Rate acquisitions: Tetley, Caurus, Jaguar Land Rover, Brummer Mond, General Chemical Industrial Products and Daewoo.
- 2008 - Launches the Tata Nano.
 - Awarded the Padma Vibhushan.
- 2012 - Steps down as Chairman of Tata Sons in December after 50 years with the Tata group.
 - is appointed Chairman Emeritus of Tata Sons.
- 2022 - Air India back with Tata group after 69 years.
- 2024 - October 9, 2024 Ratan Tata passes away at the age of 86.

Being Human Foundation

► Ku. Astha J. Wankhade
B.Sc.3

Salman Khan is not just a famous Bollywood actor but also a kind-hearted person known for his Social Work. His 'Being Human Foundation' helps the underprivileged, especially in healthcare and education. One of his notable contributions Was donating his bone marrow, which is a life-saving Bone marrow donation can help people Suffering from server diseases like Leukemia and by doing this Salman Khan set a great example. He has always encouraged people to help others in any way if possible. But a Being human is not just a brand movement of kindness. Being human foundations is a charitable organization started by Salman Khan in 2007 it focused on healthcare for the underprivileged education, and Social Welfare over the year it has grown into a Community of kindness, where people come together to help those in need.

Key initialives of Being human:-

Healthcare Support:

The foundation provides free medical treatment to poor families and has sponsored life-saving surgeries for many children.

Education for All :

It helps underprivileged students by providing scholarships, books, and better learning opportunities.

Employment & skill Development:

The organization runs training programs to help unemployed youth find Jobs and build a better future.

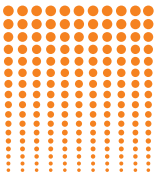
Bone marrow & Blood Donation Awarness:

Salman Khan himself has donated bone marrow and encourages. people to contribute to saving lives.

Disaster Relief and social welfare :

Being Humans has actively supported relief work during natural disasters Covid-19 and other crises.

Ratan Tata Material and Communication

Ku. Tanvi N. Todase ◀

B.Sc.1

Ratan Tata's influence spans a wide range of industries, with significant impact on both materials and communication.

Tata Steel:

Under his leadership, Tata Steel became a global Player, demonstrating a commitment to advanced materials and manufacturing. This includes the implementation of modern steel Production techniques. There is a strong emphasis on the use of material in a responsible way, and also in the uses of those materials to help in time of need, such as providing materials for relief efforts after natural disasters.

Tata Motors :

Tata Motors' focus on automotive engineering involves the use to diverse materials, from traditional steel to advanced composites. The pursuit of innovation in Vehicle design and manufacturing reflects a dedication to improving material efficiency and Performance.

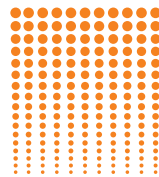
General material influence:

Tata group companies have been involved in the implementation of sensor technology into many different material Products, to increase Safety, and efficiency.

Communication :

Tata communication:-Ratan Tata played a crucial role in the expansion of Tata communications, which significantly contributed to India's telecommunications infrastructure. His vision helped bridge, the digital divide, Making communication more accessible, Particularly areas. In a sence, Ratan Tata's impact on materials and communication stems from a combination of strategical business decisions and a commitment to ethical and responsible Practices.

Women Empowerment : The Pillar of Tomorrow

► **Ku. Vaishnavi K. Kadu**

B.Sc.3

Women are the backbone of every Society. Empowering them is not just about giving equal opportunities, It is about building stronger, more balanced world empowerment means giving women the confidence, resources, and freedom to make their own choices. It is about ensuring they have equal access to education, health care, and employment, when a women is empowered. her family, community, and the entire nation move forward. A women plays many roles in her life. she is a loving daughter, a caring sister, a supportive wife, and a nurturing mother. Now Today, women are excelling in every field, Science, Education, Sports, Politics or Business. From Kalpana Chawla reaching for the stars to Malala Yousafzais fighting for girls education Mother Teresa, Indira Gandhi, Raj-mata Jijau, Ramabai, Rani Lakshmibai. women empowerment is the process of giving women the freedom to make their own choices and the confidence when you empower a woman, you empower a generation. Let us support women and make them the true pillars of tomorrow. Educate a man, and you educate an individual, educate a woman, and you educate a nation.

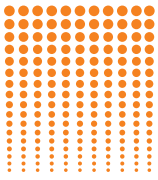
Struggle is Essential for Success

► **Ku. Aastha N. Ganjare**

B.Sc 2

Success is one of the most important goal in a person's life. Everyone desires to be successful in their chosen field. However, success is never achieved easily. Behind every success story lies hard work, consistency and struggle. That is why it is rightly said "struggle is essential for success". If someone gains success without struggle, they may never truly understand its value. Struggle means having the strength to move forward even after facing failure. To overcome obstacles in the path of fulfilling a dream is what real struggle means. It is this struggle that inspires us to keep going with determination, perseverance and confidence.

Looking at history, many great leaders, scientists, athletes, and social reformers achieved success only after going through immense struggle. Dr. Babasaheb Ambedkar pursued education and excellence despite extremely adverse conditions and became the Principal architect of the Indian constitution. Sachin Tendulkar reached the heights of Cricket through intense, dedication from a young age. Kalpana Chawla, the Indian-origin astronaut, also fulfilled her dream by overcoming countless challenges. Struggle shows us the true face of life. It makes us stronger and wiser.

Ratan Tata: A visionary Leader and Philanthropist

► **Ku. Pratiksha Korade**

B.Sc.3

Ratan Naval Tata, born on December 28, 1937, is an India businessman, investore, and philanthropist. He is best known for his fole as the chairman of the Tata group India's largest conglomerate, from 1991 to 2012. During his tenure, Tata transformed the geaip into a global powerhouse, while also clemonstrating a strong commitment to corporate social responsibility and philanthropy.

Early life and Education:

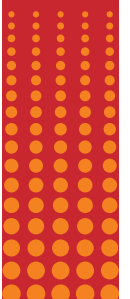
Ratan Tata was born in Bombay (now Mumbai) to Naval Tata and sconoo Tata. His parents were part of the Parsi community, and his family was deeply involved in the Tata Group. Ratan's great-grandfather, Jamsetji Tata, had founded the Tata Group in 1868. Ratan Tata received his early education at the compian school in Mumbai and later attended the Cathedral and John Cannan school. He then went on to study architecture at Cornell University in the United States, graduating in 1962.

Career:

Ratan Tata began his career in the Tata Group in 1962, working the shup -Floor at Tata steel. In 1981, he was appointed the chairman of Tata Industries. In 1991, Ratan Tata took over as the Chairman of the Tata group, succeeding J.R.D. Jata. During his tenure, he implemented a series of reforms cumed at modernizing the group and increasing its global competitiveness. Tata Unders Ratan Tata's leadership, the Group made several strategic acquisitions. Including the purchase of Tetly Tea in 2000, Corus Steel in 2007. and Jaguar Land Rover in 2008. These acquisitions helped transform the Tata Group into global powerhouse, with operations over 100 countries.

Philanthropy and Corporate Social Responsibility :

Ratan Tata is deeply committed to philan-thropy and corporate Social responsibililty. During his tenure as Chairman, the Tata Group invested heavily in vcrsionis social and enviromental initiatives. One of the most notable initiatives launched by Ratan Tata was the Tata Nano, a low-cost Car, designed to provide affordable transportation to millions of Indians. The Tata Nano was launched in 2009 and was priced at around Rs. 1 lakh. Ratan Tata has also been a strong support of education and healthcare initiation. The Tata group has established several institutions including the Tata Institute of Fundamental Research, The Tata Memorial Hospital and Tata Institute of social Sciences.

Awards and Recognition :

Ratan Tata has received numerous awards. and honours fue his contributions to business philanthropy, and society. Some of his notable awards include. Padma vibhushan (2008). Padma Bhushan (2000) Honorary Knight Commander of the order of the British Empire (2009), Lifetime Achivement Award of the 2012. CRUBC-TUIB India Business Leader.

Awards :

Ratan Tata is a visionary leader and philanthropist : who has made a profound Impact on Indian business and Society During his tenure as chairmam of the Tata Group, he transformed the company into global powerhouse, while also demonstrationer a strong commitment to corporate social responsibility and philanthropy. Through his various initiatives-and philanthropic efforts, Ratan Tata has improve the lives of millions of people around the world. He remains an inspiration to business leaders, entrepressures and individuals. around the world, and his legacy will continue to be felt for generations to come.

Gender Equality in Modern Society

► **Ku. Laxmi Morbade**

B.Sc.3

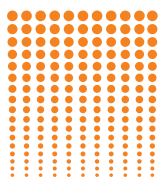
Gender equality, the principle of equal rights and opportunities for all gender, is Crucial FOE societal progress and well being. While progress has been made in Becognizing and addressing gender disparities, significant challenges remain in areas like economic participation, Political representation, and Social norms. Achieving full gender equality Eequises a multi-faceted approach, including legal reforms, educational initiatives, and Shifts in Sociatal attitudes to create a more Just and inclusive world for everyone.

The importance of Gender Equality:

Human Rights: Gender equality is a Fundamental human rights, ensuring that everyone has the opportunity to teach their full Potential without Facing discrimination or bias on their gender.

Economic Growth: Studies show that societies with greater gender equality experience higher level of economic growth and development, as women's participation in the workforce and leaderships roles increases Productivity and innovation.

Women Empowerment in Rural India

Ku. Akanksha ◀

B.Sc.1

In rural India, many important characteristics, such as equity and inclusiveness have been ignored for many decades (Mosse, 2018) even though the women constitute nearly half Population in India. They are often excluded from local participation and public representation (Kumar Dhamiji & Dhamija, 2016).

The Indian constitution provides for the principle of gender equality in its preamble, and women's equality is provided as a fundamental right. The constitution places obligations on the State to foster the same as part of its fundamental duty and to provide definitive direction through well-thought-out Policies and directions.

However, this is still a long way to go even after more than seventy years of independence. Each day, the media is full of stories of atrocities against women. These issues are concentrated more in areas and Communities that still accept the age-old concept of male superiority. The social and economic structure in rural India indeed has not changed much over the years under employment, Casteism, and lack of education have a major role to play in the marginalization of women, particularly in rural areas.

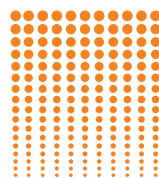
The gender disparity especially in rural India, is a glaring and grim reminder of the still important problem of gender discrimination. Women still have issues concerning financial exclusion and the lack of education opportunities, medical care, Sanitation facilities and more.

To address the issue of women's equality and uplift their social status, the Government of India has made concerted effort by way of Laws, Plans and programs in various spheres, with the realization that focus from welfare to development. The National policy laid out the following goals and women empowerment objectives for 2001.

- 1) Creating an environment through positive economic and social policies for the full development of women to enable them to realize their full potential.
- 2) The de jure and de facto enjoyment of all human rights and fundamental freedom by women an equal basis with men in all spheres. political, economic, Social cultural and civil.
- 3) Equal access to participation and decision making of women in the social, political, and economic life of the nation.
- 4) Changing social attitudes and community parties. Be active participation, and involvement of both men and women.
- 5) Mainstreaming a gender perspective in the development process.

To train women representatives in the village of Nuh, SM Sehgal, foundation undertook training exercise for more than 400 elected representatives from twenty Villages different Village level institutions including the gram Panchayat, School management Committee (SMC), village health and Sanitation committee (VHSNC) and Anganwadi. The representatives were, trained about the function of these institutions with a structured curriculum. The program encouraged these women representatives to take up leadership through collective action development of villages. The results have contributed significantly to talking local issues of the village level. In addition, at the village level. In addition a feeling of inclusion and self esteem was inculcated the first step in breaking the Patriarchal divide.

Ratan Tata Memorial Centre

► Ku. Pratiksha G. Korde

B.Sc.3

The Tata Memorial Centre (TMC) and the Tata Medical Centre (TMC) Kolkata, are two of the most well-known cancer institutes in India founded by the Tata Group, led by the visionary Ratan Tata.

Tata Memorial Centre (TMC), Mumbai : Established in 1941, the Tata Memorial Centre is a comprehensive cancer care centre located in Mumbai India. It is one of the largest and most famous research centers expected Cancer treatment the country. TMC is a grant-in-aid institution under the Department of India of Atomic Energy, Government of India.

Tata Medical Centre (TMC), Kolkata : The Tata Medical centre, Kolkata, was established in 2011 with a vision to Provide comprehensive cancer care to patients. in Eastern India The centre is equipped with state-of-the art facilities and a team of experienced oncologists surgeons and other healthcare Professionals.

Ratan Tata's contribution - Ratan Tata, the former Chairman of the Tata Group has been instrumental in promoting cancer case and research in India under his leadership the Tata Group has made significant contributions, development of infrastructure Cancer treatment and research in the country.

Key features of the Tata Memorial centre and Tata Medical centre-

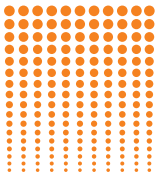
1. Comprehensive Cancer care: Both centres Provide comprehensive cancer care including diagnosis, treatment, and follow-up care.
2. State-of-the-art facilities: The centres are equipped with modern facilities, including advanced diagnostic equipment, operation theaters, and patient care amenities
3. Experienced teams: The centers have a team of experienced oncologists surgeons, Radiologists, and other healthcare Professionals,
4. Research and development: The centers are involved in cancer research and development, with a focus on finding new and innovative treatments for cancer.
5. Affordability: The centers aim to Provide affordable cancer care to Patients, with a focus on making treatment accessible to all section of society.

Awards and recognition -

The Tata Memorial centre and Tata Medical centre have received numerous awards and recognition for their contributions to cancer and research some of the notable awards include.

1. National cancer centre accreditation: The Tata Memorial centre has been accredited as a National Cancer Centre by the Government of India.
2. NABH accreditation: The Tata Medical Centre, Kolkata, has been accredited by the National Accreditation Board for Hospitals and Healthcare Providers (NABH).
3. ISO certifications: Both centres have been certification by the international organization for Standardization (ISO) for their quality management systems.

The Tata Memorial Centre and Tata Medical Centre are two of the most respected cancer institutes in India, providing comprehensive Cancer care and Promoting cancer research and development Ratan Tata's vision and leadership have played a significant role in shaping the cancer care landscape in India.

Climate Change and Youth Responsibility

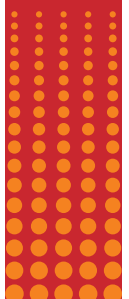
Ku. Parinita Nihatkar ◀

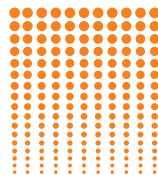
B.Sc.1

Climate change means sudden change in the environment on Earth. Changes taking place in the environment which we call climate change. Climate change means rapid changes in the environment due to rapid industrialization by humans. This change is one of the most pressing issues of our time, with far-reaching consequences for the environment, human health, and the economy. As the future Leaders citizens of the world, young people have a crucial role to play in addressing this global challenge. Climate change affects us all, but its impacts are disproportionately felt by vulnerable communities, including the poor children, and future generations, rising temperature Sea level rise and extreme weather events threaten food security, water availability and human settlements. These changes are having a devastating impact on ecosystems, biodiversity and human societies.

Young people have a unique opportunity to shape the future and mitigate the effects of climate change. By taking responsibility for their actions, young people can make a significant contribution to reducing greenhouse gas emissions, promoting sustainable development and protecting the environment. Some ways in which young people can take responsibility include:

- 1) Reducing Carbon Footprint: Young people can reduce their carbon footprint by using public transport, carpooling, or driving electric or hybrid vehicles.
- 2) Sustainable living:- People can adopt sustainable living practices such as reducing energy consumption using renewable energy sources.
- 3) Advocating for change: Young people can advocate for climate policies participate in activities and demand action from leaders.

Gender Equality in Modern Society.

► Ku. Aastha Wankhade
B.Sc.3

Importance of Gender equality :

Empowerment-

Gender equality empowers regardless of gender individuals. to reach their full potential.

Economic growth-

Gender equality can contribute to economic growth by Mixing the skills and talents of all individuals.

Social justice-

Gender equality promotes social justice by eliminating discrimination and ensuring equal opportunities.

Challenges :

Stereotypes and Bias:-

Gender stereotypes and biases persist influencing opportunities and treatment.

Pay Gap:

Women often face pay gaps securing less than men for similar work.

Under Representation:-

Women are under representation in leadership positions, politics, and certain industries,

Progress:

Increased Awareness :-

Growing awareness about gender equality has led to increased Advocacy and action.

Legislative Changes:

Laws and policies promoting gender equality have been implemented in many countries.

Education and opportunities:-

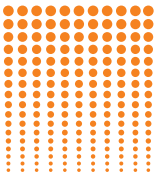
More women are accessing education and career opportunities.

Ways to promote gender equality.

- Education and Awareness: Educate individuals about the importance of gender equality.
- Policy changes: Implement policies promoting equal pay, opportunities and treatment.
- Empowerment programs: Support programs empowering women and girls.
- Encourage Diversity: Foster diverse and inclusive workplaces.

Conclusion.

Achieving gender equality requires ongoing efforts to address challenges and promote equal opportunities. By working together we can create an equitable society.

AI: A Boon or a Threat to Humanity?

Ku. Aastha Wankhade ◀

B.Sc.3

Artificial intelligence (AI) presents a complex duality : a powerful tool with the potential for immense good, but also carrying the risk of significant harm. AI can revolutionize various sectors, boosting efficiency and productivity but it also raises concerns about job displacement, ethical concerns and bias, and the potential for misuse.

Boon:

Efficiency and productivity: AI can automate repetitive tasks increasing productivity and efficiency in various industries.

Healthcare: AI can help diagnose diseases, develop personalized treatment plans and improve patient outcomes.

Accessibility: AI powered tools can improve accessibility for people with disabilities.

Threat:-

Job Displacement:- AI may displace certain jobs, potentially leading to unemployment.

Security Risks :- AI systems can be vulnerable to cyber attacks, compromising sensitive information.

Loss of Human Touch :- Over-reliance on AI may lead to less interaction and empathy.

Bias and Discrimination : AI Systems can perpetuate biases and discrimination if trained on biased data.

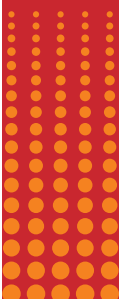
The future:

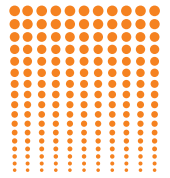
Responsible AI Development : Developers must prioritize responsible AI development, ensuring systems are transparent, fair, and secure.

Regulation: Governments and organizations must establish regulation to govern AI development and deployment.

Education and Awareness: Educating the public about AI's benefits and risks is potentially crucial.

Ultimately, AI's impact on humanity depends on how we choose to develop and utilize it. By prioritizing responsible development, regulation, and education we can harness AI's potential while minimizing its risks.

Ratan Tata Energy Engineering

► Ku. Bhakti G. Suryawanshi
B.Sc.1

Ratan Tata, the former chairman of Tata Group, has played a significant role in India's energy sector, particularly in renewable energy, Sustainable development, and innovation under his leadership, Tata power and other Tata enterprises have made major advancements in energy engineering.

1. Expansion of Tata power: India's Energy Leader founded in 1915, Tata power is one of India's oldest power Companies under Ratan Tata's leadership, it expanded into hydropowers, thermal, wind, and Solar energy, making it a key player in India's energy transformation.

Key Milestones under Ratan Tata: Become India's largest private sector power company - Expanded electricity generation capacity beyond 14 GW (gigawatts). Developed clean energy solutions, reducing dependence on fossil fuels.

2. Renewable Energy and sustainability Initiatives -

Ratan Tata focused on green energy long before it became a global priority. His vision led Tata power to invest heavily in renewable energy Sources such as:

A) Solar Power Expansion

Tata Power Solar Systems became India's largest Solar energy provider.

Developed India's largest Solar rooftop project (Delhi, 2017).

Built one of the world's largest solar farms in Tamil Nadu (2016, 648 Mw capacity).

(B) wind Energy Investments -

Tata power set up wind farms across India with a total capacity exceeding 1.2 GW. Focused on offshore wind energy research for India's coastal regions.

C) Hydropower and waste-to-Energy project -

Expanded Tata power's hydropower projects to remote areas.

Invested in waste-to-energy technology, turning municipal waste into electricity.

D) Tata power's 100% Renewable Goal -

Set an ambitious goal to achieve 100% clean energy by 2045. Committed to phasing out coal-based power plants and switching to sustainable sources.

3. Ultra Mega Power Projects (UMPPS) -

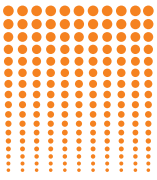
Transforming India's power Grid Ratan Tata played a major role in India's ultra mega power projects (umppa), designed to generate 4,000 mw per plant using advanced technology.

Key umpp projects under Tata: Mundra Umpp (Gujarat, 4,000mw)-India's first Supercritical power plant, improving efficiency and reducing carbon emissions.

Helped bridge the electricity gap in rural and urban India.

4. Electric Vehicles and Energy Storage Innovation -

Understanding the future of electric mobility, Ratan Tata led Tata Motors to pioneer India's electric vehicle (Ev) revolution.

EV and Battery Storage Breakthroughs:

Tata Nexon FV-India's best-selling electric Car EV charging stations- Tata power set up thousands of EV charging stations across India.

Battery Storage Technology - Investments in Lithium-ion battery R&D to improve energy storage.

5. Smart Grids and Rural Electrification-

Ratan Tata recognized the importance of energy accessibility for India's rural communities.

Major Initiatives:

Microgrids & smart Grids - Tata power launched solar microgrids to provide electricity to remote villages.

Affordable Solar Home Systems partnered with startups to bring low-cost solar solutions to rural households.

Tata power-DOL (Delhi) - Developed smart grid technology to improve efficiency in urban energy distribution.

6. Global Leadership and Collaborations :

Under Ratan Tata Tata power collaborated with international energy leaders like: Tesla (for battery technology research). Siemens & GE (for wind and hydroelectric advancements).

World Bank & IFC (for sustainable energy financing in developing nations).

7. Awards and Recognitions for Energy Leadership.

Ratan Tata's contributions to energy innovation have been widely recognized.

Lifetime Achievement Award for Renewable Energy (2012).

Champion of sustainability by the UN Global Compact.

Tata power ranked among the world's top sustainable energy companies.

Legacy in Energy Engineering -

Ratan Tata's leadership has made Tata Group a global leader in energy sustainability, shaping India's transition towards renewable energy, electric mobility, and smart energy solutions. His visionary approach continues to influence future energy policies and innovations.

POLLUTION

► **Ku. Shreeya A. Wathodkar**
B.Sc.2

Pollution is the introduction of harmful substances or activities into the environment affecting Air, Water, Soil and Living organisms. It stems from industrial Waste vehicle emissions, deforestation and plastic usage posing serious threat to health and ecosystem. Being aware of pollution is quite mandatory for all the students these days. To become a responsible citizen of the world for future generations, every child should know how human activities are leaving an impact on the environment and Nature.

What is pollution?

Pollution sepsis is the presence of contaminants in the natural environment that causes harm and damage and therefore leads to adverse changes.

Types of Pollution: There are mainly three kinds of pollution.

- 1) Air pollution
- 2) Water pollution
- 3) Soil pollution.

Air pollution -

Air pollution occurs due to the presence of harmful gases and substances in the air. It is due to vehicle emission dust and dirt, poisonous gases from the factories etc.

Water pollution-

Water pollution happens when toxic substances get mixed in various Water bodies such as Lakes, Oceans, rivers etc.

Soil pollution-

Soil pollution depicts the contamination of soil due to the presence of toxic substances due to Excessive use of Fertilisers and pesticides. Deforestation, industrial waste etc. To maintain the soil's fertility. the government must limit the usage to to fertilizers plant more trees. and plant more trees.

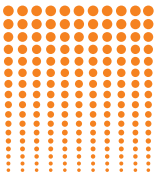
Effect of pollution on Human health :

Pollution significantly impacts human health, leading to various diseases caused by Air, Water and Soil degradation.

Effective Methods to Reduce pollution

Reducing Air pollution, Reducing Water pollution, Reducing soil pollution.

Ratan Tata Employees

Ku. Shreya P. Sawant ◀

B.Sc.3

Ratan Tata, the former chairman of Tata Group, is known for his humility, generosity, and deep concern for his employees. There are many stories about how he has positively impacted the lives of Tata employees? Here a few inspring ones-

1) The 26/11 Taj Hotel Attack and His Response during the 2008 terrorist attack on the Taj Mahal palace Hotel (owned by Tata), Ratan Fata personally visited the families of employees who lost their lives. He ensured their financial security by offering lifelong support, education for their children, and medical care, He also set up a compansation fund for not only employees but also street vendors and other affected individuals near the hotel.

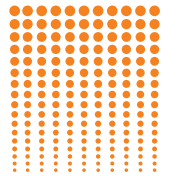
2) The Tata Nano Employee Reward- When Tata launched the Nano the world's cheapest car, Ratan Tata ensured that some of the first cars were motors employees. gifted to Joyal Tata as a token of appreciation for their dedication to the project.

3) Helping an Employee's Family - A Tata employee's daughter was struggling with a severe medical condition and needed treatment. when Ratan Tata came to known and ensured that covered the entire cost of the treatment. about it he personally inversed the company.

4) No mass Layoffs During Crisis - Unlike many corporations that resort to mass layoffs during financial downturns, Ratan Tata has always priotized employee's well-being. Qusing the 2008 recession, instred of firing workers, Tata Group retrained and reassigned employees to different roles within the company.

5) His Bond with Tata Steel Employees - At Tata steel, it is said that Ratan Tata would often visit factory workers without Prior notice, personally checking Well-being He as much as of respect Valued blue on their Collar employees executives, rainforcing and equality. A culture Ratan Tata's leadership has always been about People first, making him respected globally. business one of the most leadership in India and globally.

Ratan Tata Early Life and Education

► **Ku. Astha J. Wankhade**
B.Sc.II

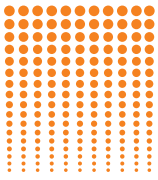

Ratan Tata (DOB 1937) is the adoptive great-grandson of Tata Group Founder Jamsetji Tata. His father, Naval Tata, had been adopted from the family of a distant relative by Jamsetji's Childless Younger Son, also named Ratan Tata, and his Wife Navajbai. Tata's Parents (Naval and his first Wife Sooni) Separated in the mid 1940s when Ratan Was seven and his Younger brother Jimmy was five years old. Both he and his brother were raised by their grandmother Lady Navajbai. Ratan Tata is currently the Chairman of Tata Sons, Tata Motors and Tata Steel. He is also the chairman of the two main Tata trusts-Sir Dorabji Tata and Allied Trusts and Sir Ratan Tata Trust which together hold 66% of Shares in the group holding Company Tata Sons. Ratan Tata has Served in various Capacities in organisations in India and abroad. He is a member of the Prime Minister's Council on Trade and Industry. He is on the board of governors of the East-West Center, the advisory board of R&D's Center for Asia Pacific Policy and on the Programme board of the Bill & Melinda Gates Foundation's India AIDS initiative.

Ratan Tata's foreign affiliations include membership of the international advisory boards. of the Mitsubishi Corporation, the American International Group, JP Morgan Chase and Bouz Allen Hamilton. He is also a member of the board of trustees of the R&D Corporation, University of Southern. He also Serves as California and Cornell University. a board member South Africa's International Investment Council and is a member of the Asia-Pacific advisory Committee for the New York Stock Exchange he received the Padma Bhushan in 2000 and Padma Vibhushan in 2008 and Lifetime Achievement Award awarded by Rockefeller foundation in 2012. Knighthood was Conferred upon him in 2009 with the Second highest knighthood award-the knight Commander of the order of the British Empire (K.B.E.).

Although Tata Said he has no Personal icons Personal Credo that he Persistently returns to is the need for a level Playing field 'My dream India' is where every Indian has Opportunity to shine on an equal merit. In a Country like ours. You have to try to live and lead by example, not flaunt Your Wealth and Prominence.

Artificial Intelligence (AI)

Ku. Kaweri Gajbhiye ◀
B.Sc.3

Artificial Intelligence (AI) is a branch of Computer Science that aims to build machines capable of performing tasks that require human intelligence. AI is the future of innovative technology.

The term of AI was first coined by John McCarthy (known as the Father of AI) in 1956. In 1950, A research paper of AI related was published by Alon Turing with AI, machine can have human based skills like thinking, reasoning, problem solving. AI providing us solutions for complex tasks. Based on capabilities, AI can be divided into narrow AI, General AI, Strong AI based on functionalities. AI can be divided into reactive machines, limited memory, theory of mind and self awareness. Now a days, AI is widely used in gaming, robotics, healthcare sector, agriculture, E-Commerce, Social media, Digital Computer Vision.

However, the day to day development and innovation making human life easier. But many people thinking of its as a risky technology as it will be dangerous for Humanity. AI can bring unemployment, rises ethical concerns, security. One of the most significant is the potential for job displacement as AI Powered automation replaces human workers in various industries. This necessitates proactive measures to reskill and upskill the workforce to adopt to the changing job market.

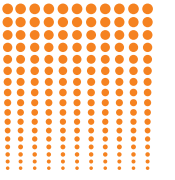
Advantages of Artificial Intelligence -

- Reducing Human Error - By processing data and making decisions, AI minimizes human mistakes.
- Smart Decision Making - AI technology can coordinate data delivery, analyze trends, develop data consistency, provide forecasts, and quantify uncertainties to make the best decisions for the company.
- Automate repetitive tasks - It can automate laborious and repetitive tasks like data.
- Innovation - Another importance advantage of AI is the scope for innovation.

प्राध्यापकांचे लेख

श्री रुक्मिणी देवीचे माहेरघर.... श्री क्षेत्र कोंडण्यपूर

► सुनील आंबटकर

प्रयोगशाळा सहाय्यक,

राजर्षी शाहू विज्ञान महाविद्यालय, चांदूर रेल्वे

वर्धा नदीच्या काठावर वसलेले अमरावती जिल्ह्यातील एक छोटसं गाव म्हणजे कोंडण्यपूर. गाव छोटस आहे पण अध्यात्मिक दृष्ट्या या गावाचे फार महत्त्व आहे ते म्हणजे साक्षात भगवंत परमेश्वर ज्यांना आपण मानतो ते म्हणजे मथुरेचे द्वारकेचे श्रीकृष्ण. द्वापार युगामध्ये भीमक नावाचे कोंडण्यपूर क्षेत्राचे राजे होते त्यांना एक मुलगा नामे रुक्मि व एक मुलगी नामे रुक्मिणी असे होते. राजा भिमक व मुलगा रुक्मिने माता रुक्मिणीचे लग्न श्री शिशुपाल यांच्याशी करण्याचे ठरविले होते. तशी तयारी सुद्धा सुरू झाली. पण माता रुक्मिणींना ते पसंत नव्हते.

माता रुक्मिणी यांच्या मनामध्ये श्रीकृष्ण आपले वर व्हावे ही मनोमन इच्छा होती. म्हणून मातारुक्मिणीने श्रीकृष्णाला पत्रिका लिहून लग्ना विषयी मजकूर कळवून तात्काळ दुता करवी सांगावा धाडला. श्रीकृष्णाने पत्रिका पाहून लगेच श्री क्षेत्र कोंडण्यपूर कडे येण्यास निघाले.

भगवान श्रीकृष्ण कोंडण्यपूर येण्यास निघाले हे मातेला कळले आणि भेटण्याचे स्थळ ठरविण्यात आले. ते म्हणजे कोंडण्यपूरमधील टेकडीवर असलेले श्री अंबिका देवीचे मंदिर. राजवाडा मध्ये लग्नाची तयारी सुरू असताना माता रुक्मिणी श्री अंबिकेच्या दर्शनाला जाते आणि तिथेच भगवान श्रीकृष्णाची वाट पाहू लागते काही वेळातच श्रीकृष्णा तिथे येतात आणि भेटताच क्षणी त्यांनी एकमेकांना पुष्पहार घालून श्री अंबिकेच्या साक्षीने लग्न करतात. मंदिराच्या बाहेर शिशुपालाने सैन्य उभे केले होते म्हणून भगवान श्रीकृष्ण व माता रुक्मिणीने मंदिराच्या खिडकीद्वारे भुयारी मार्गद्वारे तेथून निघाले अशा प्रकारच्या विवाहाला रुक्मिणी हरण असे म्हटले जाते.

काही काळानंतर श्री संत सखाराम महाराजांनी कोंडण्यपूरचे राजे श्री भिमक यांचे जावई म्हणजे भगवान श्रीकृष्ण हे पंढरपूरचे विठ्ठल यांचेच रूप आहे म्हणून संत सखाराम महाराजांनी कोंडण्यपूर मध्ये वर्धा नदीच्या काठावर विठ्ठल रुक्मिणीचे मंदिर उभारले. तिथेच त्यांनी विठ्ठल व रुक्मिणीची सेवा केली म्हणून याला प्रति पंढरपूर सुद्धा म्हणतात. कालांतराने श्री संत सखाराम महाराजांची समाधी सुद्धा तिथेच झाली. श्री विठ्ठलाचे भक्त म्हणजे वारकरी संप्रदाय या सांप्रदायांमध्ये एकादशीला, कार्तिक मासामध्ये, आषाढीमासामध्ये, अधिक मासामध्ये मंदिरामध्ये भाविकांची दर्शनासाठी खूप गर्दी असते तसेच कार्तिक मासामध्ये भव्य यात्रा सुद्धा भरते तसेच अधिक मासामध्ये वर्धा नदीमध्ये स्नानासाठी भक्तांची मोठी गर्दी होते तिथे नदीपात्रामध्ये स्नान करून आपण पवित्र झाल्याचं त्यांना अनुभव येतो. अनेक खेडेगावावरून पालखी दिंड्या तेथे उत्सवाला येतात. मंदिरामध्ये भजन कीर्तन महाप्रसाद केला जातो. तसेच या कोंडण्यपूर मध्ये नल दमयंती यांचा सुद्धा विवाह झाला होता असे लिखित मिळते. या क्षेत्रामध्ये बऱ्याच ऋषीमुनींनी तपश्चर्या केले असे सुद्धा दिसून येते. कोंडण्यपूरला विविध परंपरेचे मंदिरे आढळून येतात. आम्हा विदर्भ वासियांसाठी कोंडण्यपूर म्हणजे साक्षात पंढरपूर आहे. जे आत्मिक सुख पंढरपूरच्या विठ्ठलाचे दर्शन घेतल्यावर मिळते तेच आत्मिक सुख येथील विठ्ठल रुक्मिणीचे दर्शन घेतल्यावर मिळते. तरी सर्वांना विनंती की श्री क्षेत्र कोंडण्यपूर ला एक वेळ अवश्य जाऊन विठ्ठल रुक्मिणीचे दर्शन घ्यावे तेथील निसर्गरम्य वातावरणाचा आस्वाद घ्यावा.

कर्तृत्वाची ढाल ती नारी मशाल

प्रा. ममता पळसपगार ◀

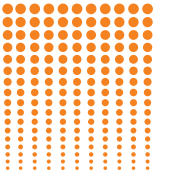
सहाय्यक प्राध्यापक, गणित विभाग

महिला सक्षमीकरण या विशेष भागात लिहीत असताना असच एकदा फावल्या वेळात घरी सर्वासोबत गाणे ऐकत आणि पाहत असताना सध्याच्या युवा पिढीला वेड लावणारे मराठी गीत आपलीच हवा आणि या गाण्याला आपल्या कलेतून योग्य ते न्याय देणारे मराठी सर्वसामान्य कलाकार, गाण्याचा आशय आणि त्याचे सर्वांकडून उत्तमरीत्या झालेले सादरीकरण पाहून मनाला एकदम विसाव्यागत आणि भिडल्यागत काही क्षणासाठी जाणवले आणि एक स्त्री म्हणून या गीतातील मनाला भिडणारा मुख्य गाभा म्हणजे खालील ओळी

बाई ही शिवबाची तलवार, बाई हा दुर्गेचा अवतार,
बाई हा मायेचा श्रृंगार, बाई ही रणरागिणी हुशार ग.
माझी माय पेटू वे आसमंत हे सारं,
आग बन तू आता, येऊ देत कितीही वादळ वार,
क्रांती घडू दे आता, क्रांती घडू दे आता,

ह्या ओळी आजच्या संपूर्ण महिला वर्गाच्या सळसळत्या रक्ताला आव्हान करतात की चल उठ आणि लढा दे आपल्या हक्कांकरिता आणि आवश्यक तो बदल घडवून आणण्याकरिता, अबला अबला नारी म्हणून किती दिवस घुटमळून राहणार, सबळ नारी घडण्याकरिता आपल्या विचारांना सकारात्मकतेचे खतपाणी घाल आणि आपली दिशाधारक स्वतः हो. याची आज गरज असल्यामुळे म्हणून अश्या उत्तेजित करणाऱ्या ह्या ओळी मुख्यतः इथे आवर्जून नमूद केल्या आहेत. क्रांती घडू दे आता याचा मुळात अर्थ सामाजिक विचारसरणीत बदल घडवून आणून पिढ्यानपिढ्या चालत आलेल्या अनिष्ट रुढी, परंपरा, चालीरीती ज्या आजच्या महिलेला आपला विकास घडवून आणण्यास रोखत आहेत त्या प्रक्रियेत आपल्याला क्रांती म्हणजेच बदल सर्वांच्या एकीने घडवून आणायचा आहे. सामाजिक बदल घडवून आणत असताना आजच्या महिलेने काळानुरूप स्वताम तसे बदल घडवून आणणे हि काळाची गरज आहे. नाहीतर काही तात्पुरत्या वेळाकरिता विविध गाण्यांच्या माध्यमातून किंवा एखाद्याच्या वक्तृव्यातून आपण नवीन काही करण्याच्या जोमात येतो, परंतु काही कालावधी उलटताच जैसे थे वैसे हा प्रकार पाहायला मिळतो.

राज्यस्तरीय पुरस्कार प्राप्त सुनील यावलीकर यांची पुस्तिका 'सरतं काही सोडू नये. यातील शेवटच्या भागातील वडिलांचे मुलीला मार्मिक पत्र वाचून अक्षरशः नकळत डोळ्यातून अश्रूच्या थेंबांची सांडणी गालावरून व्हायला तागली. एक सुंदर विचार, आवश्यक दिशा, परिस्थितीशी जुळवून घेण्याची कला आणि दूरदृष्टी एकंदरीत एका महिला सक्षमीकरणाकरिता आवश्यक कानमंत्र याचा समावेश या पुस्तिकेत करण्यात आला आहे. हा दाखला देण्यामागील उद्देश्य हाच की चार भिंतीच्या आतच आपलं विश्व समजणारी स्त्री जेव्हा या स्पर्धेच्या युगात पाऊल टाकते तेव्हा गिधळ्यांच्या विळख्यात अडकून तिच्या विचारांच्या सृजनतेला खुडून टाकायला येथील समाज आणि त्यांची संकुचित वृत्ती वहेकादायक ठरते. महिला सक्षमीकरणाचा आलेखाच्या माध्यमातून अभ्यास केला असता चित्र नक्कीच सुखकारकच आहे. आपली पूर्वीची अबला समजली जाणारी नारी आज चंद्रावर आपल्या पाऊलांचा ठसा उमटवून आली आहे एवढा स्वतःच्या आत्मविश्वासावर तिने विजय मिळवला आहे. महिला सृजनशिलतेचे प्रतीक असून आपल्या भारत देशाला अभिमानाने भारतमाता म्हणून संबोधले जाते.

आज महिला वेगवेगळ्या क्षेत्रात आपलं सर्वोत्कृष्ट कर्तृत्व गाजवीत आहे, येथील प्रत्येक महिलेत विशिष्ट कलांचं भंडार आहे आणि त्या कलांना वाव मिळणे ही आजची काळाची गरज आहे त्याकरिता आजच्या महिलेने पुढील घटकांना सामोरे जाणे अत्यंत गरजेचे आहे.

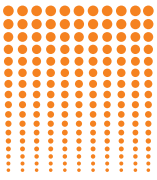
सुशिक्षित होणे, स्वतःवर विश्वास ठेवणे, प्रबळ आत्मविश्वास, नवीन आव्हान स्वीकारण्याची तयारी, घराबाहेरील जगाशी दोन हात करण्याची तयारी (दोन हात म्हणजेच युद्ध नव्हे तर जगाशी स्वतःला समरस करून घेणे), आपल्या कलांना वाव देण्याची तयारी कुटुंब आणि स्वतःचा छंद जोपासण्याची कला, लोकांना ओळखण्याची कला.

असे बरेच घटक आपण येथे नमूद करू शकतो. आज रोजी आई-मुलीतील नातं हे मैत्रिणीचं असणे गरजेचे आहे आणि सोबतच कुठलेही क्षेत्र असू देत कारण आजच्या भरकटत चाललेल्या युवा पिढीला योग्य ती दिशा त्यांच्या ठिकाणी स्वतःला ठेवूनच दिल्या जाऊ शकते यात मात्र शंका नाही. ज्ञानाचं असणारं अथांग भंडार त्यातून आजचा तरुण नेमकं काय उचलतो हे पण तेवढंच महत्वाचं. आजच्या तरुणीला मला इथे आवर्जून सांगायला आवडेल की, तू तुझ्या भिरभिरत्या डोळ्यांनी मोठ्या कुतूहलाने निसर्गाची विविध ऋतूंमधील विविध रूपं अनुभवली आहेस. अठराव्या वर्षाच्या वळणावर तुझी एक स्वतंत्र दृष्टी तयार झाली आहे, या जगाकडे पाहण्याची, म्हणजेच आता जबाबदारीनं घटनांचा अर्थ लावायच्या वळणावर तू येऊन पोहोचली आहेस. निसर्गानेच दिलेल्या सजग आणि चौकस नजरेने तुला आता या जगाकडे पाहावे लागणार आहे. आज सर्व दारे तुझ्यासाठी उघडी आहेत, कोणत्या करिअरचा दरवाजा उघडावा हे ठरवण्याचं स्वातंत्र्य तुलाच आहे.

आपल्या कर्तृत्वाची छाप म्हणजे आपल्या समाज प्रगतीचा आणि विचारातील बदलांचा रस्ता होय आणि तो रस्ता आपण स्वतः तयार करायचा की कायमचा बंद करायचा हे आपल्याच हातात आहे. आपल्या भारत देशाची धुरा एक महिला राष्ट्रपती यांच्या हातात आहे खरंच महिलेने ठरविल्यास ती उच्च अश्या कर्तृत्वाचं आणि यशाचं शिखर गाठू शकते.

धन्यवाद !

Ratan Tata : Success Story of Tata Group Legacy

Ms. B. G. Belsare ◀

Department of Computer Science

Ratan Tata – A prominent business tycoon, philanthropist and a luminary figure whose success story is an inspiration for generations. Tata Group is India's reputed multinational conglomerate founded in the year 1868. Its headquarters is in Mumbai and operates in various sectors such as automotive, steel, information technology, telecommunications etc. Mr. Ratan Tata was a chairman of Tata Group from the year 1990 to 2012 and interim chairman from October 2016 to February 2017. Mr. Ratan Tata is the man with visions right from the beginning of his career and his extra-ordinary skills has inspired generations across the World.

"Apart from values and ethics which I have tried to live by, the legacy I would like to leave behind is a very simple one – that I have always stood up for what I consider to be the right thing, and I have tried to be as fair and equitable as I could be." – Mr. Ratan Tata

Who is Mr. Ratan Tata?

Mr. Ratan Naval Tata is the son of Naval Tata who was adopted by Ratanji Tata son of Jamsetji Tata, the founder of the Tata Group. He graduated from the Cornell University College of Architecture with the bachelor's degree in architecture. He joined Tata in 1961 where he worked on the shop floor of Tata Steel. He later succeeded as chairman of Tata Sons in the year 1991.

Education and career -

Mr. Ratan Tata studied at the Campion School, Mumbai till the 8th class after which he studied at the Cathedral and John Connon School in Mumbai, then in Bishop Cotton School in Shimla and the Riverdale Country School in New York City where he graduated in the year 1955.

After graduating from high school, Tata enrolled in Cornell University where he did his graduation in architecture in 1959. In 2008 Tata gifted Cornell \$ 50 million becoming the largest international donor in the university's history. In the 1970 Tata was given managerial position in the Tata Group. During 21 years Tata Group revenue grew over 40 times and profit over 50 times. When Ratan Tata took over the company sales overwhelmingly comprised commodity sales, but later the majority of sales came from brands.

Ratan Tata's Philanthropic Contributions -

Ratan Tata established the Sir Dorabji Tata Trust, thus realizing his father's vision. Approximately 60-65% of the profits earned by Ratan Tata were donated for charitable purposes. His notable philanthropic contributions include:

Contributions to Education -

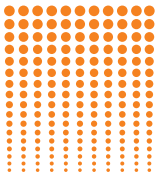
Ratan Tata carried forward the legacy of the Tata group's founder, Jamsetji Tata. The JN Tata Endowment for Higher Education provides scholarships to Indian students for pursuing higher education. TATA Trusts has been working towards addressing the challenges in the education sector, with a focus on providing quality education to children from marginalized communities. They aim to provide high-quality learning experiences through critical thinking, problem-solving, collaborative learning, and the use of technology. TATA Trusts' work in the field of education aligns with the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs).

1. Quality Education (SDG -4)
2. Gender Equality (SDG - 5)
3. Decent Work and Economic Work (SDG -8)
4. Industry, Innovation, and Infrastructure (SDG - 9)
5. Reduced Inequality (SDG - 10)
6. Partnerships to achieve the SDG (SDG -17).

Contributions to the Medical field -

Ratan Tata has played a significant role in improving primary healthcare in India. He has supported initiatives addressing maternal health, child health, mental health, and the diagnosis and treatment of diseases like cancer, malaria, and tuberculosis.

- He has also provided a grant worth ₹750 million Indian rupees to the Centre of Neuroscience at the Indian Institute of Science for research on Alzheimer's disease.
- Ratan Tata has worked closely with governments, non-governmental organizations, and implementation partners to ensure proper maternal care, nutrition, water, sanitation, and infrastructural support.

Contributions to Rural and Agricultural Development

- The Transforming Rural India Initiative (TRI), an initiative of the Tata group, collaborates with governments, NGOs, civil society groups, and philanthropists to transform areas of acute poverty.
- Ratan Tata has also made generous donations during times of natural calamities and has supported the construction of schools and hospitals.

Ratan Tata's life offers numerous valuable lessons, emphasizing integrity, humility, resilience, and a commitment to social responsibility. He championed the importance of empathy, innovation, risk-taking, and lifelong learning. His legacy inspires others to balance ambition with compassion and prioritize giving back to society.

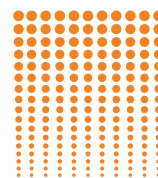
Here are some key life lessons from Ratan Tata:

1. **Integrity and Values:** Ratan Tata consistently demonstrated a strong sense of ethics and integrity, emphasizing the importance of doing what's right, even when it's difficult.
2. **Humility and Simplicity:** Despite his immense success, Ratan Tata remained grounded and humble, always listening to others and valuing diverse perspectives.
3. **Resilience:** He faced numerous challenges throughout his career, but his unwavering resilience allowed him to overcome obstacles and steer the Tata Group through periods of significant growth.
4. **Empathy and Kindness:** Ratan Tata believed in leading with empathy, understanding and caring for the well-being of others.
5. **Innovation and Risk-Taking:** He encouraged a culture of innovation within the Tata Group, always pushing boundaries and embracing change.
6. **Long-Term Vision:** Ratan Tata prioritized long-term vision over short-term gains, focusing on sustainable growth and lasting impact.
7. **Social Responsibility:** He was deeply committed to giving back to society, supporting various philanthropic initiatives in education, healthcare, and rural development.
8. **Lifelong Learning:** Ratan Tata was a lifelong learner, constantly seeking new knowledge and adapting to changing circumstances.
9. **Mentorship and Team Building:** He believed in investing in his team and fostering a culture of collaboration, recognizing the importance of teamwork in achieving success.
10. **Courage and Courage to Take Risks:** Ratan Tata was known for his courage and willingness to take calculated risks.

वार्षिक अहवाल

Department of Botany

To create interest, awareness and enthusiasm, every year the department of Botany organised various activities for the students.

Inauguration of Botanical Society:

In the beginning of the session the Department organised the Inauguration function of the students association called as Botanical Society. For this student representative from each year was selected for the post of President, Vice President, Secretary and Treasurer. The program was inaugurated by the Principal Dr. P. R. Wadnerkar, IQAC Co-ordinator Mr. S. A. Wani, Head of Department Dr. M. J. Keche, Assistant Professor Dr. S. P. Patharkar and Dr. P. R. Sardar, were present at this movement.

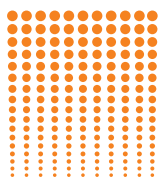
Eco-Friendly Rakhi Celebration:

On the occasions of the festival of Rakhi 16/8/24 Department of Botany organized Eco-friendly Rakhi Celebration. As per every year to create awareness about Eco-friendly festival celebration, students of B.Sc II year prepared Rakhi from eco-friendly degradable material and tie it to trees as a symbol to protect the tree's as well as the culture of Nature Conservation. At this moment Hon Principal Dr. P. R. Wadnerkar addresses the students that Conservation of Nature is the need of the Day, IQAC Coordinator Mr. S. A. Wani, Dr. M. P. Chikhale Head Department of Zoology, Mr. A. N. Khan Physical Director, Mr. M. P. Waghmare, Dr. R. V. Kene, Dr. G. B. Santape and all teaching staff was Present. The program was hosted by the Head Department of Botany Dr. M. J. Keche. Dr. P. R. Sardar and Dr. S. P. Patharkar Assistant Professor.

Skill Enhancement Workshop:

On 19th September 2024 One Day workshop was organised by the Department of Botany on Topic "Micro-Green" a value towards nutrients for the students of B.Sc-I, B.Sc,II and B.Sc-III. "Microgreens" are a type of plant that falls between a sprout and a baby green. They're nutritious and may offer many health benefits. Microgreens are also a great source of beneficial plant compounds like antioxidants. Microgreens contain considerably higher levels of vitamins and carotenoids - about five times on an average - than their mature counterparts. Such soaring levels of nutrients help lower the risk of cancer, Alzheimer, osteoporosis and boost heart health. The main motive behind the organization of the workshop is to make students aware about the importance of microgreen and its nutrient value.

The program was conducted in the department of botany. For this the resource person Dr Suchita P. Khodke Associate professor and head Department of Botany delivered the technical and practical session. In her lecture she guided the students about the different types of the microgreen, and how to cultivate it by using the domestic kitchen material . She also conducted the practical training for the students so that students come to know how to soak the seeds, how to sow the seeds in soil, the type of watering etc. The program was organised by the Head Department of Botany , Chairman of the program was the Dr.P.R.Wadnerkar the Principal Rajarshee Shahu Science collegechandur Rly, at this movement the IQAC Coordinator Mr.S.A.Wani was present. All 33 students benefited from the workshop.

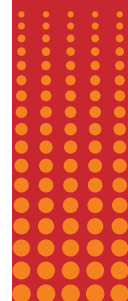

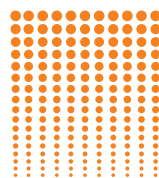
Ozone Day Celebration:

On eve of world ozone day, the Department of Botany organized Tulsi Plantation and Slogan Competition for the students of B.Sc. The main motive of the organization of the program is to create awareness about the conservation of the Ozone layer by taking the small step to protect the environment from pollution. For this small effort has been taken by the students of Botany by Planting the Tulsi sapling in the fencing of the Botanical garden. As the Tulsi is plant is well known for producing nascent oxygen and making the atmosphere bacterial free At this moment Dr.P.R.Wadnerkar Principal of Rajarshee Shahu Science College Chandur Rly IQAC coordinator Mr.S.A.wani and all the faculty members present at the moment. All the faculty members planted the tulsi sampling followed by the students.

Guest Lecture :

As per the new education Policy various applied topics were added to the syllabus. As per that in the syllabus of life science "CRISPER "is introduced to the class of B.Sc-I year students. CRISPR is a gene editing process through which one is able to eliminate the plant

diseases, not only the plants but is also able to make sustainable generation. Dr.Vishal Deshmukh Assistant Professor Department of Botany from the Jagdamba MahavidyalayaAchalpur delivered the lecture on the “Gene Editing System” CRISPER. Program was followed with the felicitation of the Guest by the hands of Chairman Dr.P.R.Wadnerkar, IQAC Coordinator Mr.S.A.Wani and Head Department of Botany Dr.M.J.Keche was present at the moment. Almost 32 Students from B.Sc-I attended the Program.

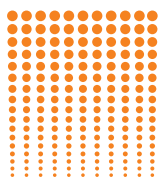

Poster Exhibition

“Health is wealth” quote is not only applicable to human beings but also to plants. Plants play a vital role for the health of human beings by providing all the resources needed for life. Similarly it's the prime responsibility of human beings to take good care of the plants' health around us . Considering this issue, the Department of Botany organised the exhibition to showcase the importance of micronutrients and its deficiency in plants. In this exhibition students from B.Sc.I year identified and displayed the live charts of the plant parts which shows the symptoms of various nutrition deficiency. Through this they experience the importance of the plant health and how to nourish the plant by fulfilling their requirements. The program was inaugurated by the Hon Principal Dr.P.R.Wadnerkar Convenor of the program was Dr.M.J.Keche Head Department of Botany Dr.S.P.Patharkar and Dr.P.R.Sardar Assistant Prof Department of Botany. All the B.Sc-I year Students actively participated in the Exhibition.

Dr. Minal Keche
Head, Department of Botany

Department of Chemistry

The Inauguration ceremony of the Chemical Society

The inauguration of the Chemical Society for the academic year 2024–25 was held on Wednesday, 20th September 2024, at the Late Atul Jagtap Hall, Rajarshree Shahu Science College, Chandur Railway. The event commenced with the ceremonial lighting of the lamp and garlanding of the portrait of Rajarshree Shahu Maharaj, signifying the formal beginning of the programme.

The event was graced by the presence of esteemed dignitaries:

- Dr. P. R. Wadnerkar, Principal – President of the programme
- Prof. Nilesh S. Padole, Assistant Professor and Head, Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar – Chief Guest
- Dr. A. D. Bansod, Head, Department of Chemistry
- Dr. S. S. Padhen, Faculty Member, Department of Chemistry
- Dr. A. P. Thakare, Faculty Member, Department of Chemistry

All Heads of Departments, teaching and non-teaching staff, and students from B.Sc. Chemistry I, II, and III year were also present.

A warm floral welcome was extended to the dignitaries on the dais by the student committee members of the Chemical Society. The event began with an introductory speech delivered by Dr. A. D. Bansod, followed by the guest introduction given by Dr. S. S. Padhen.

The Chief Guest, Prof. Nilesh S. Padole, was felicitated by Principal Dr. P. R. Wadnerkar with a shawl, shrifal, and a sapling as a token of respect and appreciation. Prof. Padole then formally inaugurated the Chemical Society and delivered a motivating inaugural address, emphasizing the importance of scientific engagement and innovation in chemistry.

Following this, Dr. S. S. Padhen announced the new members of the Chemical Society for the academic year 2023–24. The selected students were felicitated by the Chief Guest, encouraging them to take initiative in upcoming departmental activities.

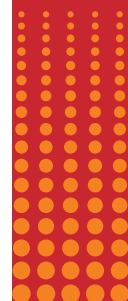
The event concluded successfully with enthusiastic participation from students and faculty, setting a vibrant tone for the Chemical Society's activities throughout the year.

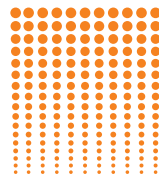
The Board of Studies for Chemistry was formally inaugurated at Rajarshree Shahu Science College, Chandur Railway, aiming to enhance academic growth, promote innovation, and guide students in modern developments within the field of chemistry. The event took place in the department premises with enthusiastic participation from faculty and students.

Employment opportunities in the field of Chemistry

The programme was presided over by Principal Dr. P. R. Wadnerkar, who emphasized the importance of such academic bodies for curriculum improvement and student engagement. Prof. Nilesh S. Padole, Head at Vinayak Vidnyan Mahavidyalaya, Nandgaon Khandeshwar, and founder-guide of the Board, was the chief guest. Other dignitaries included Dr. A. D. Bansod, Head of Chemistry, along with faculty members Dr. S. S. Padhen and Dr. A. P. Thakare.

The programme began with a photo pooja of Rajarshree Shahu Maharaj, followed by the formal inauguration by Prof. N. S. Padole. Principal Dr. Wadnerkar was felicitated for his continued support. Dr. S. S. Padhen announced the elected members of the newly formed board, which will work towards academic review, research guidance, and interdisciplinary development.

In his keynote address, Prof. Padole highlighted career opportunities in chemistry, encouraging students to explore paths in research, teaching, industry, and forensic science. The session was introduced by Ms. Komal Kale, and concluded with a vote of thanks by Ms. Priti Fating.

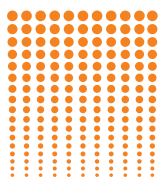
Visit to Regional Forensic Science Laboratories (RFSL) Amravati.

As part of the university curriculum and in alignment with efforts to provide practical exposure to students, the Department of Chemistry, Rajarshree Shahu Science College, Chandur Railway, organized an educational visit to the Regional Forensic Science Laboratory (RFSL), Amravati on 02nd October 2024. The visit aimed to bridge the gap between theoretical knowledge and real-world applications in forensic science and scientific investigation.

During the visit, students explored various specialized divisions of the RFSL, each playing a crucial role in criminal investigations and legal proceedings. The sections visited included:

1. General Analytical & Instrumentation Division – where students observed modern scientific instruments used for chemical and physical analysis.
2. Toxicology Division – which deals with the detection and analysis of poisons, drugs, and other toxic substances in biological samples.
3. Biology & Serology Division – where biological evidence such as blood and bodily fluids are analyzed for forensic identification.
4. DNA Division – where students learned about DNA profiling techniques used for individual identification and criminal investigation.
5. Prohibition & Excise Division – which handles the analysis of alcoholic beverages and other substances to ensure compliance with legal standards.
6. Physics Division – involving the study of ballistics, tool marks, and other physical evidence.
7. Tape Authentication & Speaker Identification Section – where forensic experts analyze audio evidence for authenticity and speaker verification.

Throughout the visit, the students were guided by expert forensic scientists and laboratory staff who explained the functioning of each division, the techniques used, and their significance in solving criminal cases. The visit provided the students with firsthand insight into the practical applications of chemistry and other scientific disciplines in the field of forensic science.

The experience proved to be highly enriching and informative. It enabled students to understand the interdisciplinary nature of forensic science, the role of chemistry in crime detection, and the importance of accuracy and ethics in scientific investigations. This industrial exposure significantly contributed to enhancing the academic knowledge and career awareness of the students.

Overall, the visit to the Regional Forensic Science Laboratory (RFSL), Amravati was a valuable academic activity, and students expressed great interest and appreciation for the opportunity to witness real-world scientific applications beyond the classroom.

Inauguration of Info Chem Board

The Department of Chemistry organized the inauguration of "InfoChem", the official Chemistry Notice Board. The inauguration was held at the gracious hands of Principal Dr. P. R. Wadnerkar, along with Dr. A. D. Bansod (Head, Department of Chemistry), Dr. S. S. Paden, Dr. A. P. Thakare, and Mr. Amol Ingale. The program was successfully organized with active support from the department. Students collected and displayed informative content on the InfoChem board, contributing to knowledge sharing and academic engagement.

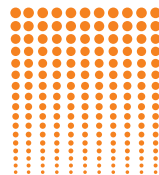
Awareness of Herbal Holi Colour Workshop

This year also the Rajarshi Shahu Science College Chandur Rly Department of Chemistry collaboration with Sarswati Secondary Schools Chandur Railway conducted a unique activity on the occasion of "Rangapanchami" during the Harbal Holi festival. Under the guidance of the teacher, the students prepared natural dyes in a very scientific manner from the fresh "Butemonosperma (Palas) flowers of the season. In the fun of Holi, we also need to take care of our health. For this purpose 'Herbal Holi Awareness Workshop' was organized on 08/03/2024 in association with the Department of Chemistry, Rajarshi Shahu Science College, Chandur Railway and Zilha Parishad (Ex. Government) Secondary Schools and Junior College Chandur Railway. A large number of school and college students have attended this program and student representatives have made the students aware of the importance of Harbal Holi in the Harbal Holi awareness workshop. Department Head of the Chemistry Department Dr. A.D. Bansod, Dr. S.S. Paden, Dr. A.P. Thakare, and also Mr. Amol Ingale with Head Mater Mrs. Archana Patil organized the program successfully.

Dr A.D.Bansod
Associate Professor & Head
Department of Chemistry

Department of Computer Science

To empower students with strong foundational knowledge, practical skills, and a spirit of innovation in computer science, enabling them to contribute effectively to the digital world and pursue successful careers, higher studies, or entrepreneurship with ethical and social responsibility. To provide students with a strong foundation in computer science principles, programming, and emerging technologies, foster analytical thinking, problem-solving abilities, and technical skills through hands-on learning and project-based education and encourage ethical practices, teamwork, and effective communication for holistic personal and professional development. And also to prepare students for successful careers, higher education, and continuous learning in a rapidly evolving technological landscape.

Inauguration Program of Sir V. Rajaraman Computer Science Society 2024-25.

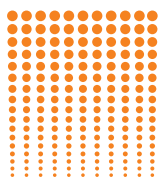
The Department of Computer science organized a Inauguration Program of Sir V. Rajaraman Computer Science Society 2024-25 on 06 September 2024 at 12pm at Late Atul Jagtap Memorial Hall, Rajarshee Shahu Science College Chandur Rly. The chair persons for the sessions were Dr. P. R. Wadnerkar Sir, Principal Of Rajarshee Shahu Science College Chandur Rly. IQAC Coodinator Mr. S. A. Wani Sir and Convener Miss B. G. Belsare, and Miss. V. M. Sarosare. UG students from the Department of Computer science and Electronics actively participated in the program.

Chairperson gives informative speech for students about the technology In today's technologically advanced era of digitization, computers are essential to both personal and professional life. Jobs in software engineering were formerly mostly held by large IT companies. Electronics and computing engineers are in charge of building, maintaining, and improving these infrastructures as more organisations rely on computer-driven operations. Ms. B. G. Belsare announce the Sir V. Rajaraman The anchoring of program was delivered by Ms. Pranjali Gujar the student of B. Sc. III year and oath of thanks was delivered by Ms. Mahima More student of B. Sc. III year. 70 students from college were participated in the inauguration.

Organizing a Guest Lecture on Latest Technology

A guest lecture was organized by the Department of Computer Science and Sir. V. Rajaraman Computer Science Society 2024-25 of Rajarshee Shahu Science College on 5th February 2025 at 12:30pm in the Department of Computer Science. The program was presided over by the Principal of the college, Professor Dr. P. R. Wadnerkar, and the chief guest was Shri. Shubham Dhore, Founder and CEO of Softrionics Solutions Private Limited, Amravati. IQAC Coordinator Prof. S. A. Wani Sir, Head of the Department Prof. Bhagyashri Belsare Madam and Prof. Vedika Sarosare Madam were present on the platform.

The program started with the lighting of the lamp, followed by the welcome ceremony. Mr. Shubham Dhore Sir, who was the chief guest, gave detailed information about the importance of latest technology in today's generation, which technology is more important, how it is used and where it is used. He also gave information about the importance of internship while you are studying and how to do internship. He gave information about the subjects in which internship should be done and which technology is currently being used as well as the incoming technology and where its future scope will be.

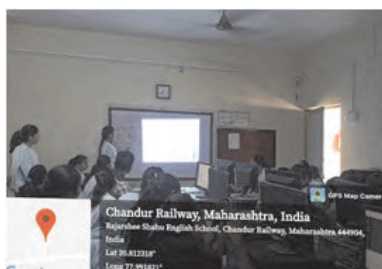
Peer Teaching

The Department of Computer Science organized peer teaching sessions for B.Sc. students on 22 and 23 August 2024 to enhance collaborative learning and deepen understanding of core subjects. Selected students presented topics such as 'C' programming, data structures, java, Python and database management to their classmates. This activity encouraged student engagement, improved communication skills, and reinforced subject knowledge through teaching.

Seminar

A departmental seminar was conducted for B.Sc. Computer Science students on 23, 24 and 25 March 2025 to promote academic enrichment and subject awareness. Students delivered presentations on emerging topics such as Artificial Intelligence, Machine Learning, Cybersecurity, and Cloud Computing. The seminar fostered research interest, presentation skills, and technical communication.

Group Discussion

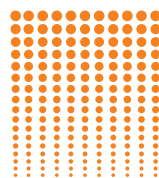
The Department of Computer Science organized group discussion sessions on 13 September 2024 to cultivate critical thinking and collaborative dialogue among B.Sc. students. Discussions were held on relevant topics like "The Role of AI in Daily Life", "Pros and Cons of Social Media", and "Data Privacy in the Digital Age". The activity helped students develop reasoning, confidence, and the ability to express ideas effectively.

Educational Visit

An educational visit was organized for B.Sc. students to provide practical exposure and enhance their understanding of real-world applications related to their field of study.

Ms. B. G. Belsare
Head, Department of Computer Science

Department of Library

College library is well stacked with text, reference, Competitive and other books to cater the needs of college students, faculty and other users. Number of periodicals, science research journals, and daily news papers are subscribed in the library. Considering the requirement of students preparing for the competitive examinations, some books useful for such examinations are also added. Moreover, there is good collection of educational CDs and DVDs. The library functions on an open access system and remain open from the morning till evening on all the working days. We provide library services even on holidays as when required. Library is automated using LMS library software. Federated search facility made available for students and staff. Library has subscribed 'N-LIST Consortia' and institutional registration with NDL India which enables the users to meet with e-resources at any time. NDLI Club has been registered on dated 03rd January 2022. NDLI Club is an enabler of career progression for students, job seekers, researchers and learners. Book Bank Scheme is also the attraction of this library, providing books to the economically poor students of the college during academic session. 'Best Library User Award' for the college students. College has signed MoU with the College Library Knowledge Resource Center (Library) of Indira Gnadhi Kala Mahavidyalaya, Ralegaon Dist. Yavatmal.

User Orientation Programme 2024:

This year, Rajarshee Shahu Science College, Chandur Rly. organized a User Orientation Programme in celebration of National Librarian Day and as part of the Induction Programme for new students. The events were held on 9th August 2024 at the Late Atul Jagtap Memorial Hall and on 12th August 2024 in the college library. On 9th August, Principal Dr. P. R. Wadnerkar presided over the programme, while Dr. M. P. Chikhale, Convenor of the Induction Programme, spoke about the contributions of Dr. S. R. Ranganathan. Librarian Mr. M. P. Waghmare provided detailed information on library rules, facilities, and services using PowerPoint presentations. Faculty members and students were actively present during the event. On 12th August, newly admitted B.Sc. students visited the library to gain practical knowledge about its operations. Mr. Waghmare demonstrated the library's services, including visitor registration using a QR code, OPAC usage, circulation rules, NDLI registration, feedback submission, library membership, and services like reference, referral, periodicals, and newspaper clipping. The session aimed to familiarize students with all available library resources and services.

Book Exhibition on the Eve of Wachan Prerana Din:

On the occasion of Wachna Prerana Din, the College Library of Rajarshee Shahu Science College, Chandur Rly., organized a Book Exhibition on 15th October 2024. The programme was presided over by Principal Dr. P. R. Wadnerkar. A wide range of books were displayed, including newly arrived titles, books on Dr. A.P.J. Abdul Kalam and national leaders, encyclopedias, language dictionaries, motivational literature, fiction, and subject-wise reference books. Mr. S. A. Wani, IQAC Coordinator, along with teaching and non-teaching staff and students, attended and appreciated the event.

Wachan Sankalp Maharashtratracha: As per the Government Circular No. Sankirn-2024/E-905221/Samanvay dated 20.12.2024, and the guidelines of the Government of Maharashtra and Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati (Directive No. SGBAU/13Uni/277/2024 dated 21.12.2024), Reading Fortnight was organized at Rajarshi Shahu Science College from 26th December 2024 to 16th January 2024. During this period, various programs were conducted by Library with collaboration of National Service Scheme (NSS).

1. Library Cleanliness Drive : On 29-12-2024, the college library was cleaned and beautified by the Library Staff.

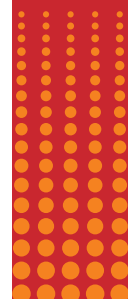
2. Book Exhibition : On 30th December 2024, Rajarshi Shahu Science College, Chandur Railway, organized a book exhibition as part of the "Maharashtra Reading Initiative (Wachan Sankalp Maharashtra)," in collaboration with the Library Department and the National Service Scheme (NSS). The initiative aimed to foster a love for reading among students and highlight its significance. The exhibition showcased a wide range of books, including literature, science, history, autobiographies, and materials helpful for competitive exams. It was inaugurated by Principal Dr. P. R. Wadnerkar, who emphasized the role of reading in personal and intellectual growth. The event saw the presence of IQAC Coordinator Prof. S. A. Wani, along with several faculty members and staff. Organized by Dr. B. Santape, Mr. M. P. Waghmare, Mr. K. K. Solanke, and Mr. P. W. Chavan, the exhibition received enthusiastic participation from both students and staff and remained open to all until 31st December 2024, encouraging everyone to embrace the joy of reading.

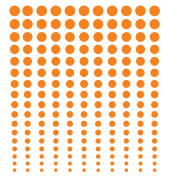
3. Book Launch: On 31st December 2024, under the "Maharashtra Reading Initiative," a book launch event was held at the library of Rajarshi Shahu Science College. The book titled "Textbook of B.Sc. Third Year Course in Zoology: Animal Physiology Semester V" authored by Dr. G. B. Santape was unveiled by Principal Dr. P. R. Wadnerkar. The event, organized by Mr. M. P. Waghmare, was attended by faculty members and emphasized the importance of reading and academic excellence. The book serves as a valuable resource for third-year zoology students.

4. Mass Reading Program: On 1st January 2025, Rajarshi Shahu Science College, Chandur Railway, organized a Group Reading Program under the "Maharashtra Reading Initiative," in collaboration with the Library Department and NSS. The event aimed to promote a reading culture among students and staff. Principal Dr. P. R. Wadnerkar inaugurated the program with an inspiring speech on the importance of reading. Participants, including students, faculty, and non-teaching staff, read books of their choice, focusing on social awareness and moral values. The event, coordinated by Dr. G. B. Santape and team, received an enthusiastic response and helped spark interest in reading and critical thinking.

5. Reading Dialogue Program on Savitribai Phule Jayanti: On 3rd January 2025, Rajarshi Shahu Science College, Chandur Railway, organized a special "Reading Dialogue" program to commemorate the birth anniversary of Savitribai Phule and as part of the "Maharashtra Reading Initiative." Jointly conducted by the NSS department and the college library, the event emphasized the transformative power of reading in societal progress. The program began with Principal Dr. P. R. Wadnerkar offering floral tribute to Savitribai Phule's portrait and delivering a presidential address highlighting her ideals and the importance of education. Keynote speaker Ms. Mamata S. Palsapgar delivered an inspiring speech covering topics such as the biography of retired IAS officer Dr. Aruna Sharma, UPSC, central skill development schemes, and global civil service opportunities. She stressed how reading enhances critical thinking, empathy, and awareness. Mr. Pradeep S. Talokar, Headmaster of Late Atul Jagtap Secondary School, also spoke on the continued relevance of Savitribai Phule's legacy. Women teachers and girl students were felicitated with a book and bouquet in recognition of their educational contributions. The event was attended by faculty, students, and non-teaching staff, and was organized by Dr. G. B. Santape, Mr. M. P. Waghmare, Ms. Mamata Palsapgar, and Mr. P. W. Chavan, who also anchored the program.

6. Book Review and Story Narration Competition: As part of the "Whachan Sankalp Maharashtra" initiative, Rajarshi Shahu Science College, Chandur Railway, in collaboration with the College Library Department and the National Service Scheme (NSS), organized a book review and narration competition in an essay-based format. Aimed at nurturing a love for

reading and enhancing students' language skills, the event received an enthusiastic response from students. Participants reviewed various literary works, analyzing themes, characters, and messages in engaging essays, while the narration competition encouraged storytelling through written expression. The event showcased students' creativity and analytical thinking. The competition was judged by Dr. G. B. Santape, Mr. M. P. Waghmare, Mr. K. K. Solanke, and Mr. P. W. Chavan. Winners included Ms. Dhanshree G. Gadhave (First Prize), Ms. Sakshi Jichkar (Second Prize), and Ms. Ragini R. Pawar (Third Prize), who were felicitated on Republic Day, 26th January 2025, with books and pens. On this occasion, the Granth Vachan Pustika 2024-25 was also released by the institution's Chairman, Hon. Prof. Mrs. Uttaratai Veerendrabhau Jagtap, and Principal Dr. P. R. Wadnerkar. The faculty and student committee played a key role in organizing the event, which successfully promoted reading and writing skills among students.

Wachan Sanvad

Whachan Prerna Din

Release of Whachan Sankap
Maharashtracha Granth Pustika

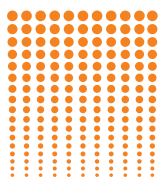

Book Reviw

Mass Reading Programme

Mr. M.P. Waghmare
Librarian

Department of Mathematics

Inaugural of Ramanujan Mathematical Society -

Inaugural program of Ramanujan Mathematical Society was held at Mathematics Department on 27th August 2024 at 3pm along with an Inaugural of 5 days' Workshop on Vedic Mathematics. Mathematics has been given special importance since the beginning. Mathematics is considered as the foundation of the whole subject. The college is always playing its important role for the overall development of the students, the college is making them through various programs. A similar initiative in the college is the establishment of Departmental Students' Association. Under this initiative an independent body of students consisting of president, vice-president, secretary, deputy secretary, treasurer and members are selected and these students participate in the programs organized under the Department.

Respected Principal of the college Dr. P.R. Wadnerkar, was presiding over the program and by announcing the inauguration of Ramanujan Mathematical Society, in his presidential speech he talked about the students' participation in various programs to bring about their universal development and move in that direction. Also, IQAC coordinator Prof. S. A. Wani had a prominent presence and he also addressed the students. The introduction of the program was done by the Head of Mathematics Department, Dr. R. V. Kene, while the office bearers of the Ramanujan Mathematical Society were announced by Assistant Prof. Mamta Palaspagar. Various office bearers of Ramanujan Mathematical Society were felicitated on the dais with bouquets by the dignitaries present.

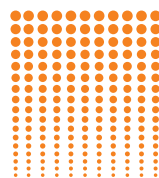
The program was conducted by the student Ms. Shravani Natal and Ms. Ruchika Kubade delivered the vote of thanks. The students enthusiastically responded to the program.

5 Days Workshop on Vedic Mathematics -

On the occasion of Inaugural of Ramanujan Mathematical Society, Department of Mathematics organized 5 days workshop on Vedic Mathematics during 27th August 2024 to 31st August 2024 for students from classes B.Sc-I,II,III. Led by Dr. R. V. Kene, coordinator of Workshop. The workshop was inaugurated in the benign presence of respected principal Dr. P. R. Wadnerkar, Mr. S. A. Wani, IQAC Coordinator, Dr. R. V. Kene, Head, Department of Mathematics and, Ms. M. S. Palaspagar, Assistant Professor, Department of Mathematics. Dr. R. V. Kene delivered the welcome address and briefed about the objective & outcome expected of the workshop. She enumerated the importance of Vedic mathematics as the skillset that shall help to solve mathematical problems faster and with greater accuracy and hence provides an edge in regular curriculum & competitive examinations. Also how vedic math cultivates an interest for numbers and eliminates the phobia of math present in most of the students.

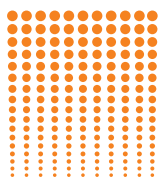

One Day Educational Tour at Chikhaldara -

The department of Mathematics, Rajarshree Shahu Science College, Chandur Rly organized Educational Tour to Suzlon Global Services, Limited, Motha, Chikhaldara on 30th September 2024 for first year, second year and third Year students. Tour was organized with the prior permission and guidance of Honorable Principal Dr. P.R.Wadnerkar, The said visit was coordinated by HOD, Dr. R.V.Kene and Ms. M.S.Palasagar. The number of students participated in this tour were 40 along with 5 faculty members in which two members from mathematics department and three members from another department. Tour started with Journey from Chandur Rly on dated 30/09/2024 at 7.30 am by bus to Motha. On 30th September 2024 first, we visited to Wind Energy power plant, Motha, where students get introduced with all the basic Technologies and how they are being used in various applications along with Demo. Here students get introduced and aware about Wind power plant. This visit proved to be learning and fruitful experience for both students and faculty members.

After lunch we visited to Balancing Point. Dr. G.B. Santape, Assistant Professor, Department of Zoology explained the mechanism behind the Balancing Point and Students tried to understand it. Total 40 Students and 5 faculty members participated in this study tour. Educational visit at Chikhaldara organized by Department Mathematics was very informative. We hope that this visit will help us in our future practical life and bring a positive change in our thinking and practical behaviour regarding Education. Besides this visit, students enjoyed the food and also visited to various site scenes Devi Temple, Bhim Kund, Eco point, Sunset Point, Garden etc.

Social Initiative "Clay Ganesh Idol - ----- "Commitment to nature"

Ganeshotsav, which has reached India and abroad, is changing with time. However, it is time to pay attention to whether the Ganeshotsav being celebrated today is harmful to the environment.

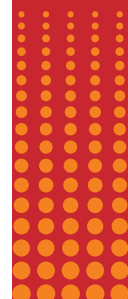
While celebrating any festival, we all need to take care that the environment is not degraded. It is the need of time to celebrate Ganeshotsav in an environment-friendly way for the sanctity of Ganeshotsav and environmental protection. We should all be persistent for this. Only if everyone keeps their approach eco-friendly, there can be a social change in celebrating the festival.

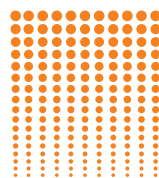
To achieve the true purpose of Ganeshotsav and to protect the environment, it has become the need of the time to celebrate Ganeshotsav in an environment friendly way. Ganeshotsav, which is just a few days away, should also be environment-friendly, keeping in mind that we can celebrate Ganeshotsav by taking care of the environment, this year like every year, the Department of Mathematics, Signature and Department of Botany, Rajarshee Shahu Science College, Chandur Railway, organized a program namely "Clay Ganesh Idol - ----- "Commitment to nature" Under the social initiative.

Hon'ble Principal of the college Dr.P.R. Wadnerkar inaugurated Ganapati Sales Center on 4th September 2024, all the faculty members, non-teaching staff and students were present in the inaugural program. The students themselves ran the sales center under the guidance of the teachers and sold all the Ganesh idols. Staff of Atul Vidya Mandir, students, villagers from the surrounding villages of Chandur railway town as well as the citizens of the city contributed to the environmental awareness campaign by purchasing these eco-friendly clay Ganesh Idols and helped us to achieve our goal of clean environment. Ganesh festival started on 7th September 2024. By purchasing a Ganesh idol among this stall itself, Ganesh Idol was installed in college campus and the 7-day Ganesh festival was celebrated with great gaiety. Dr R V K, Head of Mathematics Department, Convener of Signature Dr. G.B. Santape, Assistant Professor of Botany Dr. S.P. Patharkar, Assistant Professor of Mathematics Miss Mamta Palasapagar worked hard for the success of this activity. Students worked enthusiastically in this activity.

Dr. R. V. Kene
Head, Department of Mathematics

Department of Physics

About Department of Physics:

Established in 2008, the Department of Physics is devoted to cultivating a spirit of scientific inquiry, innovation, and intellectual excellence. Supported by a team of three qualified faculty members and one skilled laboratory attendant, the department offers a rigorous academic environment combined with practical, research-driven learning.

In consonance with the vision of the National Education Policy (NEP) 2020, the department adopts a multidisciplinary and experiential pedagogical framework prescribed by its affiliating university, Sant Gadge Baba Amravati University, aimed at fostering critical thinking, analytical reasoning, and problem-solving capabilities among students.

To enhance co-curricular engagement and promote scientific discourse, the department annually institutes the Sir C.V. Raman Physics Society. Under its banner, a range of enriching activities—such as expert lectures, poster presentations, student-led projects, workshops, educational excursions, and field visits—are conducted to stimulate creativity and holistic development. Student participation in academic and co-curricular events is a hallmark of the department.

The department takes pride in its contribution to innovation, having secured a patent in the name of Dr. R.N. Bhagat, reflecting its commitment to research and societal advancement. It also facilitates career guidance and placement opportunities, enabling students to pursue higher education and employment. The department remains dedicated to working collaboratively to guide and support students in their academic pursuits.

1. Inauguration of 'Sir C. V. Raman Physics Society 2024-25'

The 'Sir C.V. Raman Physics Society' was formally inaugurated on 4th September 2024 at the Late Atul Jagtap Memorial Hall. The ceremony was graciously presided over by our esteemed Principal, Dr. P. R. Wadnerkar. The program was ceremonially inaugurated by the chief guest, Dr. N. R. Pawar, Assistant Professor and Head of the Department of Physics at Arts, Commerce & Science College, Maregaon Road, Yavatmal.

During the event, the student office bearers were officially announced, with Ms. Maitri Gawande and Ms. Pooja Bhaise, both from B.Sc. III, appointed as President and Vice President, respectively.

Addressing the gathering, Principal Dr. P. R. Wadnerkar exhorted the students to engage wholeheartedly in both academic and co-curricular pursuits. He emphasized the imperative of embodying discipline, dedication, and a scientific temperament in all their endeavors.

The event was graced by the presence of faculty members Dr. Roshani Bhagat, Dr. Ashwin Pachkawade, and Mr. S. A. Wani, Head of the Department, along with an enthusiastic gathering of students. Mr. S. A. Wani expressed his gratitude to all attendees, extended heartfelt congratulations to the newly appointed office bearers, and encouraged them to initiate activities that cultivate academic excellence and a strong sense of social responsibility.

2. Guest Talk on 'Nanoscience and Nanotechnology'

Following the inauguration of the Sir C.V. Raman Physics Society, a guest lecture on 'Nanoscience and Nanotechnology' was delivered by Dr. N. R. Pawar, Assistant Professor and Head, Department of Physics, ACS College, Maregaon, on 4th September 2024. Dr. Pawar delivered an insightful PowerPoint presentation, distinguishing between nanoscience and nanotechnology, and highlighting their applications across various fields. The session concluded with an interactive segment where students engaged enthusiastically, and Dr. Pawar addressed their queries with clarity and depth. In recognition of his contribution, Dr. Pawar was felicitated by Principal Dr. P. R. Wadnerkar, who commended his efforts in promoting scientific curiosity.

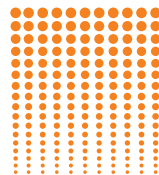
The program witnessed the presence of all Physics faculty members—Dr. Roshani Bhagat, Dr. Ashwin Pachkawade, and Head of Department Mr. S. A. Wani—along with students from B.Sc. I, II, and III. The event concluded with a formal vote of thanks by Mr. S. A. Wani, acknowledging everyone's support in making the session a success.

3. 'Computer-Interfaced Based Physics Experiments using SeeLab 3.0'

On October 4, 2024, the Department of Physics organized a one-day workshop on 'Computer-Interfaced Based Physics Experiments Using SeeLab 3.0' at Atul Jagtap Memorial Hall. The event began with a traditional lamp-lighting ceremony, followed by an introductory speech by Mr. S. A. Wani, Head of the Department, who emphasized the workshop's relevance in the context of the NEP 2020 and the revised Amravati University syllabus.

The invited speaker, Dr. Vaishali Deshmukh, was felicitated by Principal Dr. P. R. Wadnerkar with a shawl, shripthal, and a sapling. In his presidential address, the Principal acknowledged the efforts of the organizing team and highlighted the importance of hands-on workshops in contemporary education.

Dr. Deshmukh introduced the Arduino-based SeeLab 3.0 system and guided participants through interactive experiments in mechanics, electronics, and optics. Faculty members and students from B.Sc. I, II, and III actively participated in the session.

The programme was anchored by Ms. Dharati Chakule, a student of B.Sc. I, and concluded with a vote of thanks delivered by Ms. Gauri Solanke, who expressed gratitude to the dignitaries, resource person, and all participants.

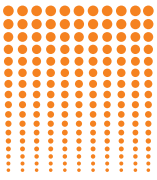

4. Student Participation:

The Department of Physics actively encourages its students to engage in academic workshops and skill-enhancement programs. Under this initiative, Ms. Dharati Kishor Chakule and Ms. Gauri Selake, both first-year B.Sc. students, participated in the “Integrating Technology in Physics Experiments: Hands-On Workshop.” The workshop was organized by the Department of Physics, Shri Shivaji Science College, Amravati, under the DBT STAR Project, in collaboration with the Indian Association of Physics Teachers (IAPT) Vidarbha (SRC-8E) and Amravati University Physics Teachers Association (AUPTA).

Mr. S. A. Wani
Head, Department of Physics

Department of Physical Education & Sports

This session 2024-25 we have bring a very distinguish as numbers of color coat not in Hockey but we have achieve a remarkable achievement as we got Color coat in Kabaddi in women section and the tally of Color coat holders climb up to 11, and this year too we were Runners up in sgbau Intercollegiate Hockey championship which was hoisted by our college under the able guidance of Hon.Principal Dr.P.R.Wadnerkar.2024-2425 Colour coat holders

Name:

1. Ku. Sanju Choudhary (Hockey)	2.Ku. Sakshi Jichkar (Hockey)
3. Ku. Vijaya Kalmegh (hockey)	4.Ku. Pratiksha Patane(Hockey)
5. Ku. Saniya Shekh (Hockey)	6.Ku. Chakuli Pitekar(Kabaddi)
7. Mr. Abdul Umair (Hockey)	8.Mr. Farhan Khan(Hockey)
9. Mr. Sk. Noman (Hockey)	10.Mohd. Aatif Sk.(Hockey)
11. Mr. Syed Zainul (Hockey)	

Highlights of 2024-25

Representation at S.G.B.Amravati University Team: 11 Players Represented in Hockey West Zone Hockey Champion ship held at Jaipur and Udaipur resp.

Participation in Intercollegiate Tournament: Total 8 teams & 118 players of our college participated in inter collegiate Tournaments.

Participation in Youth Festival: This year 20 students participated in Spot Photography, Mimicry, Debate, Quiz, and Fine Arts.

Hockey Team Runner UP: This year Hockey team (men) reaches the final of the Intercollegiate Hockey tournament organized by Sant Gadge Baba Amravati University and Degree college of Physical Education Amravati.

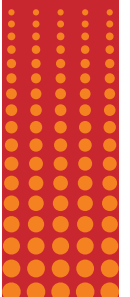
Our Organizations

1. Successful organization of Intercollegiate Hockey (Men) organized by our college with SantGadge Baba Amravati University

Coaching Camp: A ten 10 day Hockey coaching camp was conducted by me on behalf of SGBAU Amravati university , and coaching camps on behalf of S.G.B.Amravati University.

Coach: This year University appointed as the coach of Hockey (Men) team which was held at Jaipur.

Mr. A. N. Khan
Director of Physical Education

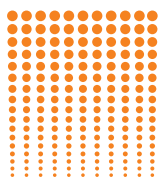
Ku. Chakuli Pitekar Represented SGBAU Amravati University in Kabaddi with Hon. President Prof. U. V. Jagtap madam and Hon. Principal Dr. P. R. Wadnerkar sir.

Rajarshee Shahu Science College Runner up 2nd Place in Intercollegiate Hockey Sgbau Amravati University 2024-25.

Rajarshee Shahu Science College Intercollegiate Football & Hockey Team
Athletics & Yoga Team

Department of Zoology

The Department of Zoology, RajarsheeShahu Science College, Chandur Railway, actively organized a series of awareness and conservation programs during the academic year 2024–2025. These initiatives aimed at promoting environmental consciousness, public health awareness, and student engagement in meaningful activities.

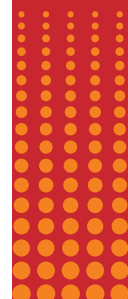
On 29th July 2025, the Department celebrated **International Tiger Day** with the theme **“Tigers: Roar for Conservation”**. The event was inaugurated in the presence of Hon’ble Principal Dr. P. R. Wadnerkar, who emphasized the need to conserve apex predators like tigers to maintain ecological balance. A signature campaign was conducted with the active participation of 60 students and staff members. The presence and support of Dr. M. P. Chikhale, Dr. G. B. Santape, and other faculty members added value to the program and encouraged collective commitment toward wildlife protection.

The Department also organized the **Wildlife Week Celebration** from 1st to 7th October 2024, based on the theme **“Wildlife Conservation through Coexistence”**. A range of competitions were conducted to promote student participation and environmental awareness. On 1st October, a rangoli competition was organized at AtulJagtap Arts and Science College, Chandur Railway, for Class XI students on the theme **“Face of Wildlife”**. Twenty-eight students participated, and the competition was inaugurated by Principal Dr. Wadnerkar. Ku.TanushriTeke won first prize, followed by Ku. Pragati Dorki and Ku. Jayshri Mehatkar in second and third places, respectively.

On 3rd October, a drawing and painting competition was held at RajarsheeShahu English School, Chandur Railway, for Class VIII students with the theme **“Forests and Wildlife”**. Thirty-six students participated, and the winners were Ku. ManaswiSuryawanshi (first), Ku. ShraddhaGawali (second), and SonakshiVasud (third). On 4th October, an essay competition was organized for Class IX students at AtulJagtap Secondary School on the theme **“Effect of Environmental Pollution on Wildlife”**. A total of 56 students participated, and the first prize was awarded to Ku. KalyaniMargade, followed by Ku.ShrutikaParateti and VishakaUke. The final event of Wildlife Week was a badge-making competition held on 7th October for B.Sc. students on the theme **“Wildlife”**, in which 36 students took part. Ku.Komal Kale (B.Sc. III) secured the first prize, Ku. KaveriGajbe (B.Sc. II) came second, and Ku. KomalBhagat stood third. All events were successfully conducted under the leadership of Dr. M. P. Chikhale and with the support of Dr. G. B. Santape and departmental colleagues.

To address health awareness, the Department of Zoology in collaboration with the NSS Unit organized a guest lecture on **AIDS awareness** on 6th December 2025. The event was inaugurated by Principal Dr.Wadnerkar, who stressed the importance of health education among youth. The session featured guest speakers Mr.AmitBelsare, a counselor, and Miss SarikaPawar, a lab technician from the Rural Hospital, Chandur Railway. They discussed HIV transmission, prevention, early detection, myths, and ethical medical practices. The session

was highly interactive, with students asking questions and showing keen interest in becoming peer educators.

The Department also observed **World Malaria Day** on 25th April 2025 with the theme “Malaria Ends With Us: Reinvest, Reimagine, Reignite”. On this occasion, a guest lecture was conducted in the Zoology Laboratory by Mr. J. G. Suryavanshi, Assistant Professor of Zoology at AdarshMahavidyalaya, Dhamangaon Railway. He gave an informative talk on malaria history, transmission, symptoms, and prevention methods. The session was coordinated by Dr. G. B. Santape and welcomed by Dr. M. P. Chikhale. Students interacted with the speaker and understood the importance of public health responsibility.

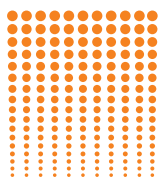
On 26th April 2025, the Department organized a combined event comprising a guest lecture on bird diversity in Melghat and a water pot distribution program. The guest speaker, Dr.GajananWagh from ShriShivaji Science College, Amravati, shared insights on the avian biodiversity of Melghat Tiger Reserve, migration patterns, and conservation strategies. His engaging presentation inspired students to participate in conservation efforts. Following the lecture, earthen water pots were distributed to students and staff to be placed in gardens and public areas to help birds during the summer. This initiative encouraged practical action toward bird conservation and raised awareness about the importance of providing water sources for wildlife.

In conclusion, all the above activities organized by the Department of Zoology during the year were successful in promoting awareness about wildlife conservation, public health, and environmental responsibility. With active student participation, expert guidance, and institutional support, these programs helped foster a deeper understanding of ecological and health-related issues. The department remains committed to organizing such impactful events in the future.

Dr. M. P. Chikhale
Head, Department of Zoology

Department of Electronics

The vision of Electronics department is to provide knowledge in fundamental aspects of all branches of a Electronics. To develop skills in the proper handling of apparatus and component and to develop a skill how to apply Electronics in their day to day life. To create professionally competent students, researchers and entrepreneurs in the field of Electronics for the benefit of society. To impart quality education as per the industry need. To motivate students to undertake research on next generation technologies. To create an environment that shall foster growth of professionals capable of effectively using the scientific and technical knowledge for the betterment of mankind.

Inauguration of Sir V. Rajaraman Electronics Society 2024-25

The Department of Electronics had organized a Inauguration Program of Sir V. Rajaraman Electronics Society 2024-25 on 06 September 2024 at 12pm at Late Atul Jagtap Memorial Hall, Rajarshee Shahu Science College Chandur Rly. The chair persons for the sessions were Dr. P. R. Wadnerkar Sir , Principal of Rajarshee Shahu Science College Chandur Rly. IQAC Co odinator Mr. S. A. Wani Sir and Convenor Miss B. G. Belsare, Miss.P. R. Deshmukh and Miss. V. M. Sarosare. UG students from the Department of Computer science and Electronics actively participated in the program.

Ms. P. R. Deshmukh announce the Sir V. Rajaraman Electronics Society members names. The president of the Electronics Society 24-25 is Ku.Sanju Chaudhari, the Vice-President is Mahima More, Secreatary is Pranjali Gujar, treasurer is Mr. Om Shelar and the Society members are Akanksha Bakale, Shrinav Mangale, Shweta Margade Manashri Vaidya.

Organized Poster Making Competition on Recent Technolog

The Department of Electronics had organized a Poster making competition on Recent Technology on 26 September 2024 at 12pm at Department of Electronics, Rajarshee Shahu Science College Chandur Rly. The chair persons for the sessions were Dr. P. R. Wadnerkar Sir , Principal Of Rajarshee Shahu Science College Chandur Rly. IQAC Coodinator Mr. S. A. Wani Sir, Miss.P. R. Deshmukh and Dr.Sampada Patharkar Mam UG students from the Department of Electronics actively participated in the

program.

First prize got Ms. GopikaYunate B. Sc. II, Second prize got Ms. Samiksha Kubade B. Sc.II and Third Prize got Ms. RutujaKurbade B. Sc. II.

Organized One Day Educational Tour At Chikhaldara

The Department of Electronics, Mathematics, Zoology and Signature club had organized a One Day Educational Tour on 30 September 2024 from 8:00am to 10:00 pm at Chikhaldara.

The organiser of these educational tour was Dr. R. V. Kene mam, Prof. P. R. Deshmukh mam , Prof. M. S. Palaspagar mam, Dr. S . P. Patharkar mam, Dr. G. B Santape sir, Dr. A. P Thakar sir. pm Prof. P. R. Deshmukh explain the students how wind mill converted wind energy into electrical energy. Student listen it carefully. All over the chikhaldara wind mills are located.

Participation of One Day LED Fabrication Workshop organized by Department of Applied Electronics, SGBAU Amravati

Spontaneous participation of students of the Department of Electronics, RajarshiShahu College in a one-day workshop organized by the Department of Applied Electronics of SantGadge Baba Amravati University on 7th February, Friday 2025. The Department of Applied Electronics of SantGadge Baba Amravati University organized a one-day workshop in which 15 students of RajarsheeShahu Science College participated spontaneously and participated by making LED lights. A total of 50 students participated in this workshop.

Peer Teaching

To increase confidence and to develop enhance communication and social skill among student Department of Electronics was organized peer teaching from 12/08/2024 to 14/08/2024. Students participated in peer teaching actively.

Group Discussion

Group discussion for the students of B, Sc I, II, and III was conducted on 4/02/2025 on topic recent technologies. Student from the classes actively participated in these activity.

Seminar

Seminar is an inherent part of our college culture. Such an activity was conducted repeatedly for the benefits of students. Department of Electronics was organized a seminar on topic "Microprocessor 8085 ,Microprocessor 80886 and Microcontroller 8051.

Ms. Pallavi Deshmukh
Head, Department of Electronics

राष्ट्रीय सेवा योजना

राष्ट्रीय सेवा योजना सत्र २०२४ - २०२५ या शैक्षणिक सत्रा करिता दिनांक २५ ऑगस्ट २०२४ पर्यंत विद्यार्थी व विद्यार्थिनींचे नोंदणी अर्ज क्यू. आर. कोड द्वारे स्वीकारण्यात आले. तसेच २०२४ - २०२५ या सत्रा करिता विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या वेळापत्रक प्रमाणे राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाच्या वतीने नियमित कार्यक्रम महाविद्यालयात उत्स्फूर्तपणे राबविण्यात आले. राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाने सत्र २०२४ - २०२५ या कालावधीमध्ये कार्यक्रमाधिकारी प्रा. डॉ. गजानन संतापे तसेच महिला कार्यक्रम अधिकारी प्रा. ममता पळसपगार यांनी विद्यापीठाने दिलेल्या वेळापत्रक प्रमाणे महाविद्यालय परिसर चांदूर रेल्वे शहर व ग्रामीण परिसर येथे सेवा कार्य केले.

नियोजित वेळापत्रक रा. से. यो. अंतर्गत घेण्यात येणाऱ्या उपक्रमाची सूची

नियमित कार्यक्रम दत्तक वस्ती, गाव व महाविद्यालय स्तरावर घेण्यात येणारे कार्यक्रम

१. नेतृत्व गुण विकास शिबिर	२. नियोजन सत्र	३. स्वच्छता अभियान
४. राष्ट्रीय एकात्मता व सद्भावना कार्यक्रम	५. महिलांसाठी विविध कार्यक्रम	६. नशा मुक्त अभियान
७. वर्षभरातील थोर पुरुषांच्या जयंती व पुण्यतिथी अभिवादन कार्यक्रम		८. स्वच्छता ही सेवा
९. वृक्षारोपण व संवर्धन	१०. प्लास्टिक निर्मूलन	११. पर्यावरण जनजागृती
१२. पोषण आहार सप्ताह	१३. हर घर तिरंगा अभियान	१४. रक्तदान शिबिर
१५. भारतीय संविधान दिन	१६. जागतिक एड्स दिन	१७. मरणोत्तर नेत्रदान जनजागृती कार्यक्रम
१८. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर अष्टपैलू व्यक्तिमत्व व्याख्यान		१९. विकसित भारत अभियान
२०. राष्ट्रीय सेवा योजना स्थापना दिवस		

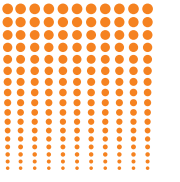
सत्र २०२४-२५ ला प्रवेशित झालेल्या विद्यार्थ्यांमधून १०० विद्यार्थ्यांचे प्रवेश ऑगस्ट-सप्टेंबर २०२४ ला करण्यात आले. विद्यार्थ्यांची शैक्षणिक गुणवत्ता, सर्वांगीण विकास तसेच त्यांच्यामध्ये असणाऱ्या सुप्त गुणांना वाव देण्याच्या उद्देशाने त्यांना राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या नियम व अटी समजावून सांगण्यात आल्या. महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पराग वडनेरकर यांच्या मार्गदर्शनाखाली विद्यार्थ्यांमध्ये नेतृत्व गुण विकसित करणे व सामाजिक बांधिलकी जोपासण्या करिता राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांमध्ये राष्ट्रीय सेवा व एकात्मतेची भावना वाढविणे हे एकमेव उद्दिष्ट समोर ठेवून शिक्षणानुसार सेवा या तत्त्वावर आधारित सामाजिक समस्यावर उपाय शोधण्यासाठी व जबाबदार नागरिक बनण्यास मदत व्हावी याकरिता नाविन्यपूर्ण उपक्रम राबविण्याकरिता विविध कार्यक्रमांचे आयोजन करण्यात आले. तसेच सत्र प्रारंभ नंतर नोंदणी कार्यासाठी महिला कार्यक्रम अधिकारी व महाविद्यालयीन राष्ट्रीय सेवा योजना सल्लागार समितीच्या सदस्य यांचे सहकार्य लाभले.

अतुल विद्या मंदिर संस्थेचे सन्माननीय सचिव धामणगाव रेल्वे मतदार संघाचे माजी आमदार प्रा. वीरेंद्र भाऊ जगताप यांच्या वाढदिवसाचे औचित्य साधून भव्य रक्तदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले. सामाजिक दायित्वाच्या भावनेतून मोफत नेत्र तपासणी शिबिराचे आयोजन करून मोतीबिंदू शस्त्रक्रिया करिता निवड करण्यात आली. नेत्र तज्ञ डॉ. किरण काळे ग्रामीण रुग्णालय चांदूर रेल्वे यांनी रुग्णांची तपासणी केली तसेच या शिबिराकरिता चांदूर रेल्वे ग्रामीण रुग्णालयाचे आरोग्य कर्मचाऱ्यांचे सहकार्य लाभले. रक्तदान शिबिरामध्ये रक्तदात्यांनी भरभरून प्रतिसाद दिला रक्तदान शिबिराकरिता डॉ. पंजाबराव देशमुख स्मृती वैद्यकीय महाविद्यालय अमरावती येथील चमू चे सहकार्य लाभले. या कार्यक्रमाच्या यशस्वी ते करिता महाविद्यालयाचे प्राचार्य, प्राध्यापक, शिक्षकेतर कर्मचारी, विद्यार्थी तसेच गावातील प्रतिष्ठित व्यक्ती, चांदूर रेल्वे युवक काँग्रेस यांचे सहकार्य लाभले.

अतुल विद्या मंदिर संस्थेच्या सन्माननीय अध्यक्ष प्रा. सौ. उत्तराताई जगताप यांच्या वाढदिवसाचे औचित्य साधून ४ जुलै २०२४ ला राष्ट्रीय सेवा योजना पथकाच्या वतीने महाविद्यालय परिसरात वृक्षारोपण कार्यक्रम राबविण्यात आला. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पराग वडनेरकर कार्यक्रमाधिकारी डॉ. गजानन संतापे तसेच महिला कार्यक्रम अधिकारी, महाविद्यालयातील प्राध्यापक वृंद व शिक्षकेतर कर्मचारी उपस्थित होते.

दिनांक १ ऑगस्ट २०२४ ला साहित्यसम्राट लोकशाहीर अण्णाभाऊ साठे व लोकमान्य टिळक यांच्या जयंतीनिमित्त अभिवादन कार्यक्रम राबविण्यात आला. यामध्ये राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांनी या थोर पुरुषांच्या जीवनावर समायोजित भाषणे दिली. कार्यक्रमाधिकारी यांनी कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले तर बी. एससी. भाग ३ ची विद्यार्थिनी कु. कोमल काळे हिने आभार प्रदर्शन केले.

भारतीय स्वातंत्र्यदिनाचा अमृत महोत्सव या वर्षानिमित्त हर घर तिरंगा अभियान राबविण्यात आले तसेच स्वातंत्र्यदिनाचे औचित्य साधून महाविद्यालयाचे प्राचार्य यांच्या हस्ते महाविद्यालय परिसरात वृक्षारोपण कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला होता.

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या माध्यमातून नशा मुक्त अभियान राबविण्यात आले. दरवर्षी विविध व्यसनाने लाखो लोक मृत्युमुखी पडत आहेत त्यामुळे आज नशा मुक्त ही समाजाची काळाची गरज बनली आहे व्यसनांपासून दूर राहण्यासाठी व्यक्तीचा दृढ निश्चय असणे आवश्यक आहे तसेच व्यसनमुक्ततेसाठी समाजाने देखील पुढाकार घेणे आवश्यक आहे अशा प्रकारचे प्रस्ताविकेतून नशा मुक्त समाज प्रबोधन या विषयावर कार्यक्रम अधिकारी डॉक्टर गजानन संतापे यांनी थोडक्यात विद्यार्थ्यांना माहिती दिली सदर कार्यक्रमाकरिता महाविद्यालयाचे प्राध्यापक व विद्यार्थी बहुसंख्येने उपस्थित होते.

१२ ऑगस्ट २०२४ रोजी महाविद्यालयात परिसर स्वच्छता अभियान या कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले होते स्वतंत्र दिनाचे औचित्य साधून विद्यार्थ्यांना हर घर तिरंगा अभियान राबविण्यात आले. तसेच महाविद्यालयाच्या जवळ नागरिक वसाहतीमध्ये तिरंगा रॅलीचे मिरवणूक आयोजन करण्यात आले. यामध्ये राजश्री शाहू इंग्लिश स्कूल, राजश्री शाहू विज्ञान अतुल जगताप कनिष्ठ महाविद्यालय, अतुल जगताप माध्यमिक विद्यालय प्राध्यापक वृंद, शिक्षक वृंद, शिक्षकेतर कर्मचारी व विद्यार्थी बहुसंख्येने सहभाग नोंदविला.

राष्ट्रीय पोषण माह व्याख्यानाच्या माध्यमातून साजरा करण्यात आला आहार तज्ञ डॉक्टर दिपाली भैसे यांनी उपस्थितांना मार्गदर्शन केले.

स्वच्छता ही सेवा या अभियान अंतर्गत महाविद्यालय परिसरात स्वच्छता अभियान राबविण्यात आले. शालेय विद्यार्थ्यांना स्वच्छतेचे महत्त्व पटवून देण्यात आले. २ ऑक्टोबर २०२४ ला राष्ट्रपिता महात्मा गांधी व माजी पंतप्रधान लाल बहादूर शास्त्री यांच्या जयंतीचे औचित्य साधून सर्व उपस्थितांना स्वच्छतेची प्रतिज्ञा देण्यात आली व २ ऑक्टोबर हा दिवस स्वच्छता दिवस म्हणून साजरा करण्यात आला.

दिनांक २६ नोव्हेंबर २०२४ भारतीय संविधान दिवस म्हणून साजरा करण्यात आला. महाविद्यालयाचे प्राणीशास्त्र विभागाचे प्रमुख डॉ. महेश चिखले यांच्या अध्यक्षतेखाली आय.क्यू.ए.सी. समन्वयक प्रा. सुरेंद्र वाणी व सर्व प्राध्यापक यांच्या उपस्थितीत विद्यार्थ्यांनी संविधान उद्देशिकेचे वाचन करून त्यांना संविधानाचे महत्त्व सांगण्यात आले. याप्रसंगी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या विद्यार्थ्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व संविधान यांची विजयी घोषणा दिल्या. कार्यक्रमाधिकारी डॉ. गजानन संतापे यांनी प्रास्ताविकेतून सांगताना दरवर्षी २६ नोव्हेंबर हा संविधान दिवस म्हणून संपूर्ण देशभर साजरा केला जातो. संविधान हा लोकशाहीचा गाभा असून मजबूत कार्यप्रणाली व भारतातील तळागाळातील लोकांचा सार्वजनिक विकास करण्यासाठी संविधानाच्या उद्देशिकांचे वाचन केवळ शैक्षणिक नव्हे तर सर्वच ठिकाणी करण्याचे आवाहन केले तसेच जागृती निर्माण करण्यासाठी अशा प्रकारचे आयोजन च्या माध्यमातून प्रयत्न करावे असे मत व्यक्त केले.

दरवर्षी १ डिसेंबर जागतिक एड्स दिन म्हणून पाळला जातो. या रोगाबद्दल जगभर जनजागृती व्हावी याकरिता संयुक्त राष्ट्रसंघाने १ डिसेंबर हा दिवस घोषित केला आहे. महाविद्यालयातील प्राणिशास्त्र विभाग, रेड रिबन क्लब, ग्रामीण रुग्णालय चांदूर रेल्वे व राष्ट्रीय सेवा योजना यांच्या संयुक्त विद्यमाने जनजागृती कार्यक्रम ६ डिसेंबर या दिवशी घेण्यात आला. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पराग वडनेरकर व प्रमुख पाहुणे व मार्गदर्शक म्हणून ग्रामीण रुग्णालय चांदूर रेल्वे येथील समुपदेशक श्री. अमित बेलसरे व कु. सारिका पवार हे उपस्थित होते. या कार्यक्रमांमध्ये विद्यार्थ्यांनी मार्गदर्शकांसोबत संवाद साधला. कार्यक्रमाच्या यशस्वीते करिता राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवकांनी उत्स्फूर्त सहभाग नोंदविला. तसेच ६ डिसेंबर २०२४ ला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त अभिवादन कार्यक्रम राबविण्यात आला.

३ जानेवारी २०२५ ला क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या जयंतीचे औचित्य साधून वाचन संवाद कार्यक्रमाचे आयोजन करण्यात आले. प्राचार्य यांच्या हस्ते उपस्थित सर्व महिला शिक्षकांना पुष्पगुच्छ देऊन स्वागत करण्यात आले. सदर कार्यक्रम महाविद्यालयाच्या ग्रंथालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित करण्यात आला होता. या कार्यक्रमाचे संचालन प्रा. प्रवीण चव्हाण व आभार प्रदर्शन प्रा. मनोज वाघमारे यांनी केले. प्रास्ताविक डॉ. गजानन संतापे यांनी क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांच्या जीवनावर प्रकाश टाकला. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पराग वडनेरकर तर प्रमुख पाहुणे म्हणून अतुल जगताप माध्यमिक विद्यालयाचे मुख्याध्यापक प्रदीप तळोकार व प्राणीशास्त्र विभाग प्रमुख डॉ. महेश चिखले उपस्थित होते. सर्व उपस्थितांनी महाविद्यालयाच्या ग्रंथातील ग्रंथाचे वाचन केले.

दिनांक १९ फेब्रुवारी २०२५ कला संगीत व सांस्कृतिक समिती व राष्ट्रीय सेवा योजना यांच्या संयुक्त विध्यमाने शिव जयंती साजरी करण्यात आली. यानिमित्ताने निबंध स्पर्धा, प्रश्न मंजुषा व शिव चरित्रावर व्याख्याने आयोजन करण्यात आले. प्रमुख वक्ते म्हणून राजर्षी शाहू विज्ञान व अतुल जगताप कला कनिष्ठ महाविद्यालय चांदूर रेल्वे. येथील प्रा. प्रवीण चव्हाण हे होते. प्राचार्य डॉ. पराग वडनेरकर यांच्या अध्यक्षतेखाली शिव जयंती चे यशस्वी आयोजन समन्वयक डॉ. अमोल ठाकरे यांनी केले.

स्वातंत्र्यवीर विनायक दामोदर सावरकर यांच्या पुण्यतिथीचे औचित्य साधून मरणोत्तर रक्तदान व नेत्रदान जनजागृती कार्यक्रमाचे आयोजन दिनांक २६ फेब्रुवारी २०२५ ला करण्यात आले. या कार्यक्रमाकरिता मार्गदर्शक म्हणून नेत्र तज्ञ

धामणगाव रेल्वे येथील नेत्र रुग्णालयाचे डॉ. स्वप्नील बोरगे उपस्थित होते. त्यांनी नेत्र विकार, नेत्रदान करण्याची प्रक्रिया, मरणोत्तर नेत्रदान श्रेष्ठ दान आहे ते करण्याविषयी व समाजामध्ये नेत्रदान बद्दल असलेली अंधश्रद्धा विषयी सखोल वैज्ञानिक माहिती दिली तसेच विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक बांधिलकी जोपासण्याकरिता नेत्रदान करण्याचा दृढ संकल्प करावा असे प्रतिपादन केले. संचालन कु. रुचिका कुबडे हिने केले तर कु. प्रतीक्षा पाटणे हिने स्वातंत्र्यवीर वि. दा. सावरकर यांच्या जीवना विषयी थोडक्यात माहिती सादर केली. आभार प्रदर्शन कु. आंचल डवले हिने केले.

विकसित भारत अभियान मध्ये महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी my bharat aap द्वारे नोंदणी केली.

१२ मार्च २०२५ क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले यांचा स्मृतिदिन प्राणीशास्त्र विभागांमध्ये साजरा करण्यात आला.

दिनांक ११ एप्रिल २०२५ क्रांतीसूर्य महात्मा फुले यांच्या जयंती व डॉ. पंजाबराव देशमुख यांच्या पुण्यतिथी निमित्त अभिवादन कार्यक्रम चे आयोजन करण्यात आले. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य यांनी थोर पुरुषांच्या प्रतिमेस हार अर्पण केले. सर्व उपस्थितांनी थोर पुरुषांना अभिवादन करून कार्यक्रमाची सांगता झाली.

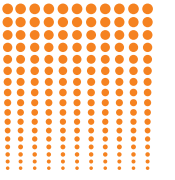
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जयंतीचे औचित्य साधून दिनांक १२ एप्रिल २०२५ ला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर एक अष्टपैलू व्यक्तिमत्व या विषयावर व्याख्यानाचे आयोजन करण्यात आले होते. या व्याख्यानासाठी मार्गदर्शक म्हणून श्री शिवाजी कला वाणिज्य महाविद्यालय अमरावती येथील सहयोगी प्राध्यापक डॉ. राजेश मिरगे उपस्थित होते. त्यांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी केलेल्या कार्याचा देशाकरिता दिलेल्या योगदानाचा तसेच विविध क्षेत्रांमध्ये उल्लेखनीय कामगिरीचा आणि त्यांच्या जीवन चरित्राचा सर्व उपस्थितांना आपल्या खास शैलीतून वैचारिक मेजवानी दिली. या कार्यक्रमाकरिता प्रमुख पाहुणे म्हणून डॉ. जोशी, अतुल जगताप माध्यमिक विद्यालय मुख्याध्यापक प्रदीप तळोकार, राजर्षी शाहू इंग्लिश स्कूलचे मुख्याध्यापक श्री कुणाल सिंगलवार उपस्थित होते. पाहुण्यांचा परिचय व प्रास्ताविक कार्यक्रम अधिकारी डॉ. गजानन संतापे यांनी केले तर या कार्यक्रमाचे संचालन बी.एससी. भाग १ ची विद्यार्थिनी कु. प्रज्ञा जाधव हिने केले. याप्रसंगी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पराग वडनेरकर यांच्या हस्ते प्रमुख मार्गदर्शक डॉ. राजेश मिरगे यांना भारतीय संविधान ग्रंथ भेट देऊन त्यांचा सत्कार करण्यात आला.

डॉ. गजानन संतापे
कार्यक्रम अधिकारी
राष्ट्रीय सेवा योजना

प्रा. एम. एस. पळसपगार
महिला कार्यक्रम अधिकारी
राष्ट्रीय सेवा योजना

करिअर कट्टा

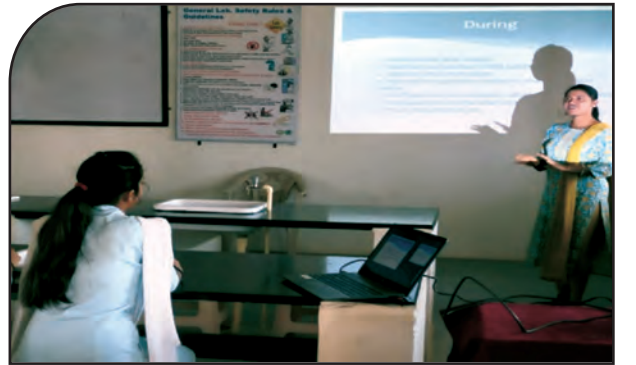
महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग व महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहायता केंद्र यांचा संयुक्त विद्यमाने सुरु असणारा विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाकरिता करिअर कट्टा या उपक्रमाची सुरुवात महाविद्यालयामधी सत्र २०२२-२३ पासून झाली. या उपक्रमाच्या समन्वयिका प्रा.ममता पळसपगार, सहाय्यक प्राध्यापक गणित विभाग विविध उपक्रम महाविद्यालयातील या करिअर कट्टा अंतर्गत आयोजित करित असतात. सत्र २०२३-२०२४ मधील या उपक्रम अंतर्गत राज्यस्तरीय आयोजित स्पर्धेमधी विभागीय स्तरावर अमरावती विभागातून महाविद्यालयाला तृतीय क्रमांकाचे तर प्रा.ममता पळसपगार यांना उत्कृष्ट तालुका समन्वयक म्हणून द्वितीय क्रमांकाचे पारितोषिक प्राप्त झाले. या सत्रामध्ये या उपक्रम अंतर्गत महाविद्यालयातील एकूण ५१ विद्यार्थ्यांनी नोंदणी केली आहे आणि सोबतच पोलीस भरती पूर्व प्रशिक्षण केंद्र या उपक्रमात एकूण ३९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला आहे.

या उपक्रम अंतर्गत आयोजित कार्यक्रम खालीलप्रमाणे....

१) महाज्योती प्रशिक्षण कार्यक्रम

दिनांक १८/०१/२०२४ ते २८/०२/२०२४ या दरम्यान ऑनलाइन पद्धतीने हा उपक्रम महाविद्यालयात आयोजित करण्यात आला. कौशल्य पूर्वक विषय या प्रशिक्षणात समाविष्ट करण्यात आले आहेत, विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाकरिता भविष्यात त्यांना नक्की फायदा होणार आहे. एकूण ७८ विद्यार्थ्यांनी या उपक्रमांत नोंदणी केली होती आणि ५३ विद्यार्थ्यांना हे प्रशिक्षण पूर्ण झाल्याचे प्रमाणपत्र प्राप्त झालेले आणि या प्रमाणपत्राचा उड्ड विद्यार्थ्यांना ३ क्रेडिट करिता उपयोग झाला आहे. या प्रशिक्षणाला प्रशिक्षक म्हणून प्रा. ममता पळसपगार (करिअर कट्टा समन्वयिका) यांनी महत्वाची भूमिका निभावली.

२) विद्यार्थी करिअर संसद आणि शपथविधी कार्यक्रम

१५ जुलै हा सर्वत्र जागतिक युवा कौशल्य दिन म्हणून साजरा करण्यात येत असून श्री. यशवंत शितोळे, अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग व महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यता केंद्र यांच्या संकल्पनेतून ह्या दिवशी महाराष्ट्रातील महाविद्यालयामधी करिअर संसद विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाकरिता स्थापन करून त्याअंतर्गत विविध कार्यक्रम आयोजित करण्यात येतात. सोबतच शपथविधी कार्यक्रम सुध्दा याच

कार्यक्रमात घेण्यात आला. करिअर संसद हे एकूण १० विद्यार्थ्यांचे मंत्रिमंडळ असून यामधी विविध पदावर नेमणूक केल्या जाते जसे कि मुख्यमंत्री, कायदेमंत्री. दिनांक १५ जुलै २०२४ रोजी या मंत्रिमंडळाची स्थापना महाविद्यालयात प्राचार्य डॉ.पी.आर.वडनेरकर, डॉ.जी.बी.संतापे, प्राणिशास्त्र विभाग आणि संपूर्ण महाविद्यालयातील प्राध्यापक वृंद आणि विद्यार्थी वर्ग यांच्या उपस्थितीत स्थापन करण्यात आली आणि सोबतच प्राचार्य यांनी विद्यार्थ्यांना योग्य तो उपदेश त्यांच्या वक्तृव्यातून दिला.

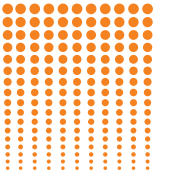
३) विद्यार्थी संवाद उपक्रम -

महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग व महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहायता केंद्र यांचा संयुक्त विद्यमाने सुरु असणारा विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासाकरिता उपक्रम करिअर कट्टा या उपक्रमांतर्गत दिनांक १२ ऑगस्ट २०२४ रोजी राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज चांदुर रेल्वे येथे विद्यार्थी संवाद उपक्रम आयोजित करण्यात आला, सदर कार्यक्रमाला प्रमुख वक्ते म्हणून माननीय यशवंत शितोळे, अध्यक्ष महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहायता केंद्र हे लाभले होते, त्यांनी आपल्या वक्तृव्यात विद्यार्थ्यांना असणाऱ्या विविध करिअरच्या संधी या विषयावर मार्गदर्शन केले. सदर कार्यक्रमाला अध्यक्षस्थानी महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर. वडनेरकर उपस्थित होते. तसेच प्रमुख उपस्थिती म्हणून डॉ.गजेंद्रसिंग पचलोरे, (करिअर कट्टा, विभागीय समन्वयक ग्रामीण अमरावती) विनायक विज्ञान महाविद्यालय नांदगाव खांडेश्वर आणि महाविद्यालयातील प्राणिशास्त्र विभागाचे डॉ.जि.बी.संतापे उपस्थित होते.

४) आर्थिक साक्षरता प्रशिक्षण कार्यक्रम -

स्थानिक राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज, चांदुर रेल्वे येथे महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग व महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यता केंद्र यांच्या संयुक्त विद्यमाने सुरु असणारा करिअर कट्टा उपक्रम आणि NSE (नॅशनल स्टॉक एक्सचेंज) यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाराष्ट्रात ऑनलाइन पद्धतीने आर्थिक साक्षरता प्रशिक्षण कार्यक्रम विद्यार्थ्यांसाठी घेण्यात आले. महाविद्यालयीन शिक्षण घेत असताना विद्यार्थ्यांना आर्थिक गुंतवणूक कशी करावी, कुठे करावी याविषयीची संपूर्ण माहिती या उपक्रम अंतर्गत विद्यार्थ्यांना देण्यात येत आहे. या उपक्रम अंतर्गत महाविद्यालयाने विद्यार्थ्यांकरिता तीन ऑनलाइन प्रशिक्षण कार्यशाळा उपलब्ध करून दिल्या. अनुक्रमे दिनांक ०२, १६ आणि २३ ऑक्टोबर ला या कार्यशाळा वेगवेगळ्या वेळात संपन्न झाल्यात. या प्रशिक्षण उपक्रमाला प्रशिक्षक म्हणून मा.जगदीश माने, (प्रमाणित प्रशिक्षक NSE) आणि प्रा. सीमा बाजी (नाशिक विभाग समन्वयक आणि सचिव, राज्यस्तरीय आर्थिक साक्षरता कार्यशाळा समिती) लाभल्या होत्या. महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांनी या आभासी

प्रशिक्षण उपक्रमाला उपस्थित राहून आपली शिकण्याची तयारी दर्शविली त्यामुळे हा उपक्रम पूर्णत्वास नेण्यास त्यांनी आपली मोलाची भूमिका निभावली.

५) पोलीस भरती पूर्व प्रशिक्षण केंद्राची स्थापना

दिनांक १७ ऑक्टोबर रोजी भरती पूर्व प्रशिक्षण केंद्राची स्थापना करण्यात आली. महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग व महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यता केंद्र अंतर्गत महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम करिअर कट्टा आणि राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज, चांदुर रेल्वे यांच्या संयुक्त विद्यमाने महाविद्यालयात पोलीस भरती पूर्व प्रशिक्षण केंद्राची स्थापना अतिशय उत्साहात करण्यात आली. करिअर कट्टा हा महाराष्ट्र शासनाचा उपक्रम असून महाराष्ट्र माहिती तंत्रज्ञान सहाय्यता केंद्राचे अध्यक्ष श्री.यशवंत शितोळे सर यांच्या महाराष्ट्रातील विद्यार्थी संवाद दौऱ्यातील संकल्पनेतून या पोलीस भरती प्रशिक्षण केंद्र महाराष्ट्रातील महाविद्यालयात स्थापन करण्याची योजना त्यांनी अमलात आणली आणि त्याची स्थापना करण्याची संधी त्यांनी उपलब्ध करून दिली. सदर उदघाटन कार्यक्रमाला उदघाटक आणि मार्गदर्शक म्हणून श्री. प्रफुल्ल इंगळे, फ्लाय अकादमी, चांदुर रेल्वे लाभले होते. या पोलीस भरती पूर्व प्रशिक्षण केंद्रांमधील एकूण ३९ विद्यार्थ्यांनी सहभाग नोंदविला असून अतिउत्साहाने या उपक्रमात पुढे जाण्याची तयारी विद्यार्थ्यांनी दर्शविली आहे. नुकत्याच दिनांक २४ आणि २५ नोव्हेंबर रोजी दोन दिवशीय करिअर कट्टा या उपक्रमाची राज्यस्तरीय कार्यशाळा यशदा पुणे संपन्न झाली आणि या कार्यशाळेमधील मान्यवरांच्या हस्ते या प्रमाणपत्राचे वितरण करण्यात आले.

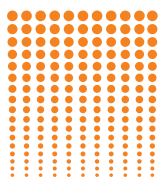

६) पोलीस भरती टी-शर्ट वाटप कार्यक्रम

राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज, चांदुर रेल्वे येथे करिअर कट्टा या उपक्रमांतर्गत पोलीस भरती पूर्व प्रशिक्षण केंद्रातील विद्यार्थ्यांकरिता टी-शर्ट उपलब्ध झालेत आणि मा.प्राचार्य डॉ.पी.आर.वडनेरकर यांच्या हस्ते दिनांक ३ डिसेंबर रोजी टी-शर्ट विद्यार्थ्यांना देण्यात आले. महाविद्यालयातील प्राध्यापकवृंद यांच्या समवेत विद्यार्थ्यांसोबत टिपलेले काही क्षणचित्रे सोबत जोडत आहोतच. टी-शर्ट वाटप कार्यक्रमानंतर लगेचच सर्व प्राध्यापक वृंद आणि प्राचार्य सर यांनी विद्यार्थ्यांसोबत संवाद साधला. करिअर कट्टा या उपक्रम अंतर्गत चालू असणारा उपक्रम करिअर संसद आणि या अंतर्गत वर्षभर विविध कार्यक्रम आयोजित करण्यात येत असून दिनांक १२ आणि १३ जानेवारी २०२५ रोजी या उपक्रम अंतर्गत बारामती येथे दोन दिवशीय राज्यस्तरीय अधिवेशन संपन्न होणार असून विभागीय स्तरावरील सादरीकरणात महाविद्यालयातील मुलींनी सहभाग घेऊन उत्तम रित्या अमरावती विभागाची माहिती सादर केली आणि या अधिवेशनात महाविद्यालयातील विद्यार्थी सहभाग नोंदविणार आहेत.

प्रा.ममता पळसपगार,
करिअर कट्टा समन्वयक

Art, Music and Cultural Cell

Teacher's Day Celebration

Teachers' Day was celebrated at Rajarshi Shahu Science College on 05th September 2024 by Art Music and Cultural cell. On this occasion, an activity of Self Governance College was organized. A total of 13 students participated in this. In this, Ms. Akansha Thakur secured first, Pranoti Ujjainkar secured second and Preeti Fatig secured third position. After this, the winning students were felicitated by the Principal of the college, Dr. Parag Wadnerkar Sir. On this occasion, the students expressed their feelings towards their teachers and thanked them. The program was moderated by Maitri Gawande and the vote of thanks was presented by Saniya Sheikh. The program was organized by Dr. Amol Thakare and Dr. Rekha Kene Mam of the Arts, Music and Cultural Committee. All the heads of departments, teachers, non-teaching staff and students of the college were present for the program.

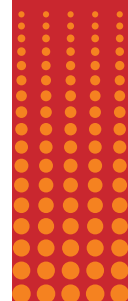
Rangoli Competition

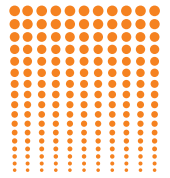
On the occasion of GANESHOTSAV-2024, SIGNATURE, Women Cell in collaboration with Art, Music and Cultural Cell organized Rangoli Competition on themes the beauty of earth, global warming, women empowerment and unity in diversity on 9th September 2024 at Late Aul Jagtap Hall. 25 students from Senior and Junior college were participated in this Rangoli Competition.

On 10th September 2024 Art, Music and Cultural Cell organized Modak Decoration competition for the students of Senior and Junior College and Sundar Hastakshar Competition for the students of Madhyamik Vidyalaya and Convent School. 15 students were participated in Modak Decoration Competition and 52 Students were participated in Sundar Hastakshar Competition. Dr. M. P. Chikhale, Head & Associate Professor, Department of Zoology and Mr. S. A. Wani, IQAC Co-ordinator were the Judge for both the competitions. Both the Competitions were inaugurated by Dr, P. R. Wadnerkar, Principal of the college and Mr. S. A. Wani, IQAC Coordinator and Dr. M. P. Chikhale respectively and the other faculty members were present for this event. Dr. G. B. Santape, Dr. R. V. Kene, Dr. S. P. Patharkar, Ms. M. S. Palaspar, Dr. A. P. Thakare were the teacher in charge for both the competitions.

Shiv Jayanti

The Arts, Music and Cultural Committee celebrated Shiv Jayanti on February 19, 2024. On this occasion, an essay competition and a quiz were organized. In this, two sections were divided into school groups and college groups. A large number of students participated in this.

The purpose of this competition was for the students to get more information about the Maharaja. Along with this, a lecture on the life of Shiva was also organized. Prof. Chavhan was present as the main speaker. He recalled various incidents in the life of Shivaji Maharaj and gave information about how the Maharaja established Hindavi Swarajya. The program was organized by Dr. Amol Thakare and Dr. Sampada Patharkar mamMam of the Arts, Music and Cultural Committee

Dr Babasaheb Ambedkar Jayanti

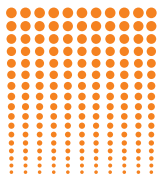
On the occasion of the 134th birth anniversary of the great VishwaratnaDr. Babasaheb Ambedkar, a lecture on the topic of Dr. Babasaheb Ambedkar's all-round personality was organized at Rajarshi Shahu Science College. The main speaker was Dr. Rajesh Mirage, a literature and history scholar and social activist from Shivaji Arts and Commerce College, Amravati. The program was presided over by the Principal of the college, Dr. Parag Wadnerkar. All the teachers and non-teaching staff of Atul Vidya Mandir Institute were present for this program.

Degree Distribution Ceremony

The Degree Distribution Ceremony was organized on April 4, 2025 at Rajarshi Shahu Science College, Chandur Railway. In this, the students who graduated in the session 2023-24 were awarded degrees. Along with this, the students who scored the highest marks in various subjects of the college were also felicitated. The program began with the university song. The program was presided over by the President of Atul Vidya Mandir Wardha Sanstha, Hon. Prof. Uttaratai Jagtap, and the Principal of the college, Dr. Parag Vadnerkar, was also present as the chief guest. Hon. Prof. Uttaratai Jagtap appealed to the graduating students to use their knowledge for the benefit of the country in his speech. Along with this, as the students are now going out of the college after completing their degrees, he wished them well for their further education. The Principal, in his speech, wished the graduating students well. He hoped that they would succeed in their further academic lives and bring glory to the name of the college. Along with this, the teachers of the college who performed brilliantly in the 2023-24 session were also felicitated. The organizer of the program was Dr. Amol Thakare and the co-organizer was Dr. Rekha Kene. All the faculty and non-teaching staff of the college were present for the program.

► Dr. A. P. Thakare, Convener
► Dr. R. V Kene, Co-Convener

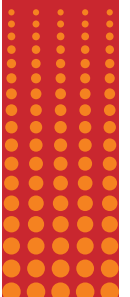

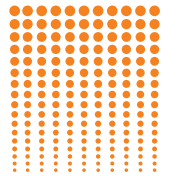
Unnat Bharat Abhiyan

Rajarshee Shahu Science College Chandur Railway actively participated in rural development by organizing a Tree Plantation Drive "Ek Ped Maa Ke Naam" during 14/08/2024 To 19/08/2024 and Gramsabha in Ranjana Village, on the occasions of Independence Day (15th August 2024) and Republic Day (26th January 2025). These initiatives aimed to promote environmental awareness and strengthen community participation in developmental processes. The event was conducted in collaboration with the Gram Panchayat of Ranjana Village and with the active participation of local school students, teachers, villagers, and UBA volunteers. The efforts were well appreciated by the village leaders and community members. The activities organized under the Unnat Bharat Abhiyan Cell strengthened the bond between the institution and rural society. Both the Tree Plantation Drive and the Gramsabha were impactful steps towards sustainable rural development and community engagement. The Cell plans to continue such meaningful outreach programs in future. The villagers actively participated, and valuable suggestions were received for future planning and collaboration.

- ▶ Dr. P. R. Sardar, Convener
- ▶ Dr. S. S. Padhen, Co-Convener

Report Equal Opportunity Cell

1) Scholarship Awareness Program-

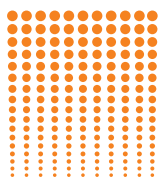
Rajshree Shahu Science College, Chandur Railway and equal opportunity cell organised online Scholarship Awareness Program for students on 25 July 2024, at 10.30 AM Late Atul Jagtap Memorial Hall. Hon.Minister Shri Chandrakant dada Patil Sir (Higher Tech. education minister) was speaker of awareness program. Sir delivered very informative lecture on various scholarships & fellowships also he emphasized eligibility criteria, documentation and all necessary information regarding with fellowships. Convener of program was Dr. Pravin R. Sardar and Chief Guest of program was principal of college Dr.P.R.Wadnerkar

2) Samvidhan Gaurao Mahotsavo -

As per direction of joint director office and SGBAU Amravati, Rajshree Shahu Science College, Chandur Railway and equal opportunity cell organized various activity on the occasion of Samvidhan Gaurao Mahotsavo-2025.This program was Poster Competition, Essay competition and Group discussion on Sanvidhan.The program was organized during 25 February to 25 March 2025. Entire program was conducted by Dr. P.R. Sardar and Dr. R. N. Bhagat.

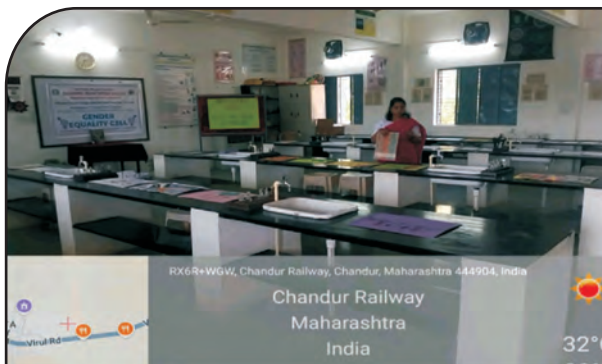

► Dr. P. R. Sardar, Convener

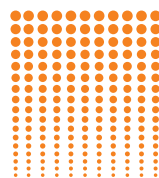
Report Gender equality Cell

The Gender Equality Cell of Rajshree Shahu Science College, Chandur Railway organized a series of competitions — Poster Making, Essay Writing, and Group Discussion during 25 February to 25 March to promote awareness and sensitization about gender equality among students. These activities aimed to encourage creative expression, critical thinking, and dialogue on gender-related issues. A panel of judges comprising faculty members evaluated the entries based on creativity, content, relevance, and presentation. Winners were awarded certificates and prizes to recognize their efforts and motivation. The competitions were a great success and received enthusiastic participation from students. The event fulfilled its objective of creating awareness and encouraging dialogue around gender equality. The Gender Equality Cell remains committed to organizing similar activities in the future to foster a just and equitable academic environment. Entire program was conducted by Dr. P.R. Sardar and Dr. R. N. Bhagat.

- Dr. P. R. Sardar, Convener
- Dr. R. N. Bhagat, Co-Convener

Internship and Placement Cell

Workshop on Fundamentals of Resume Writing and Interview Techniques

A one-day workshop on Fundamentals of Resume Writing and Interview Technique was organized by Placement and Internship Cell at Rajarshree Shahu Science College Chandur Railway on 14 February, 2025. The program was attended by Prof. Yuvaraj Vaidya was guided workshop. He gave valuable guidance to the students about resume writing and interview. On this occasion, the principal of the college Dr. P. R. Wadnerkar was the President. Prof. S. A. Wani attended the event. The program was organized by Dr. S.S. Padhen and Dr.P. R Sardar. Ms. Komal Kale coordinated the program and Ms. Pratiksha Korde did vote of thanks. College students benefitted workshop.

Workshop on Virtual Reality and Job Opportunities for Science Graduates

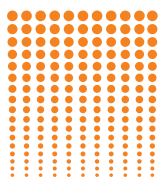
Internship and Placement Cell of our college had conducted Workshop on “Virtual Reality and Job Opportunities for Graduates” on 07th October 2024. The Workshop was inaugurated at the gracious hands of great personality Principal, Dr. P.R. Wadnerkar and he has presided over the dias as chairman of the function. Chief Guest and Speaker Hon.ble Principal Dr. D.V. Shirbhate, Vikramshila Polytechnic, At. Post. DarapurTq. Daryapur Dist: Amravati (M.S.) India. IQAC Coordinator, Mr. S.A. Wani, Convener of Workshop Dr. S. S. Padhen and Co-convenor Dr. P.R. Sardar were present on the dais.

Guest welcome and felicitation done by the glorious hands of Principal, Dr. P. R. Wadnerkar, Dr. S. S. Padhen, Convener Internship & Placement Cell has introduced the Hon'ble guest and explained the purpose of organization of the Workshop. Principal Dr. P. R. Wadnerkar explained the need of technology knowledge in daily life in his presidential speech.

In the technical session, resource person, Dr. D. V. Shirbhate has delivered lecture and Hands on Training on “Virtual Reality and Job Opportunities for Graduates” The workshop was anchored by Ms. Priti Fating and Ms. Pratiksha Korde was proposed vote of thanks. For the workshop above 86 students from the college were participated. With the kind support and cooperation of expert Dr. D. V. Shirbhate, students, teaching and non-teaching staff of the college, the grand success of the workshop came to an end.

- ▶ Dr. S. S. Padhen, Convener
- ▶ Dr. P. R. Sardar, Co-Convener

SIGNature Club

The SIGNature Club aims to cultivate environmental consciousness and a deep respect for nature among students. The primary objective of the club is to promote and address the urgent need for environmental conservation. Throughout the academic year 2024–2025, the club actively organized various eco-awareness programs, with enthusiastic participation from students and faculty alike. Activities Conducted During the Academic Year 2024–2025:

Tree Plantation Drive – 4th July 2024

A tree plantation program was conducted on the occasion of the birth anniversary of Prof. Uttaratai Jagtap, Hon. President of the parent institute, Atul Vidya Mandir, Wardha. The event emphasized the importance of increasing green cover and student involvement in sustainable practices.

Tree Plantation Drive – 16th July 2024

In memory of Late Annasaheb Jagtap, Founder President of Atul Vidya Mandir, saplings were planted in both the college campus and Matoshree Old Age Home, Bhankhed.

Independence Day Plantation – 15th August 2024

A special plantation drive was held on Independence Day, reinforcing the message that true freedom includes living in harmony with nature.

Eco-Friendly Ganesh Festival – 27th August to 7th September 2024

In collaboration with the Department of Mathematics, a seven-day Eco-Friendly Ganesh Festival was celebrated. The initiative titled 'Matiche Ganpati, NisargashiBandhikli' aimed to raise awareness about: Installation of clay (eco-friendly) Ganesh idols. Sustainable immersion practices Celebrating festivals without harming the environment, Complementary activities included: Rangoli Competition, Modak-Making Competition, Winners were awarded certificates and prizes by the Chief Guest.

Eco-Pals Friendship Band Workshop

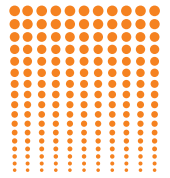
An innovative workshop on making eco-friendly friendship bands was conducted. A total of 120 students and faculty members participated by preparing and tying the bands, signifying friendship with nature.

One-Day Study Tour to Chikhaldara – 4th October 2024

A field trip to Chikhaldara was organized, where students explored the hill station's ecosystem, biodiversity, and wildlife. The group also visited the Botanical Garden, where Dr. Kokate, Head of the Botany Department at Arts, Commerce and Science College, Chikhaldara, shared valuable insights about the medicinal plants and native fauna of the Melghat region.

The tour was led by Dr. Sampada Patharkar (Co-Convener) and accompanied by Dr. G.B. Santape, Department of Zoology, Dr. R.V. Kene, Head, Department of Mathematics, Dr. Amol Thakare, Assistant Professor, Ms. Mamta Palaspagar, Assistant Professor, Mr. Bharat Uike, Laboratory Assistant. A total of 45 students participated actively in the field visit.

World Sparrow Day – 20th March 2024

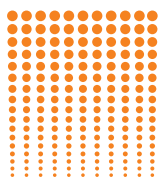
On the occasion of World Sparrow Day, the club installed bird nests and water pots on campus trees to support local avian species. The installation was led by Principal Dr. P.R. Wadnerkar, with participation from faculty and students.

Eco-Friendly Holi Celebration

The festival of Holi was celebrated using herbal, non-toxic colors to promote safe and sustainable festivities. A tree plantation drive was also held during the celebration, reinforcing the theme of environmental respect.

- ▶ Dr. G. B. Santape Convener
- ▶ Dr. S. P. Patharkar, Co-Convener

Women Cell

The Women Cell at Rajarshee Shahu Science College, Chandur Railway, serves as a pivotal platform dedicated to empowering women through education and awareness. The primary aim of the Women Cell is to create a nurturing and supportive environment where female students can thrive academically and personally, equipped with the knowledge, skills, and confidence to navigate the challenges of modern society.

To achieve this, the Women Cell has established several objectives. Firstly, it focuses on increasing awareness among students about crucial issues related to women's health, safety, and well-being, including menstrual hygiene and feminine hygiene practices. Secondly, it aims to empower women by providing them with valuable insights and tools that allow them to confront societal challenges effectively. The Women Cell also emphasizes skill development through workshops and hands-on activities that foster creativity and self-reliance. Additionally, it seeks to build a sense of community among students, encouraging collaboration and mutual respect, thereby nurturing an inclusive atmosphere. Lastly, the Women Cell promotes social responsibility, raising awareness about women's rights and health challenges that affect women both locally and globally.

The importance of the Women Cell within the college community cannot be overstated. It acts as a catalyst for creating a culture that values and respects women's contributions. In a society that is continually evolving, it is essential for young women to be equipped with the knowledge and resources needed to succeed academically, socially, and personally. By engaging in activities focused on health, empowerment, and awareness, the Women Cell enhances self-esteem and prepares students to make meaningful contributions to society. Furthermore, by advocating for gender equality, the Women Cell strives to address and raise awareness of issues impacting women, thereby promoting a safe and nurturing environment for all.

The execution of all these activities has been facilitated under the able permission of our IQAC Coordinator, Mr. S. A. Wani, and the guidance of our college principal Dr. P. R. Wadnerkar, whose support has been instrumental in ensuring the success and smooth conduct of these initiatives.

Summary of Activities Conducted

Throughout the 2024-2025 session, the Women Cell organized a variety of activities aimed at empowering and educating female students on pertinent issues.

The first event, "**Flow Forward: Understanding Menstrual Hygiene,**" took place on July 22, 2024, with 50 students in attendance. This interactive session emphasized the importance of menstrual hygiene and encouraged participants to adopt healthier practices. Following this, on August 5, 2024, the Women Cell hosted a Workshop on Eco-based Friendship Band Preparation, attended by 57 students. This creative workshop not only allowed students to make friendship bands from eco-friendly materials but also instilled a sense of environmental awareness.

On August 9, 2024, the Women Cell organized an orientation program titled **"Empowerment through Awareness for Newly Admitted Students,"** which saw the participation of 53 new students. This program aimed to empower newcomers by providing them with essential information about college resources, their rights, and responsibilities, thus helping them transition smoothly into college life.

Another significant event was the **Feminine Hygiene and Women Safety Awareness** program held on August 28, 2024, which attracted 62 attendees. This awareness campaign focused on educating students about feminine hygiene practices and safety measures, fostering a culture of health and security within the college. Shortly after, on August 29, 2024, the Women Cell conducted a session titled "Safe Touch: Save Life." This initiative, attended by 48 students, addressed the crucial topic of

recognizing safe and unsafe touch, equipping participants with the knowledge to protect themselves.

On August 30, 2024, a workshop on **"Self-Care and Stress Management"** was organized, which saw participation from 35 students. This session taught students effective health and wellness strategies, empowering them to manage stress and prioritize self-care amid academic pressures. Another insightful discussion, "Understanding Touch: Safe vs. Harmful," was held on September 4, 2024, with 28 participants, where students engaged in dialogues about the nuances of touch, learning to identify safe and harmful scenarios.

In line with health initiatives, the Women Cell promoted awareness on National Deworming Day on December 4, 2024, engaging 60 students in discussions about health and hygiene along with preventive healthcare practices. Finally, on March 8, 2025, the Women Cell celebrated International Women's Day under the theme **"स्वस्थनारी, समृद्धसमाज"** (Healthy Women, Prosperous Society), which witnessed a remarkable turnout of 88 attendees. This celebration honoured women's achievements and contributions to society, emphasizing the belief that a healthy woman contributes to a prosperous community.

In conclusion, the Women Cell's activities, conducted under the permission of IQAC Coordinator Mr. S. A. Wani and the guidance of our college principal Dr. P. R. Wadnerkar, with the able coordination of Women Cell Convenor Dr. S. P. Patharkar and Co-convenors Dr. R. V. Kene, Dr. R. N. Bhagat, and Miss. M. S. Palaspar, have effectively educated and empowered students, paving the way for a more informed and conscientious college community. Through a diverse range of programs, the Women Cell has continued to uphold its commitment to health, awareness, and empowerment, ensuring that every woman feels valued, supported, and prepared to succeed in her endeavours.

► Dr. S. P. Patharkar Convenor

National Science Day-2025

The college celebrated National Science Day on 28th February 2025 with great enthusiasm. The celebration featured various competitions based on the theme of NSD-2025 - "Science for Sustainable Development: Promoting Green Technologies."

The competitions included poster presentations, rangoli, and elocution, which were open to all schools and colleges in Chandur Railway city. The event witnessed an overwhelming response, with around 100 students participating in different competitions, showcasing their creativity and scientific knowledge.

The evaluation of these competitions took place on February 25, 2025, under the chairmanship of Dr. P.R. Wadnerkar. The judges for the competitions were Prof. Surendra Wani (Department of Physics), Mr. Pradeep Bodile (Teacher, Atul Jagtap Secondary School), Prof. Roshni Bhagat (Department of Physics), and Prof. Sampada Patharkar (Department of Botany). The winners were felicitated on National Science Day by the esteemed guests.

The event was coordinated by Dr. A.D. Bansod, who delivered the welcome address and introduced the guests, while Prof. Mamata Palsapagar announced the winners. IQAC Coordinator Prof. Surendra Wani also provided brief guidance to the students. The event witnessed the participation of the entire teaching staff of senior and junior colleges, along with a large number of students.

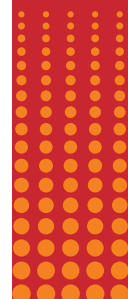
On this occasion, an enlightening lecture on Artificial Intelligence (AI) was organized at the college, with Dr. Ajay Gadicha (Associate Professor and Head, AI & DS Department, P.R. Pote Patil Engineering & Management College, Amravati) as the keynote speaker. He provided valuable insights into the differences between human and artificial intelligence, the increasing use of AI, and its significance in the future.

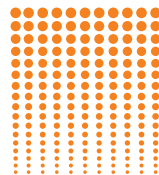
The event was presided over by the Principal of the college, Dr. P.R. Wadnerkar, who shared his thoughts on the importance of science and interacted with the students. Various competitions were also conducted, including model-making and rangoli, based on the theme of National Science Day. Students from different schools of Chandur Railway division actively participated in these competitions.

From classes 05 to 09, the First Prize was awarded to Shravastee J. Wankhade for her outstanding model. Nikunj G. Pawar won the Second Prize, and Shivjit G. Jadhav secured the Third Prize for their commendable efforts and creativity. In the senior category (Class 11 to Undergraduate level), Ku. Samiksha S. Borkar was honored with the First Prize for her excellent model presentation. Ku. Shravani P. Didpaye received the Second Prize, while the Third Prize was bagged by Ku. Tanhavi V. Ghatol. Similarly, the Rangoli Competition added a vibrant and artistic touch to the celebrations. Students creatively blended scientific themes into colorful rangolis, promoting science through art. From the 05 to 09 class group, Ku. Nisha V. Sultane won the First Prize, Ku. Mohini D. Bhabutkar secured the Second Prize, and Ku. Trisha S. Deshmukh received the Third Prize. In the senior group (Class 11 to UG), the First Prize went to Ku. Pooja Bhaise, followed by Ku. Anjalim Kale who won the Second Prize, and Ku. Swavati Nathar, who was awarded the Third Prize for her beautiful and theme-based rangoli.

The program was hosted by Shreya Jaiswal, and the vote of thanks was delivered by Sania Shaikh. The successful execution of the event was made possible through the dedicated efforts of the organizing committee and students.

- Dr. A. D. Bansod, Convener
- Ms. M. S. Palaspagar, Co-Convener

Brief Report on IMPACT-2025

The International Conference on “Innovative Multidisciplinary Perspective and Collaborative Transformation in Science and Technology” (IMPACT-2025) was organized on March 27, 2025, by Rajarshree Shahu Science College, Chandur Railway, in academic collaboration with Vinayak Vidyan Mahavidyalaya, NandgaonKhandeshwar, and IQAC, Sant Gadge Baba Amravati University (SGBAU), Amravati.

The Inaugural Session was graced by Dr. Milind Barhate, Hon’ble Vice-Chancellor, SGBAU, and Dr. Raju B. Maniar, Ex-Vice Chancellor, LITU, Nagpur, as Chief Guests. The session was presided over by Shri Parikshit V. Jagtap, Treasurer, Atul Vidya Mandir, Wardha, and attended by Mr. Yash Sanjay Khodke, Hon. Secretary, PKMT. Dr. P. R. Wadnerkar, Principal of the host college, welcomed all guests and delegates.

In his address, Dr. Barhate emphasized the importance of multidisciplinary research and innovation in higher education. Dr. Maniar delivered a thought-provoking keynote on the transformation of academic landscapes, followed by a plenary talk by Dr. Sandeep B. Somavanshi from the University of Limerick, Ireland.

The post-lunch technical sessions featured distinguished speakers including Dr. Nitin Dongarwar (RTM Nagpur University), Dr. Pravin Ingole (IIT Delhi), Dr. Ashish Gadekar (AMITY Mauritius), and Ms. Anwaya Wadnerkar (Carnegie Mellon University, USA). More than 570 participants took part in oral and poster presentations, showcasing emerging trends in science and technology.

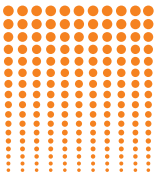
The Valedictory Session began with a summary by Mr. S. A. Wani, IQAC Coordinator, highlighting key outcomes and participation. Dr. M. P. Chikhale, Convenor, extended heartfelt thanks to all contributors. Esteemed guests including Dr. S. A. Waghuley (Director, IQAC, SGBAU), Dr. Prashant Vighe (SGBAU Senate Member), Dr. Atul Bodkhe (Principal, J.D. Patil Sangludkar College, Daryapur), Dr. O. S. Deshmukh (Principal, Shri Shivaji Science College, Nagpur), and Dr. Surendra R. Manik (Ex. Professor and Head, PG Department of Botany, S.G.B. Amravati University) shared their insights on academic excellence, quality assurance, and research culture.

Participants praised the conference for its academic rigor and inclusive platform, especially in encouraging young researchers. Awards were presented for Best Oral and Poster Presentations. Dr. S. P. Khodke, IQAC Coordinator, VVM Nandgaon Kh., delivered the concluding remarks, expressing gratitude and aspirations for future collaboration.

The event concluded with the National Anthem, marking the successful completion of a vibrant day of multidisciplinary academic exchange.

- Dr. M. P. Chikhale Convener
- Mr. S. A. Wani, Co-Convener

Media Coverage

राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेजमध्ये पोस्टर स्पर्धेचे आयोजन

ता प्रतिनिधी/वृत्त केसरी

चांदूर रेल्वे, १४ जून : राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज, चांदूर रेल्वे येथे छत्रपती शिवाजी महाराज यांच्या राज्याभिषेक सोहळ्यानिमित्त पोस्टर आणि चित्रकला स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले होते. कार्यक्रमाचे उद्घाटन महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पराग वडनेरकर यांच्या हस्ते करण्यात आले.

यावेळी प्रा. डॉ. सर्वगीण विकाससाठी महिला सक्षमीकरण व स्वास्थ्य नारी, समृद्ध समाज' गरजेचे : डॉ. श्रुती वाघ

जागतिक एड्स जनजागृती सप्ताह अंतर्गत व्याख्यान संपन्न

अमराव सायन नांक सेव

Feminine Hygiene And Womens Safety या विषयावर जनजागृती मोहिमेचे आयोजन

विनायक विज्ञान महाविद्यालय, नांदगाव खेडेश्वर व राजर्षी शाहू सायन्स महाविद्यालय, चांदूर रेल्वे यांच्या संयुक्त विद्यमाने इम्पॅक्ट-२०२५ आंतरराष्ट्रीय परिषद संपन्न

शाहू महाविद्यालयात आंतरराष्ट्रीय एफि

लोकमत न्यूज नेटवर्क

राजर्षी छत्रपती शाहू महाराज प्रतळ्याच्या लोकार्पण सोहळा

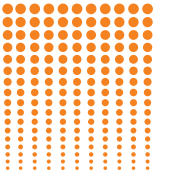
राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज येथे सामूहिक वाचन कार्यक्रम

चांदूर रेल्वे दि. २ : वाचन संकल्प महाराष्ट्राचा या उपक्रमाच्या निमित्ताने राजर्षी शाहू सायन्स कॉलेज, चांदूर रेल्वे येथे सामूहिक वाचन कार्यक्रम ग्रंथालय विभाग आणि राष्ट्रीय सेवा योजना यांच्या संयुक्त विद्यमाने मोठ्या उत्साहात आयोजित करण्यात आला. हा कार्यक्रम विद्यार्थ्यांमध्ये वाचनाची गोडी निर्माण करणे आणि साहित्य संस्कृतीचा प्रसार करणे या उद्देशाने राबविण्यात आला. कार्यक्रमाची सुरुवात महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. पी. आर. सकारात्मक प्रयत्न करण्यात आला. यामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये विचार करण्याची क्षमता व वाचनाची आवड वाढल्याचे दिसून आले. कार्यक्रमाला आय. क्यू. ए. सी. समन्वयक प्रा. एस. ए. वाणी, डॉ. एम. पी. चिखले, प्रा. ए. एन. खान, डॉ. जि. बी. संतापे, डॉ. ए. डी. बनसोड, डॉ. ए. पी. ठाकरे, डॉ. आर. एन. भगत, प्रा. ममता पळसपगार आणि इतर प्राध्यापक उपस्थित होते. कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी डॉ. जि. बी. संतापे, प्रा. ममता पळसपगार.

कला दालन

कु.प्रणोती

कु.आचल

कु.आस्था

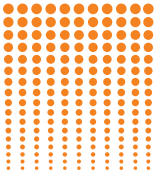
कु.वैष्णवी

कु.जानव्ही

कु.मैत्रेयी

कु.मैत्रेयी

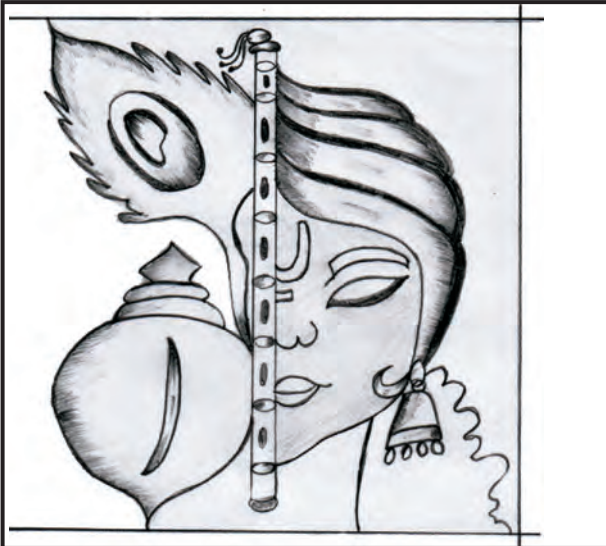
कु.जानव्ही

कु.दिक्षा

कु.श्रावणी

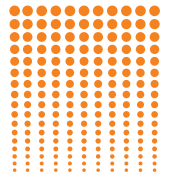

कु.श्रावणी

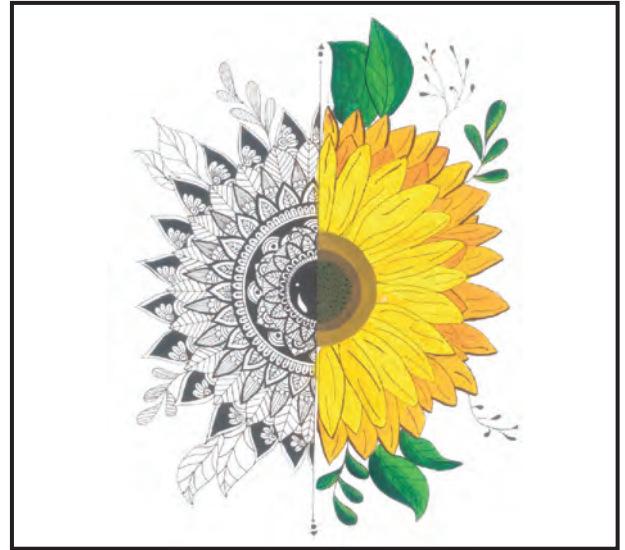

संकल्प २०२४-२५

कु.पुजा

कु.पुजा

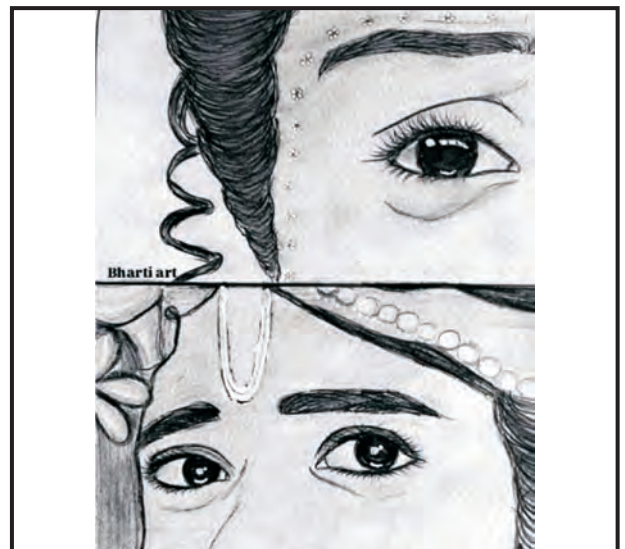
कु.भारती

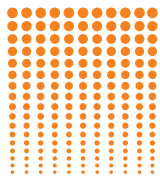
कु.भारती

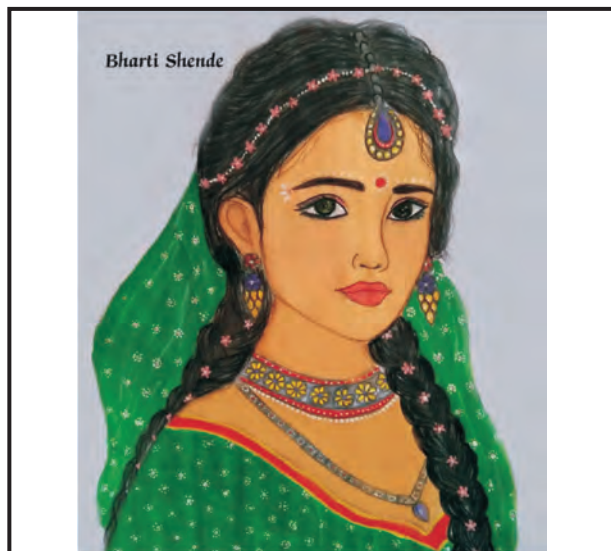
कु.भारती

कु.भारती

कु. भारती

कु. भारती

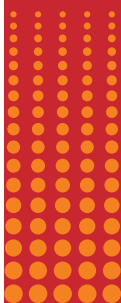
कु. भारती

कु. धनश्री

कु. जानव्ही

COLOUR COAT HOLDERS

Sanju Choudhary
B.Sc. III (Hockey)

Ku. Chakuli Pitekar
Bsc I Year (Kabaddi)

Ku. Sakshi Jichkar
Bsc II Year (Hockey)

Ku. Vijaya Kalmegh
Bsc I Year (Hockey)

Sk. Noman
B.Sc I (Hockey)

Mr. Abdul Umair
B.Sc.-I Year (Hockey)

Mr. Farhan Khan
Bsc I Year (Hockey)

Mr. Aatif Shaikh
Bsc I (Hockey)

MERITORIOUS STUDENTS

12th Science

Ku. Sanchita Shende
(91.33%)

Anup Nikhar
(90.00%)

Atharva Satrote
(86.33%)

Ku. Siddhi Lokhande
(86.33%)

12th Arts

Devesh Somnathe
(89.00%)

Siddhesh Thakare
(75.50%)

Ku. Gauri Thakare
(72.17%)

FACULTY AWARD & ACHIEVEMENT

Dr. A. D. Bansod
Published a Text book of Chemistry
B.Sc. III Sem V

Mr. S. A. Wani
Published Text Book of Physics
B.Sc. III Sem-VI

Dr. G. B. Santape
Published a Text book of Zoology
B.Sc. III Sem VI

Dr. S. S. Padhen
Published a Practical book of Chemistry
B.Sc. III Sem V & VI

Mr. M. P. Waghmare
Published Chapters in Books & Research Paper

Dr. P. S. Sardar
Published Text Book of Botany, B.Sc. III Sem-VI
& Patent Granted

Dr. S. P. Patharkar
Published Book of Concept of Fundamental of Biochemistry

In Carrer Katta Scheme
College Secured 2nd Place in Amravati District

2nd Prize for Best Oral Presentation (NCEFSCIS 25)
Adarsha Science, College Dhamangaon Rly.

CONVOCATION CEREMONY

Chandur Railway, Maharashtra, India
Rajarshee Shahu Science College Virul Road, Rajarshee Shahu

Chandur Railway, Maharashtra, India
Rajarshee Shahu Science College Virul Road, Rajarshee Shahu

INDUCTION PROGRAM

Ku. Nidhi Shrikant Jadhav, B.Sc. I

IMPACT 2025

Introductory Speech of
Principal Dr .Parag Wadnekar in IMPACT 2025

Souvenir (Abstract Book)
Release of IMPACT 2025

Felicitation by Hon'ble V.C. Dr. Milind Barhate

Speech by Hon'ble Mr. Parikshit Jagtap

Valedictory Speech by Mr. S. A. Wani

Convenor Dr. M. P. Chikhale felicitated Guest

Conference Certificate Distribution